Parken under marken

Omvandling av Källby avloppsreningsverk i Lund

Elvira Hammarstedt & Emil Lareke

Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2026

Parken under marken. Omvandling av Källby avloppsreningsverk i Lund.

The park below ground. Transformation of Källby wastewater treatment plant in Lund.

Elvira Hammarstedt & Emil Lareke

Handledare: **Christopher Klich, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning**

Bitr. handledare: **Kamil Chojnowski, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning**

Examinator: Gunnar Cerwén, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Bitr. examinator: Peter Dacke, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: Avancerad nivå, A2E

Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur

Kurskod: EX0846

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2026

Omslagsbild: Elvira Hammarstedt

Upphovsrätt: Fotografier, illustrationer och grafiskt material i arbetet är författarnas egna om inget annat anges. Material från andra upphovspersoner används i enlighet med gällande licenser eller med tillstånd från upphovspersonen.

Nyckelord: **reningsverk, bassänger, industrimiljö, gestaltningsförslag, ruderatmark, Lunds kommun**

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Förord

Detta examensarbete markerar avslutningen på våra fem år på landskapsarkitektprogrammet vid SLU Alnarp. Att vi skulle skriva om reningsverk var inte alls planen från början, och det blev ett oväntat ämne för oss båda. Arbetet har varit en lärorik process som gett oss möjlighet att utforska en typ av plats vi tidigare inte tänkt så mycket på.

Ett stort tack till våra handledare Christopher Klich och Kamil Chojnowski för värdefull vägledning och stöttning genom hela projektet. Era samtal, perspektiv och uppmuntran har betytt mycket.

Vi vill också tacka Anders Westin för kloka råd, feedback på våra planscher och för möjligheten att arbeta i Studion.

Tack till Lunds kommun för ett intressant samtal och till VA SYD för en spännande rundvandring på Källby avloppsreningsverk.

De blå bläckpennorna förtjänar också lite uppskattning för trogen tjänst under skissandet.

Slutligen vill vi tacka våra nära och kära som har stöttat oss och våra vänner som gjort åren på utbildningen till en minnesvärd och rolig tid!

Elvira & Emil

Sammanfattning

Källby avloppsreningsverk i Lund planeras att avvecklas när stadens avloppsvatten i framtiden leds till Sjölunda avloppsreningsverk i Malmö. Avvecklingen innebär att ett stort område i södra Lund kan få en ny användning. Detta arbete undersöker hur Källby avloppsreningsverk kan omvandlas från en sluten teknisk anläggning till en offentlig park där platsens befintliga strukturer tas till vara och får nya funktioner.

Arbetet har genomförts genom en iterativ designprocess där litteraturstudier, referensprojekt, platsbesök och platsanalys har fungerat som underlag för gestaltningsförslaget. Tre referensprojekt har studerats för att undersöka hur tidigare industriområden och reningsverk har omvandlats och integrerats i offentliga miljöer.

Förslaget utgår från reningsverkets befintliga struktur, med särskilt fokus på bassängerna. Området öppnas upp genom nya entréer och rörelsestråk. Samtidigt får bassängerna nya funktioner och kvaliteter genom öppningar, nivåövergångar och vegetation. Ett antal principer har tagits fram för hur bassängernas väggar och botten kan bearbetas och ny växtlighet tillföras.

Genom att utgå från det som redan finns kan området utvecklas till en offentlig park där spåren av reningsverket fortfarande är tydliga. Förslaget visar en vision för hur Källby skulle kunna utvecklas och kan även inspirera till omvandling av liknande områden efter avveckling.

Nyckelord: Reningsverk, avloppsreningsverk, gestaltningsförslag, ruderatmark, park, bassänger

Abstract

Källby wastewater treatment plant in Lund is planned to be decommissioned as the city's wastewater will eventually be redirected to the Sjölunda wastewater treatment plant in Malmö. The decommissioning will make a large area in southern Lund available for new uses. This thesis explores how Källby can be transformed from a closed technical facility into a public park where existing structures are preserved and given new functions.

The project was carried out through an iterative design process in which literature studies, reference projects, site visits, and site analysis formed the basis for the design proposal. Three reference projects were examined to explore how former industrial sites and wastewater treatment plants have been transformed and integrated into public spaces.

The design proposal builds on the existing structure and character of the treatment plant, with particular emphasis on its basins. The site is made more accessible through new entrances and pathways, while the basins are given new functions and spatial qualities through openings, transitions between levels, and vegetation. A set of design principles was developed to explore how the walls and floors of the basins can be modified, and new vegetation can be added.

By working with what is already present, the area can be transformed into a public park where traces of the former treatment plant remain visible. The proposal presents a possible vision for the future development of Källby and may also serve as inspiration for the transformation of similar sites following decommissioning.

Keywords: wastewater treatment plant, design proposal, brownfields, public park, basins

Innehållsförteckning

Introduktion 7
Bakgrund 7
Mål och syfte 9
Frågeställningar 9
Metod 9
Avgränsningar 11
Litteratur 12
Industrilandskap 12
Vegetation och design 15
Lär känna platsen 19
Källbys historia 19
Källby avloppsreningsverk 20
Platsbesök och registreringar 22
Källby i planerna 34
Referensprojekt 35
Landschaftspark Duisburg-Nord 35
Uferpark Attisholz Süd 39
Ålebækken Ruinpark 42
Lärdomar för Källby 45
Analys 47
Platsens kvaliteter och potential 47
Ny grön pusselbit 48
Barriärer och rörelse idag 49
Öppna upp 49
Nära tåg och buss 50
Gestaltningsförslaget 51
Från rening till landskap 51
Källbyparken 52
Biotornen 54
Labyrintträdgården 55
Vattenrummet 56
Blomstersänkan 57
Principer för omvandling 58
Designprocessen 59
Förslagets framväxt 59
Skissande och visualisering 61
Diskussion 68
Gestaltningsförslaget 68
Metoddiskussion 72
Vidare studier 74
Referenser 75
Bildreferenser 77
Bilagor 78

Introduktion

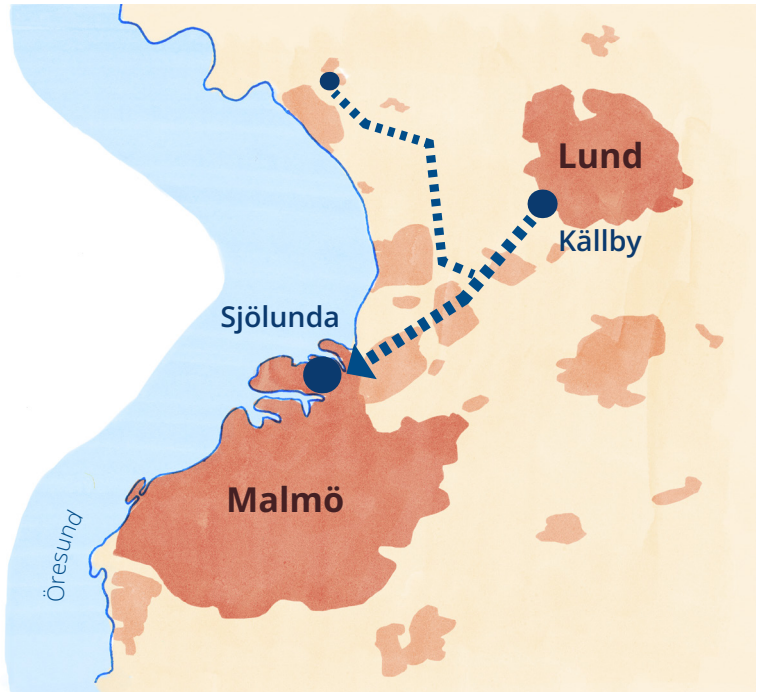
Bakgrund

Lund är en växande stad där efterfrågan på mark för bland annat bostäder, verksamheter och parker ökar. Samtidigt finns ett behov av att hushålla med den värdefulla jordbruksmark som omger staden. Stadens utveckling ska därför i större utsträckning ske inom redan ianspråktagna områden (Lunds kommun 2025b). När äldre verksamheter avvecklas skapas möjligheter för dessa platser att användas för nya ändamål.

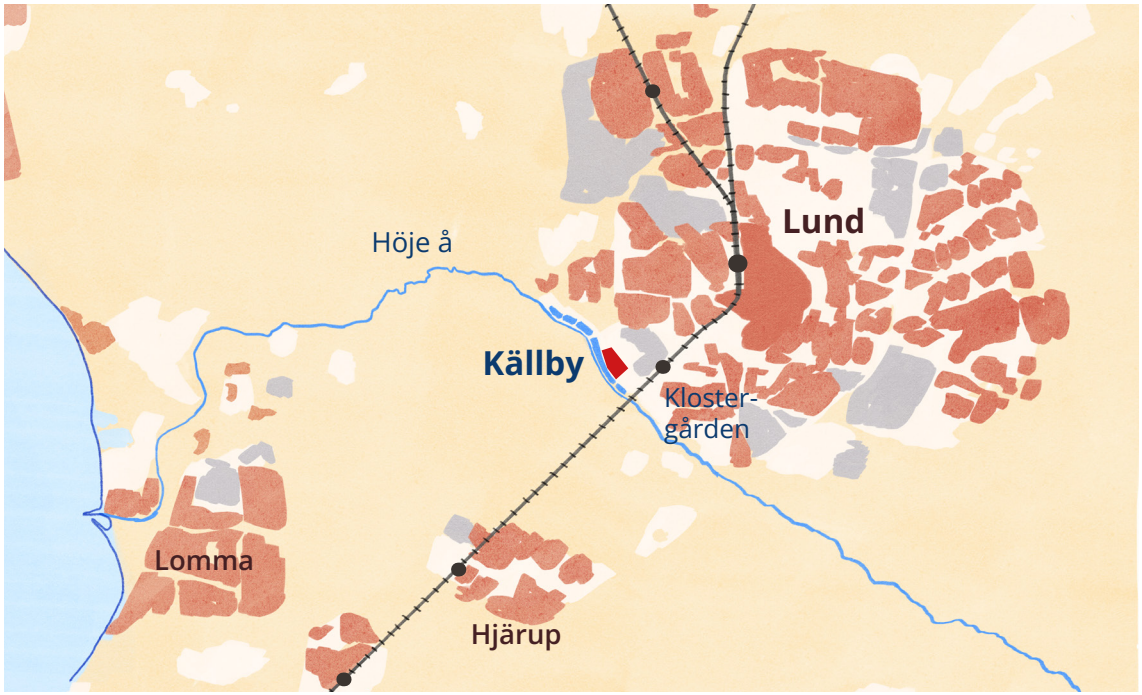
En sådan omvandling kan bli aktuell när äldre teknisk infrastruktur inte längre motsvarar dagens behov och krav. Avloppsreningsverk är ett exempel på sådan infrastruktur. De fyller en viktig funktion i samhället genom att bidra till att skydda miljön och människors hälsa (Svenskt Vatten 2025), samtidigt som Sverige står inför stora utmaningar inom VA-sektorn. Den kommunala infrastrukturen för vattenproduktion, avloppsrening och ledningsnät byggdes framför allt ut under 1950-, 1960- och 1970-talen och en stor del av systemen närmar sig nu slutet av sin tekniska livslängd (Svenskt Vatten 2023). Många av landets avloppsreningsverk behöver rustas upp eller byggas ut för att klara dagens och framtidens allt högre krav på vattenrening. Samtidigt sätter en växande befolkning ytterligare krav på reningsverkens kapacitet. I många fall innebär detta att avloppsreningen flyttas till nya och större anläggningar på andra platser medan äldre reningsverk avvecklas.

I Lunds kommun sker reningen av avloppsvatten till största delen vid Källby avloppsreningsverk. Anläggningen bedöms idag vara föråldrad och skulle kräva omfattande renoveringar och utbyggnader för att klara de nya reningskraven (VA SYD & Lunds kommun 2021). Oavsett beräknas verket nå slutet av sin tekniska livslängd omkring år 2050–2060. Dessutom har Höje å, som tar emot det renade vattnet, dålig ekologisk status och klarar i dagsläget inte miljökraven som ska uppnås senast 2027 (VA SYD 2021).

Mot denna bakgrund fattades år 2024 beslutet att Lunds framtida avloppsvatten ska renas vid det utbyggda Sjölunda reningsverk i Malmö genom VA SYDs projekt MAXIMA (Lunds kommun 2025c). Detta innebär att en tunnel kommer att anläggas mellan Lund och Malmö för att transportera avloppsvattnet (se figur 1). Tunneln beräknas vara klar 2035 och när allt är på plats kan därefter

Figur 1. Tunnelns planerade sträckning mellan Källby i Lund och Sjölunda i Malmö.

Figur 2. Källby avloppsreningsverks läge i södra Lund, intill Höje å och nära Klostergårdens station.

Källby avloppsreningsverk avvecklas.

Avvecklingen innebär att ett centralt och vattennära område i Lund kommer att frigöras för ny användning. Reningsverkets läge visas i figur 2. Detta väcker frågor om hur nedlagda avloppsreningsverksområden kan integreras i stadsutvecklingen och omvandlas från slutna tekniska anläggningar till en tillgänglig del av stadens offentliga rum.

Mål och syfte

Målet med detta arbete är att utveckla ett gestaltningsförslag för omvandlingen av Källby avloppsreningsverk till en offentlig park, där platsens befintliga strukturer tas till vara och ges nya funktioner och värden.

Syftet är att undersöka hur avloppsreningsverk som ska avvecklas kan omvandlas från tekniska anläggningar till en offentlig del av staden. Arbetet syftar även till att bidra till en bredare diskussion om avloppsreningsverks potential och framtida användning efter avveckling.

Frågeställningar

- Hur kan ett avloppsreningsverk i Lund omvandlas till en offentlig park?
- Vilka principer kan användas för att bevara och omtolka befintliga strukturer i en ny gestaltning?
- Hur kan platsens identitet och historia förmedlas i omvandlingen?

Metod

Arbetet har genomförts med flera metoder som tillsammans har bidragit till förståelsen av platsen, den teoretiska bakgrunden och utvecklingen av förslaget. De olika metoderna har vävts samman med designprocessen och har delvis genomförts parallellt och återkommit i olika skeden av arbetet.

Designprocessen

Arbetet genomfördes genom en iterativ, ickelinjär och utforskande designprocess.

Cross (2023) beskriver design som en process där förståelsen av problemet och möjliga lösningar utvecklas parallellt och påverkar varandra genom en så kallad co-evolution. Genom att använda skisser kan problemets förutsättningar utforskas samtidigt som olika lösningsförslag prövas. Designprocessen följer därmed sällan en fast plan utan utvecklas kontinuerligt när nya insikter och idéer uppstår under arbetets gång.

I arbetet tog detta sig uttryck genom att gestaltningsidéer kontinuerligt prövades och omarbetades genom både analogt och digitalt skissande. Arbetets fokus och riktning förändrades i takt med att nya frågor, insikter och intresseområden uppstod. Skissprocessen och hur förslaget utvecklades beskrivs mer utförligt i kapitlet Designprocessen på sidan 59.

Litteratur och dokument

Dokumentstudien omfattade Lunds kommuns planeringsunderlag, bland annat översiktsplanen, den fördjupade översiktsplanen och rapporter från Lunds kommun och VA SYD relaterade till Källby avloppsreningsverk. Även material om avloppsrening i Sverige studerades för att skapa en grundläggande förståelse för avloppsreningsverkens funktion, utveckling och utmaningar.

Litteraturstudien fokuserade på industrimiljöer, industrikultur och olika strategier för omvandling. Även litteratur om växtgestaltning studerades, framför allt boken *The Planting Design Handbook* av Nick Robinson. Litteraturen valdes ut utifrån dess relevans för arbetets frågeställningar och inriktning.

Sökningar har genomförts i databaserna Primo, ScienceDirect och genom webbsökningar på Google. Sökningarna har gjorts med både svenska och engelska sökord, enskilt och i olika kombinationer.

Exempel på engelska sökord som har använts är wastewater treatment plant, sewage treatment plant, industrial environment, industrial landscape, industrial heritage, post-industrial, brownfields, vegetation design, spatial design.

Motsvarande svenska sökord har bland annat varit avloppsreningsverk, reningsverk, industrimiljö, industrilandskap, industriarv, ruderatmark, vegetationsdesign och postindustriell miljö.

Litteratur har också identifierats genom kedjesökning, där referenslistor i relevanta artiklar och böcker användes för att hitta ytterligare källor.

Platsbesök

Två platsbesök genomfördes för att lära känna platsen. Det första platsbesöket genomfördes 2 december 2025, kl. 9.30–11.00 och bestod av en guidad rundvandring på reningsverket och dammarna, ledd av en processingenjör vid anläggningen. Fokus låg på reningsverkets uppbyggnad, strukturer och reningsprocessen.

Det andra platsbesöket genomfördes 18 december 2025, kl. 9.30–11.30 i områdena kring Källby för att skapa en förståelse för kontexten, med fokus på rörelsemönster och kopplingar till omgivningen.

Platsbesöken dokumenterades genom fotografier, anteckningar och enkla skisser. Det insamlade materialet bearbetades efteråt och användes som underlag för platsanalys och det fortsatta gestaltningsarbetet.

Kompletterande foton vid dammarna togs även 29 april 2026, kl. 9.20–12.40.

Referensplatser

För att förstå hur liknande platser omvandlats och hämta inspiration studerades tre olika internationella referensprojekt av varierande storlek och karaktär: Landschaftspark Duisburg-Nord i Tyskland, Uferpark Attisholz Süd i Schweiz och Ålebækken Ruinpark i Danmark. Fokus låg på att undersöka projektens uppbyggnad, rumsliga lösningar samt hur befintliga strukturer har bevarats och integrerats i gestaltningen.

Referensprojekten har studerats genom publicerat material, projektbeskrivningar, information från webbplatser, fotografier, kartor och Google Earth. För Landschaftspark Duisburg-Nord var boken *Rust Red* av Peter Latz ett särskilt viktigt underlag.

Kontakt togs med Mavo Landschaften, som tillhandahöll en kompletterande projektbeskrivning för Uferpark och gav tillstånd att använda deras fotografier i arbetet. Projekten i Tyskland och Schweiz studerades på distans, eftersom platsbesök inte var möjliga. För Ålebækken Ruinpark genomfördes även ett platsbesök 10 februari 2026, kl. 11.00–12.00, där egna observationer dokumenterades genom fotografier.

Personlig kommunikation

Kontakt etablerades med VA SYD inför ett platsbesök och en rundvandring vid anläggningen. Under rundvandringen fördes samtal med en processingenjör om reningsverkets processer, funktion och drift (personlig kommunikation, 2 december 2025). Informationen kompletterades genom e-postkorrespondens med VA SYD angående frågor om byggnaders skick och bassängdjup. Tekniska ritningar över bassängernas konstruktion efterfrågades också som underlag för skissarbetet, men dessa kunde inte tillhandahållas.

I arbetets inledande skede fördes även ett samtal med en tjänsteperson på Lunds kommun. Samtalet gav bakgrundsinformation om Källbyområdet och en inblick i kommunens tankar och planer för reningsverkets framtida utveckling (personlig kommunikation, 4 december 2025).

Avgränsningar

Arbetet avgränsas geografiskt till området för Källby avloppsreningsverk (figur 3). Vi har valt att även inkludera vegetationen precis utanför stängslet i sydost. Den nya pumpstationen och de sex dammarna ingår inte i gestaltningen, men deras relation till parken behandlas övergripande. Förslaget fokuserar framför allt på reningsverkets bassänger, eftersom de är utmärkande för platsen och utgör en central del av dess karaktär.

Eftersom området har använts som avloppsreningsverk under lång tid finns risk för markföroreningar. Föroreningarnas omfattning är okänd och behandlas inte inom ramen för arbetet.

Arbetet ska ses som ett idémässigt förslag med fokus på att utforska platsens rumsliga kvaliteter och olika strategier för att bevara och omtolka reningsverkets strukturer. Syftet är inte att presentera en detaljerad genomförandeplan eller tekniska lösningar. Förslaget har inte utformats utifrån några ekonomiska ramar och kostnadsberäkningar ingår inte.

Figur 3. Källby avloppsreningsverk med projektområde i rött. Ortofoto © Lantmäteriet.

Litteratur

Industrilandskap

Industrimiljöer förknippas ofta med buller, dålig lukt och en hård estetik som av många uppfattas som mindre attraktiv. De utgör ofta slutna miljöer som befolkningen passerar förbi på avstånd, avgränsade med stängsel som signalerar att obehöriga ska hålla sig borta. Samtidigt har industrimiljöer haft en avgörande betydelse för samhällets utveckling. De har varit och är arbetsplatser, motorer för ekonomisk tillväxt och en del av stadens infrastruktur.

Denna dubbla bild hänger också samman med hur människans relation till naturen förändrades under den industriella revolutionen. Krinke (2001) beskriver hur en stark tro på teknik och framsteg ledde till att naturen betraktades både som en resurs att exploatera och som en mottagare av samhällets restprodukter. Detta resulterade i förorenad mark, utsläpp till luft och vatten samt stora mängder avfall. Konsekvenserna av detta hanteras fortfarande av samhället idag. Samtidigt har samhällets värderingar skiftat på senare tid och lett till ett ökat fokus på att ta tillvara områden som påverkats av industriell verksamhet (Krinke 2001).

Kulturarv och omvandling

Omvandlingen av industriella miljöer innebär nästan alltid en spänning mellan bevarande och förändring. Å ena sidan finns ett behov av nya funktioner, å andra sidan finns risken att platsens historia suddas ut om för mycket ändras. Hur denna omvandling genomförs hänger nära samman med synen på industrimiljöer som kulturarv.

Industrikultur utgår från att industrimiljöer utgör en viktig del av samhällets kulturarv. Hemmings och Kagel (2010) menar att varje tidsperiod lämnar byggnader och strukturer som speglar sin samtid. På samma sätt som medeltida slott och renässanskapell utgör en del av kulturarvet kan även industrialismens fabriker och tekniska anläggningar betraktas som kulturhistoriskt betydelsefulla. Genom att bevara dessa miljöer blir det möjligt att förstå hur samhället utvecklats och hur tidigare industriella processer har format landskapet. Samtidigt kan omvandlingen ge industrimiljöerna en ny kulturell betydelse, där de inte bara berättar om den industriella epoken utan också om samhällets förändring (Hemmings & Kagel 2010).

Vad som bevaras påverkas av vilka värden som anses betydelsefulla. Ofta är det lättare att se potentialen i välbevarade tegelbyggnader med högt i tak och stora fönster, medan mer vardagliga tekniska konstruktioner riskerar att betraktas som mindre värdefulla. Isacson (2001) betonar vikten av att stå emot den så kallade förskköningen som ofta sker när det som anses oattraktivt städas bort i omvandlingsprocessen. En sådan förskköning riskerar enligt Isacson att förvandla industrimiljöerna till vanliga park- och bostadsområden där den historiska identiteten går förlorad. Även oansenliga och slitna byggnader kan vara viktiga tidsmarkörer för sin tid och agera som minnesmärken som förankrar platsen (Isacson 2001).

Bergdahl (2001) breddar synen på industrilandskapets kulturvärden genom att framhålla att de inte enbart finns i byggnaderna eller deras arkitektoniska kvaliteter. Minst lika viktiga är de immateriella och subjektiva värden som knyts till platsen, som människors erfarenheter, minnen och upplevelser. Industrilandskapets identitet formas därmed både av dess materiella strukturer och av de berättelser som människor kopplar till platsen.

Strategier för omvandling

Hur industrimiljöer kan omgestaltas efter att deras ursprungliga funktion upphört har diskuterats av flera forskare. Krinke (2001) beskriver hur omvandlingen av industriellt påverkade landskap kan utgå från två övergripande gestaltningsideal. Antingen kan målet vara att återställa platsens ekologiska funktion och integrera den i det omgivande landskapet, eller att synliggöra platsens historia och människans påverkan genom gestaltningen.

Flera forskare riktar samtidigt kritik mot omvandlingsstrategier som döljer eller suddar ut platsens historia. I artikeln Waste Landscape beskriver Engler (1995) flera strategier för hur avfallslandskap kan omvandlas. Hon kritiserar särskilt det kamouflerande angreppssättet, där tekniska och industriella funktioner döljs bakom ett grönt

och till synes naturligt landskap. På liknande sätt menar Meyer (2007) att tidiga industriella parker och omvandlade industriområden ofta har gestaltats som generiska gröna parkmiljöer där platsens industriella historia raderas. Detta bidrar enligt Meyer till en form av glömska, där industrilandskapets tidigare funktioner och processer blir mindre läsbara. Hon framhåller istället att dessa platser har stor potential att synliggöra sambanden mellan konsumtion, produktion och miljöpåverkan. Om omvandlingen främst fokuserar på sanering och ekologisk återställning riskerar dessa samband att gå förlorade (Meyer 2007).

Frågan om hur platsens befintliga kvaliteter kan tas till vara utvecklas vidare av Heesche et al. (2022). Författarna ifrågasätter ett tabula rasa-perspektiv vid omvandling av unga industrilandskap, huvudsakligen uppförda mellan 1930- och 1970-talen. Ett sådant synsätt ser befintliga strukturer som hinder snarare än resurser och tar inte till vara de rumsliga, materiella och ekologiska kvaliteter som redan finns på platsen menar författarna.

Engler (1995) förespråkar en integrativ strategi som betonar vikten av att förena funktion, estetik, ekologi, landskapsarkitektur och offentlig användning i ett sammanhållet system. Istället för att dölja eller försköna infrastrukturen föreslås att dess processer synliggörs och gestaltas som en del av landskapet. Syftet är att göra de tekniska och ekologiska processerna begripliga och synliga för allmänheten.

Engler (1995) jämför reningsverk med franska barockträdgårdar från 1600-talet. Hon menar att reningsverk kan ses som välordnade system där bassänger, rör och gångar tillsammans skapar en tydlig rumslig struktur. På så sätt kan även reningsverk betraktas som betydelsefulla kulturlandskap snarare än enbart teknisk infrastruktur.

Utifrån studier av europeiska exempel identifierar Heesche et al. (2022) fyra vägledande strategier för landskapsbaserad omvandling av industrilandskap: återbruk, porositet, åternaturering och öppenhet för förändring. Återbruk innebär att befintliga strukturer, rum och material ses som resurser snarare än hinder, vilket kan stärka platsens identitet och bidra till ett mer resurssnålt förhållningssätt. Porositet handlar om att öppna tidigare slutna industriområden och skapa nya kopplingar för människor, ekologiska samband och flöden. Åternaturering betonar vikten av att stödja ekologiska processer snarare än att sträva efter full kontroll över naturen. Öppenhet för förändring innebär att omvandlingen ses som en långsiktig och föränderlig process snarare än ett färdigt slutresultat.

Författarna framhåller att dessa strategier är nära sammanlänkade men kan också stå i konflikt med varandra beroende på platsens förutsättningar. Ökad tillgänglighet och aktivitet kan exempelvis störa ekologiska värden, medan en åternaturering riskerar att sudda ut återbrukade strukturer och därmed försvaga platsens historiska läsbarhet.

Sammantaget visar Heesche et al. (2022) att ingen enskild strategi är tillräcklig. Omvandlingen handlar istället om att balansera ekologiska, sociala, kulturella och rumsliga värden utifrån platsens specifika förutsättningar.

Sammanfattningsvis visar litteraturen att omvandlingen inte bör dölja eller radera industrilandskapets historia och processer. Istället betonas vikten av att utgå från platsens befintliga kvaliteter och synliggöra sambanden mellan teknik, natur och mänsklig aktivitet.

Vegetation och design

Människor har i många kulturer och sedan lång tid tillbaka i historien använt sig av växter som ett verktyg inom design för att skapa miljöer för rekreation och njutning (Robinson 2016). Designuttryck med växter har förekommit i flera olika former och kan variera oändligt beroende på syfte och läge. Det omfattar allt från innergårdar, landskapsparker, övergivna industriområden till kantzoner, vattenbryn, träskmarker och allt däremellan. Robinson (2016) menar att designa med växter är mer än bara visuella förändringar utan är ett verktyg som integrerar strukturer i landskapet, skapar ytor för skugga och skyddar ekosystem.

Robinson (2016) menar att en av de stora svårigheterna med att designa med växter är att integrera flera olika funktioner på samma plats. Både planterade växter och självsådd vegetation, där naturen själv har fått ta över, kan skapa många värden för samhället. Både Robinson (2016) och Mathey et al. (2018) förklarar att ett före detta industriområde som övergivits kan över tid tas över av naturen och skapa en variation av flera nya kvaliteter. Exempelvis nya ytor för folk som är ute och går med hunden, en plats för bärplockare, eller skapa nya ytor för växt- och djurlivet i urbana miljöer och bidra till det lokala ekosystemet. Mathey et al. (2018) fann i sin studie att människor generellt är positivt inställda till spontan vegetation. Detta gäller även personer som inte använder platserna på grund av begränsad framkomlighet och som föredrar mer skötta grönytor.

Figur 4. Variationer av omfamnande strukturer skapade av växtlighet.

Planteringar kan enligt Robinson (2016) designas utifrån estetiska kvaliteter. De här planteringarna är designade för att ge en sensorisk upplevelse som kan vara avslappnande eller kontemplativ. Robinson (2016) beskriver även hur parker, trädgårdar eller områden med vilt växande växter i sitt naturliga habitat kan fungera som platser för folk att leva en mer balanserad eller njutbar vardag. Växter kan bidra med platser för kontemplation och läkande av sinnet, ett exempel på detta är de japanska zenträdgårdarna som fungerar som en spirituell och fysisk flykt från vardagslivet.

Designa med växter

Växter är ett material som ständigt förändras, oavsett ålder är växter i ständig utveckling. Robinson (2016) poängterar att även områden som kan ses som statiska, som äldre skogsmiljöer, förändras över tid. När träd dör eller faller skapas nya öppningar och tillgång till solljus som ger undervegetationen möjlighet att utvecklas. Även mänskliga störningar kan påverka vegetationens utveckling, eftersom växtligheten förändras över tid som en reaktion på dessa.

Robinson (2016) beskriver hur växter, oavsett storlek, kan fungera som rumsskapande element. De påverkar miljön omkring sig i olika utsträckning beroende på storlek och form. Växter kan användas för att skapa rum utanför och mellan olika individer där växten agerar som en vägg eller som ett tak som omfamnar besökaren.

Ching (2014) beskriver hur arkitektoniska rum definieras av vertikala och horisontella plan. Markplanet bildar rummets bas, de vertikala planen skapar väggarna och ett ovanliggande plan skapar tak. Robinson (2016) menar att liknande principer kan tillämpas på vegetation. Buskar, häckar och träd kan bilda vertikala avgränsningar, medan trädkronor kan uppfattas som ett tak över rummet (figur 4) .

Organisation av rum

Vid gestaltning av platser är det viktigt att undersöka rummets sammanhang och hur det förhåller sig till närliggande rum enligt Ching (2014). Vidare menar Ching att inget rum befinner sig i ett tomrum utan anknyter till omgivningen och är bidrar till helhetsupplevelsen när besökaren rör sig genom en plats. Hur rummen är organiserade påverkar både upplevelsen av platsen och hur besökare kan utforska den.

Ching (2014) beskriver hur ett linjärt arrangemang består av en följd av rum där alla passeras för att ta sig genom platsen. Den här formen av rumsorganisation kan liknas vid ett linjärt stråk. Utformningen av rummen kan även variera längs stråket. De behöver inte vara samma storlek eller form men rum i början och slutet spelar stor roll i uppfattningen av stråket. Ett annat sätt att organisera rum är genom så kallade kluster. Med klustrade rum är inte sammankopplingen den viktigaste aspekten som i ett linjärt arrangemang, utan rummens anslutning till varandra, stråk eller entréer. Trots saknandet av geometrisk organisation av rum är ett kluster flexibelt nog att innefatta en variation av storlekar, former och symmetri. I figur 5 visas exempel på linjär och klustrad rumsorganisation.

Figur 5. Linjär och klustrad rumsorganisation.

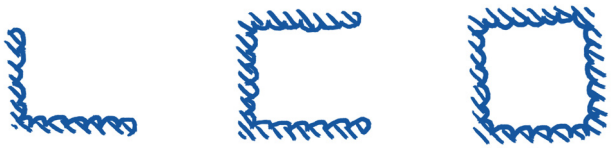
Vid gestaltning menar Robinson (2016) att designern utgår ifrån den befintliga miljön på platsen. Förutsättningar på en plats kan variera mycket. Befintliga strukturer på platsen kan ha en etablerad struktur och arrangemang av de olika rummen. Dessa rum kan antingen vara formade av hårdgjorda strukturer eller äldre planteringar av växter som befinner sig i senare växtstadier. Beroende på vilken typ av plats gestaltningen sker på kan vissa aspekter förutspås utifrån liknande miljöer. Övergivna industriella utrymmen kan ha fullvuxna träd och buskar antingen från tidigare planteringar eller självetablerade. Den befintliga växtligheten på ruderatmark kan ha bildat strukturer som exempelvis skogsmiljöer, gläntor och busklandskap som kan utnyttjas för att förstärka befintliga rumsligheter eller omvandlas till miljöer med en önskad karaktär. Landskapsarkitektens uppgift är att utgå från platsens förutsättningar och utveckla dem. Ingen plats är tom från början, det finns alltid befintliga förutsättningar att utgå från i den nya gestaltningen. Enligt Robinson (2016) har varje plats sin egen historia oavsett om den har formats av mänsklig påverkan eller skapad av naturliga processer.

Inom design är ett tydligt tema en av de mest avgörande faktorerna för en balanserad och strukturerad komposition. Robinson (2016) beskriver hur ett tydligt tema kan vara till stor hjälp under designarbetet, särskilt om det väljs i ett tidigt skede. Temat kan hjälpa till att forma designen både som en inspirationskälla och som ett ramverk att utgå från. Ett tema kan exempelvis vara ett färgtema som vägleder valet av växter och material eller så kan temat vara historiskt. Med ett historiskt tema kan gestaltningen utgå från platsens unika historia och tidigare användning, samtidigt som de karaktärer som finns kvar på platsen kan integreras i utformningen. Det är viktigt att planteringar kopplas till det omgivande landskapet och det övergripande konceptet och temat.

Omgärdade miljöer

Robinson (2016) nämner hur människor sedan lång tid tillbaka har associerat omslutande och omgärdade platser med trygghet. Goda siktlinjer har varit viktiga för att kunna överblicka omgivningen men om platsen var för utsatt kunde även eventuella hot se in på platsen. Platser med goda siktlinjer som samtidigt erbjöd skydd, exempelvis kullar eller grottor med utsikt, gjorde det därför möjligt att ha överblick utan att själv bli sedd. Detta har bidragit till att sådana platser förknippas med säkerhet och avslappning. Öppna ytor kan ge god uppsikt över omgivningen men samtidigt skapa känslor av otrygghet och stress. Enligt Robinson (2016) kan detta bidra till att förklara varför människor upplever rum på olika sätt beroende på deras storlek, form och grad av omslutning.

Vidare beskriver Robinson (2016) att det finns flera historiska exempel på hur murar och häckar har använts för att skapa omgärdade trädgårdar för olika syften. De första trädgårdarna från Mellanöstern var helt slutna för att skydda området från den destruktiva omgivningen. Liknande designuttryck fanns även i de klassiska kinesiska trädgårdarna, ofta med höga murar som avskilde trädgården från omgivningen. Detta gjordes för att skapa en unik

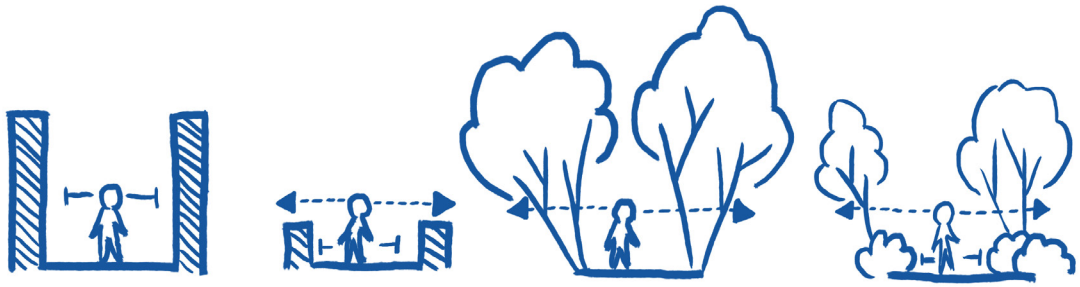
Figur 6. Strukturer med olika grader av slutenhet.

känsla i trädgården som blev en kontrast till omgivningen utanför. Idag kan liknande formspråk hittas i privata trädgårdar i städer som är omgivna av häckar eller murar.

Robinson (2016) beskriver hur ett rum där mer än hälften av omkretsen är sluten bidrar till att rikta uppmärksamheten mot det som finns innanför avgränsningen. Figur 6 visar olika grader av slutenhet. Rummets form påverkar också hur besökare uppfattar och använder platsen. Runda eller kvadratiska former beskriver Robinson (2016) som statiska och uppfattas främst som platser för vistelse och aktiviteter. Rum som är längre än de är breda beskrivs som linjära och förknippas med rörelse, exempelvis korridorer och gator som leder besökaren vidare. Vissa platser kan vara svårtolkade oavsett om de är linjära eller statiska. Rummets funktion kan förtydligas genom att placera ett fokusobjekt, exempelvis ett träd som markerar rummet som en destination.

Robinson (2016) menar att ett landmärke kan placeras för att rikta uppmärksamheten mot en plats, både för betraktare inom och utanför området. Landmärken fungerar som orientering för besökare, skapar en unik karaktär och blir en del av platsen. För betraktare utanför området blir landmärket en del av deras uppfattning om platsen.

Upplevelsen av rummet påverkas inte bara av relationen mellan bredd och djup utan även av väggarnas höjd. Med för låga väggar försvinner den inneslutande känslan, områden utanför blir synliga och uppfattningen av rummet försvagas. Med för höga väggar kan rummet istället uppfattas som klaustrofobiskt. Robinson (2016) menar därför att relationen mellan bredd och höjd är viktig att förstå. I smala rum med höga väggar kan upplevelsen av rörelse genom rummet förstärkas. I statiska rum kan höga väggar signalera ett tydligare stopp men för höga väggar kan samtidigt skapa en negativ upplevelse.

Figur 7. Fysiska och upplevda barriärer skapade av hårdgjorda strukturer eller växtlighet

Ett större rum kan innehålla ett eller flera mindre, omgärdade rum. Dessa kan antingen vara helt eller delvis slutna med en upplevd barriär snarare än en fysisk. Enligt Robinson (2016) kan flera rum organiseras inom varandra och skapa olika rumsliga upplevelser. Upplevelsen av att utforska flera slutna rum skapar mer engagemang för besökaren på grund av det okända som ligger bakom varje barriär fram till dess att besökaren når det innersta rummet. Vidare beskriver Robinson (2016) hur de största och minsta rummen ofta gör starkast intryck. De största rummen gör intryck genom sin storlek och väggarnas höjd medan de mindre kan skapa en känsla av att ha nått fram till en slutpunkt.

Robinson (2016) poängterar att vid rörelse in i ett slutet rum påverkas besökare beroende på hur mycket av det kommande rummet som kan tas in. En öppning i en vägg gör att upplevelsen av rummet förändras med ett enda steg skapas en dramatik i övergången. Om det är en långsammare övergång ändras intrycken gradvis. Höjdskillnader i marknivån kan även bidra till att förstärka övergången. Barriärer kan användas för att förstärka övergången mellan olika ytor och begränsa insynen till angränsande områden. Alternativt kan fysiska barriärer som tillåter insyn, exempelvis vegetation eller lägre murar, användas för att tydligt avgränsa platserna utan att helt bryta den visuella kontakten mellan dem. Detta illustreras i figur 7. På så sätt kan barriärernas utformning påverka relationen mellan rummen.

Vegetation som gestaltningsverktyg

Sammanfattningsvis kan vegetation användas som ett aktivt verktyg i gestaltningen av urbana miljöer. Växter bidrar inte enbart med estetiska och ekologiska värden, utan kan även användas för att skapa struktur, definiera rum och påverka hur människor rör sig genom och upplever en plats. Genom vegetationens form, höjd, täthet och placering kan olika grader av öppenhet, inneslutning och orientering skapas. Samtidigt är vegetation ett föränderligt material som utvecklas över tid och påverkas av både platsens förutsättningar och mänsklig aktivitet.

Gestaltning med växter behöver därför utgå från platsens befintliga karaktär och relationen mellan olika rum, stråk och omgivande miljöer. Befintlig vegetation och strukturer kan fungera som utgångspunkter för den fortsatta gestaltningen snarare än att platsen betraktas som en tom yta. Genom att kombinera dessa förutsättningar med ett tydligt gestaltningskoncept kan vegetation användas för att skapa sammanhängande miljöer där både funktionella, rumsliga och upplevelsemässiga kvaliteter samverkar.

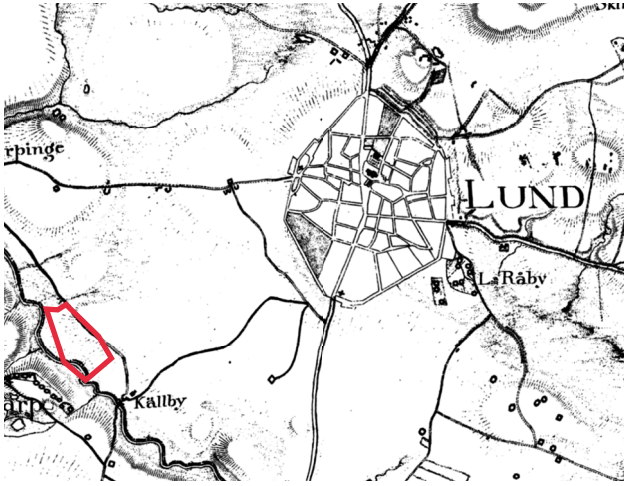
Lär känna platsen

Figur 8. Byn Källby i slutet av 1800-talet (Rahmn 1897).

Källbys historia

Källby omnämns skriftligt första gången år 1314 som Kielby. Namnet har, trots dagens stavning, inte sitt ursprung i ordet källa. Det tros snarare härstamma från ordet köl, med betydelsen smal höjdrygg eller jordstycke (Kulturportal Lund 2022). Källby var en liten by som låg vid ett grunt vadställe i Höje å och bestod under 1700–1800-talet av en kvarn, några gårdar och skoljord tillhörande Katedralskolan (Kulturportal Lund 2022). Den tidigare bymiljön syns i figur 8, medan byns historiska läge framgår av kartan i figur 9. Byn delades i två när järnvägen byggdes år 1856. Lunds vattenverk köpte mark i Källby 1906, och 1929 köpte Lund mark för att anlägga ett reningsverk efter klagomål från Lomma om dåligt vatten och fiskdöd. Reningsverket behövde mycket yta för rötslam, och under 1930-talet tog det successivt mer mark i anspråk (Kulturportal Lund 2022). År 1938 bestämdes att norra Källby skulle bli ett industriområde och Åkerlund & Rausing etablerade sig där. Under 1940-talet byggdes mer industri och bostäder, och på 1960-talet ersattes de sista gårdarna av Klostergården och Källbybadet (Kulturportal Lund 2022). Idag finns inget kvar av den lilla byn Källby, bortsett från en minnestavla och den gamla brokorsningen. Namnet Källby lever dock vidare på flera platser i södra Lund, inte minst i reningsverkets namn.

Figur 9. Lunds utbredning och relation till Källby år 1812 enligt Skånska rekognoseringskartan (Lunds kommun u.å.)

Källby avloppsreningsverk

Källby avloppsreningsverk började uppföras under 1930-talet och har därefter byggts ut i flera etapper, främst under 1970-talet. Anläggningen ligger vid Höje å, som fungerar som recipient för det renade avloppsvattnet. Närmaste bostadsområde ligger ungefär 400 meter öster om verket, och nordost finns ett industriområde. Övrig omgivning består främst av jordbruksmark och naturområden. Reningsverket och dess omgivning visas på kartan i figur 10. Figur 11 och 12 visar hur reningsverket såg ut under 1970-talet. Källby avloppsreningsverk ägs och drivs av VA SYD.

Anläggningen består av flera delar som representerar reningsprocessens olika steg. Avloppsvattnet passerar genom olika reningssteg där föroreningar och näringsämnen successivt avlägsnas innan det renade vattnet släpps ut i ån (se figur 13). Anläggningen omfattar bland annat bassänger för sedimentering, biologisk och kemisk rening, slamhantering samt tillhörande drift- och verkstadsbyggnader. Parallella reningslinjer gör det möjligt att stänga av delar av anläggningen för underhåll utan att avbryta hela processen (personlig kommunikation, 2 december, 2025).

Hur lång tid reningsprocessen tar varierar beroende på vattenflöde, anläggningens kapacitet och vilka reningsprocesser som används. I ett konventionellt reningsverk tar det vanligtvis omkring 12–24 timmar (Svenskt Vatten 2025).

Figur 10. Källby avloppsreningsverk. Ortofoto © Lantmäteriet.

Figur 11. Flygbild över ett nybyggt Källby (Lunds stadsarkiv u.å.)

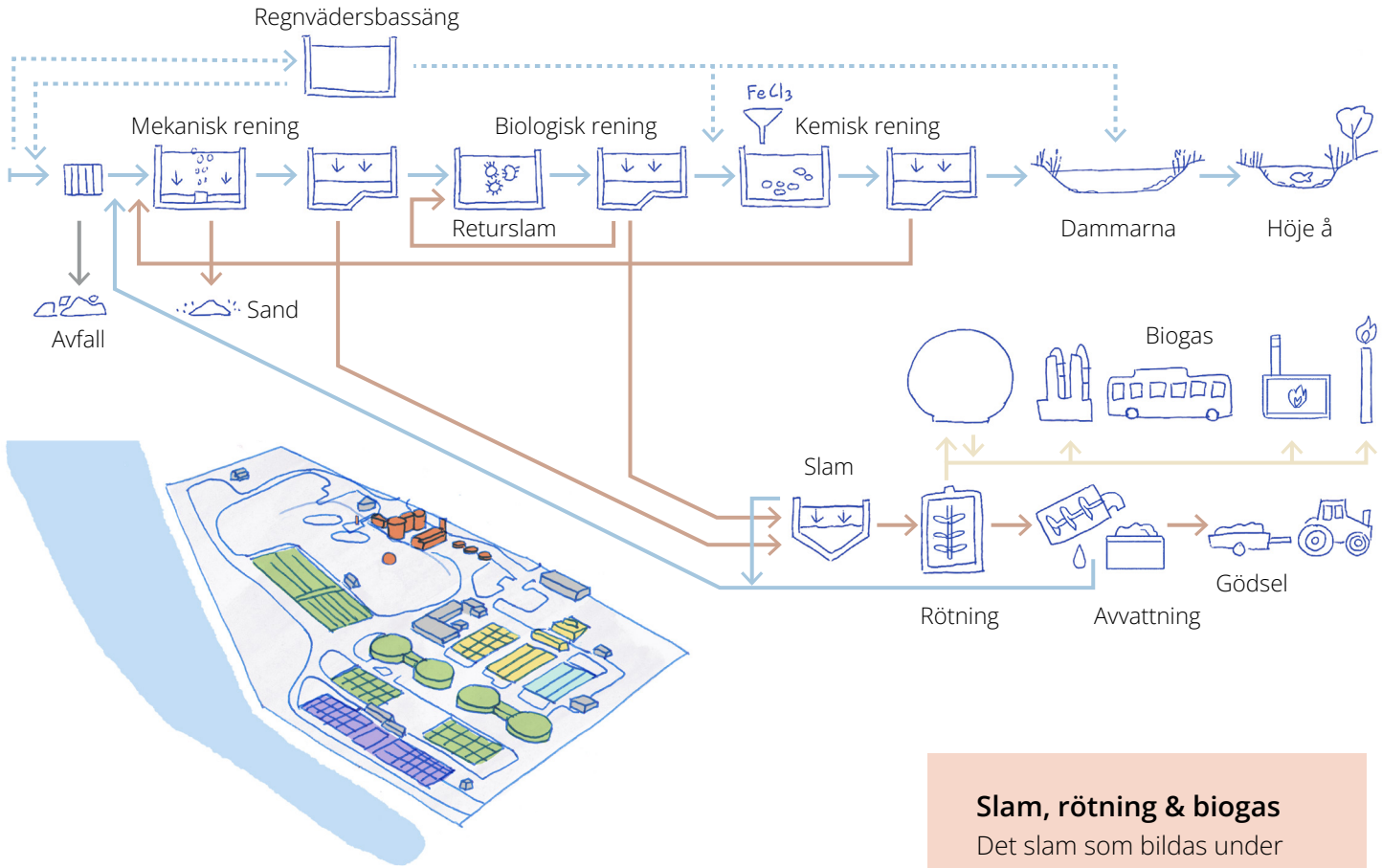

Figur 12. Vy över Källby, 1970-tal (Kulturen 1974).

Så funkar reningsprocessen

Mekanisk rening
Avloppsvattnet passerar först rensgaller där skräp och större föremål avskiljs. Därefter avlägsnas sand och grus i ett luftat sandfång. I försedimenteringsbassänger sjunker tyngre partiklar till botten och det bildas slam.

Biologisk rening
Mikroorganismer bryter ner organiskt material och avlägsnar kväve och även fosfor under sommaren. Slammet sedimenterar och en stor del återförs till processen.

Kemisk rening
Järnklorid tillsätts för att binda fosfor i vattnet. Partiklarna sjunker till botten i eftersedimenteringsbassängerna och förs vidare till slambehandling via försedimenteringen.

Dammarna
Vattnet går vidare genom sex seriekopplade dammar där den sista reningen sker innan det släpps ut i Höje å. Här avlägsnas en del fosfor och kväve som finns kvar i vattnet.

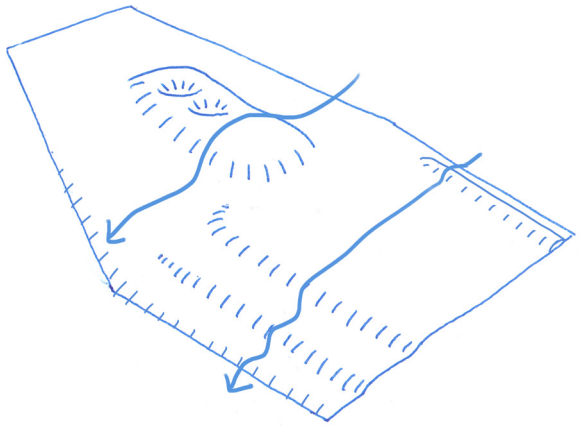
Regnvädersbassänger
Om vattenflödet blir för kraftigt kan en del av vattnet lagras tillfälligt i regnvädersbassänger. När inflödet minskar igen pumpas vattnet tillbaka till reningsprocessen.

Slam, rötning & biogas
Det slam som bildas under reningen förtjockas och rötas. Vid rötningen bildas biogas som används för uppvärmning eller uppgraderas till fordonsgas. Gasen lagras i en gasklocka och överskottet förbränns i facklan. Det rötade slammet avvattnas och används som gödsel i jordbruket.

Figur 13. Reningsprocessen vid Källby avloppsreningsverk. Faktainnehåll bearbetat efter VA SYD (u.å.).

Figur 14. Huvudentré till Källby.

Figur 15. Skiss över topografin på platsen.

Platsbesök och registreringar

Reningsverket är en sluten anläggning och är inte öppet för allmänheten, men det går att boka studiebesök och rundvandring. Området omges till stor del av höga stängsel vilket tydligt markerar gränsen mellan den tekniska anläggningen och omgivningen. Flera större grindar möjliggör in- och utfart för servicefordon och transporter, och det finns även mindre grindar. Vägen norr om reningsverket som leder till huvudentrén är den plats där det idag går att komma närmast anläggningen och få störst inblick i området (figur 14). Stängslen och skyltarna om att obehöriga inte äger tillträde förstärker upplevelsen av området som slutet och otillgängligt. Mot dammarna är gränsen däremot mer öppen och saknar stängsel.

Området präglas av en stor andel hårdgjorda ytor i form av byggnader, bassänger, vägar och parkeringar. Bassängerna är till stor del samlade i mitten av området, medan mer gräs och annan vegetation finns mot kanterna. Inom reningsverket sker rörelsen huvudsakligen längs asfalterade vägar som förbinder olika byggnader och bassänger.

Reningsverket är uppbyggt i terrasser där höjdskillnaderna följer reningsprocessens behov av självfall (personlig kommunikation, 2 december, 2025). Det blir en trappstegsliknande struktur med bassängerna som ligger på olika nivåer (figur 15). Från de högre delarna, framför allt vid biotornen, finns utblickar över bassängerna, dammarna och den omgivande anläggningen.

Figur 16. Bassäng med verkstad och den gamla personalbyggnaden i bakgrunden.

Byggnader, bassänger och strukturer

På området finns byggnader och strukturer kopplade till reningsprocessens olika delar såsom bassänger, biotorn, gasklocka, biogasuppgradering, slamavvattning, rötkammare och facklan.

Byggnaderna varierar i storlek och utformning och har bland annat fasader av tegel och plåt. Vissa byggnader är i sämre skick som till exempel den gamla gasklockan och personalbyggnaden. Personalbyggnaden används inte idag på grund av kraftledningen ovanför. Tillfälliga baracker installerades som en temporär personalbyggnad och kommer att användas tills reningsverket stängs ner (personlig kommunikation, 2 december, 2025).

Bassängerna utgör några av reningsverkets mest framträdande strukturer och varierar i storlek, form, höjd och konstruktion. På området finns både rektangulära nedsänkta och cirkulära upphöjda bassänger. Vissa är stora och öppna, medan andra är mindre och mer avgränsade. De flesta är cirka 4 m djupa, medan den stora biobassängen är 7 m djup. Över flera bassänger löper gångbroar och längs kanterna finns räcken.

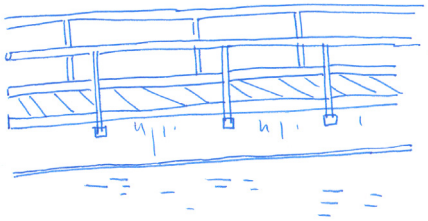
Reningsverkets olika bassänger, byggnader och tekniska strukturer dokumenteras i figur 16–21.

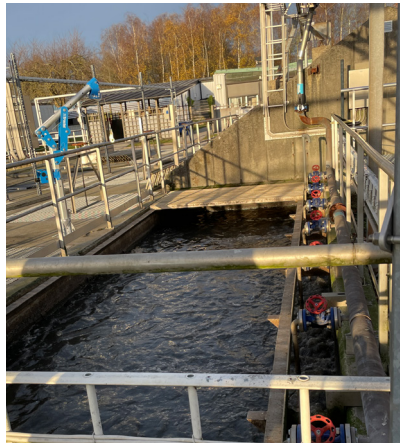

Försedimentering, sandfång i bakgrunden (A).

Försedimentering (B).

Försedimentering (C).

Gallerbyggnad, interiör (D).

Sandfångsbyggnad med trappa (E).

Figur 17. Försedimenteringsbassänger, galler- och sandfångsbyggnad.

Biobassäng (A).

Rör, ventiler, galler, vinsch (B).

Pumphus (C).

Biobassäng närbild (D).

Gångbro och ränna (E).

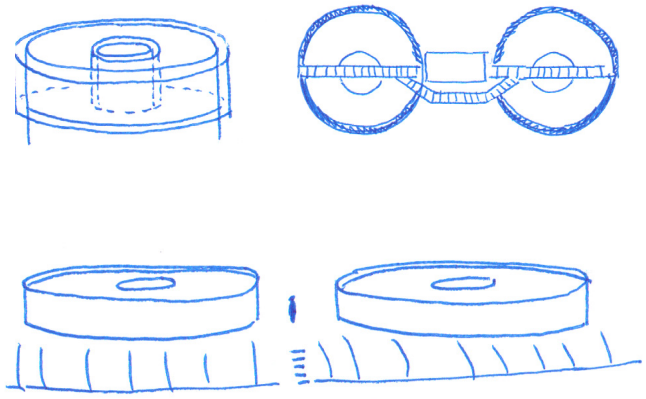
Figur 18. Den stora biobassängen och intilliggande pumphus.

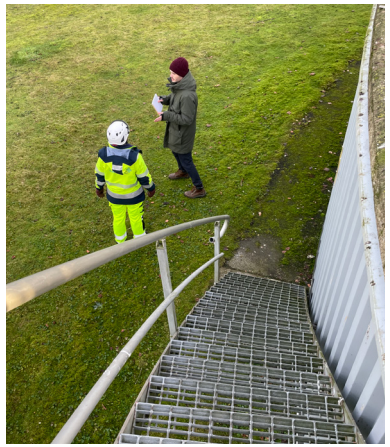

Biotorn, utsikt mot kembassängerna och dammarna (A).

Biotorn, utsikt mot sydöst (B).

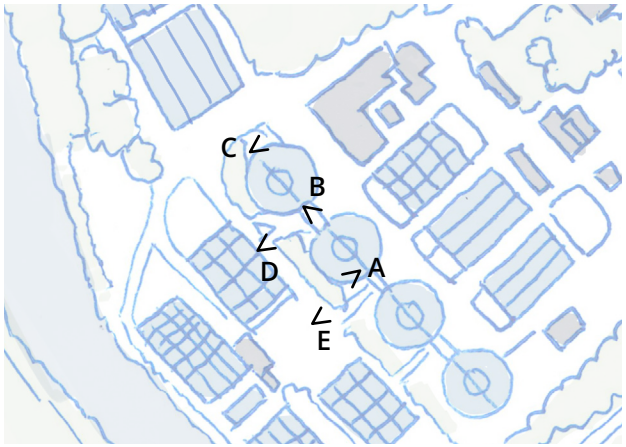
Trappa från biotorn (C)

Mindre betongstruktur (D)

Trappa (E)

Figur 19. Biotorn.

Kembassäng (A).

Mossa på betongkant (B).

Strandkant intill kembassängerna (C).

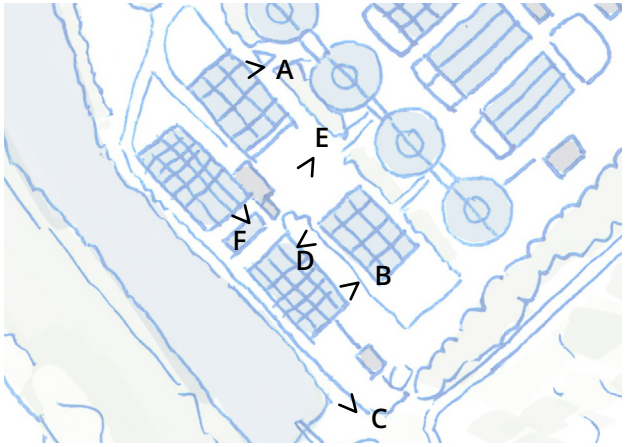
Ventiler på galler (D).

Vy mot kembyggnaden och asfaltsyta (E).

Flockning med avskiljande väggar (F).

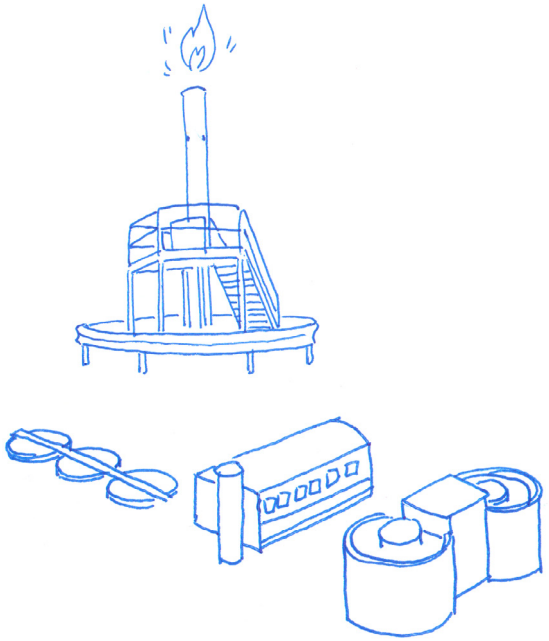
Figur 20. Olika bassänger och detaljer.

Slamavvattning (A)

Gasklocka i bakgrund, rötkammare i förgrund (B).

Gasuppgradering (C).

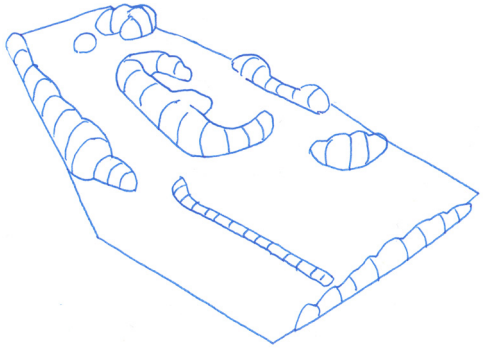
Facklan (D)

Förrådsbyggnad (E).

Figur 21. Byggnader och tekniska strukturer kopplade till slam- och gasbehandling.

Figur 22. Skiss över vegetationsvolymen.

Vegetation

På Källby finns flera typer av vegetation, bland annat träd, buskar, planteringar och gräsytor. Växtligheten är främst koncentrerad till områdets ytterkanter, på båda sidor om den stora biobassängen och kring parkeringen (figur 22). Klippta gräsytor och planteringar ger vissa delar en mer skött karaktär, medan andra präglas av mer vildvuxen vegetation. Vid de gamla rötdammarna finns exempelvis låg och snårig vegetation, medan andra delar består av större öppna gräsytor med solitära träd. Figur 23 visar olika typer av vegetation reningsverket.

Bland de arter som identifierades under platsbesöket finns bland annat björk, syren, fågelbär, snöbär, bok, lönn, ek och ask. Vegetationen består av både planterade och spontant etablerade växter. Trots den stora andelen hårdgjorda ytor bidrar de stora, uppvuxna träden med höjd, rumslighet och grönska och utgör en viktig befintlig kvalitet på platsen.

Lind intill huvudentrén (A).

Vy från dammarna mot den västra delen av Källby (B).

Vegetation vid biotornen (C).

Björkar intill verkstadsbyggnaden (D).

Äldre rötdammar (E).

Figur 23. Växtligheten på reningsverket.

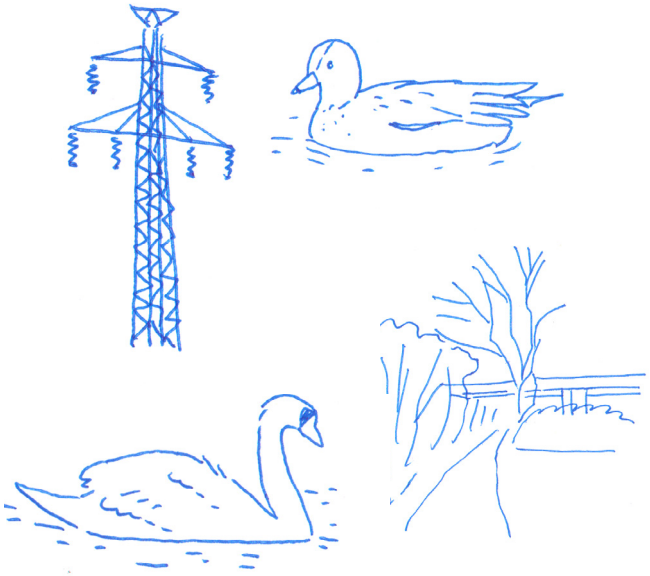

Figur 24. Kollage över material, texturer och färger från platsen.

Material och färger

Materialpaletten domineras av betong, asfalt, plåt, galler och metallkonstruktioner, tillsammans med tegel (figur 24). Materialen är kopplade till platsens funktion och ger ett tekniskt uttryck. Färgskalan består främst av grått, beige och brunt, med blå, gröna och röda detaljer. Slitage i form av sprickor, missfärgningar och mossa är synligt på flera av materialen och bidrar till platsens karaktär.

Figur 25. Vy mot Källby från dammarna.

Omgivningen

Dammarna och den omgivande naturen skapar en kontrast till anläggningens tekniska miljö. Längs de första dammarna finns lägre stängsel som begränsar möjligheten att komma nära vattnet, men stängslen sträcker sig inte längs samtliga dammar. Vattnet, vegetationen och det rika fågellivet bidrar till att dammarna upplevs som en mer naturlig miljö.

Sydost om anläggningen finns ett större område med tät och vildvuxen vegetation tillsammans med smala informella stigar och kuperad terräng. I detta område kommer den nya pumpstationen att byggas och vid platsbesöket pågick arkeologiska undersökningar. Bland vegetationen observerades även tält, skräp och andra kvarlämnade föremål.

Öster om reningsverket har vegetationen ett varierat uttryck med blandade arter. Utanför stängslet finns även spår av äldre trädrader. I den större omgivningen finns bland annat koloniområden, odlingsytor, Klimatskogen och järnvägen mellan Malmö och Lund.

Reningsverkets tekniska uttryck blir tydligt från omgivningen. Anläggningen syns bäst från andra sidan dammarna, men är också synlig från tåget. Stängsel, räcken och metallkonstruktioner överlappar varandra visuellt och skapar ett tätt, metalliskt uttryck. Kring bassängerna finns det växtlighet framför och bakom men med en stor yta i mitten av bassänger och asfalt. Från tåget framträder därför reningsverket som ett grått inslag i ett grönt och blått landskap.

Fotografier från Källbys omgivningar visas i figur 25–27.

Damm 3, vy mot Källby (A).

Övergång mellan dammar (B).

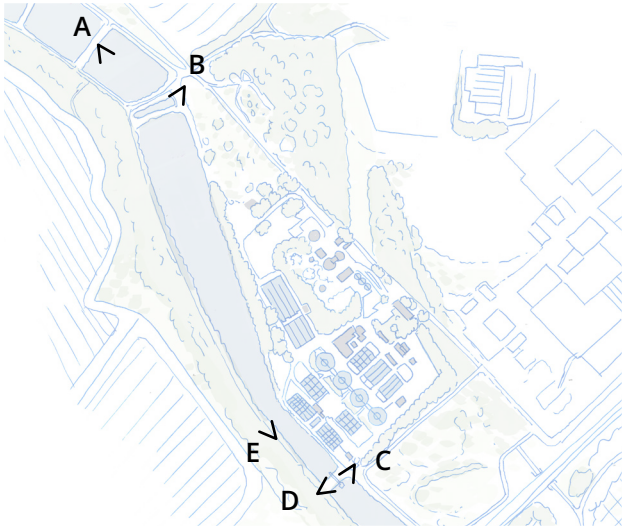
Damm 1, närmast Källby (C).

Grind till dammarna (D).

Stig intill dammarna med lågt stängsel (E).

Figur 26. Källby dammar.

Naturområde sydost (A).

Järnvägsbro (B).

Vildvuxen vegetation sydost om Källby (C).

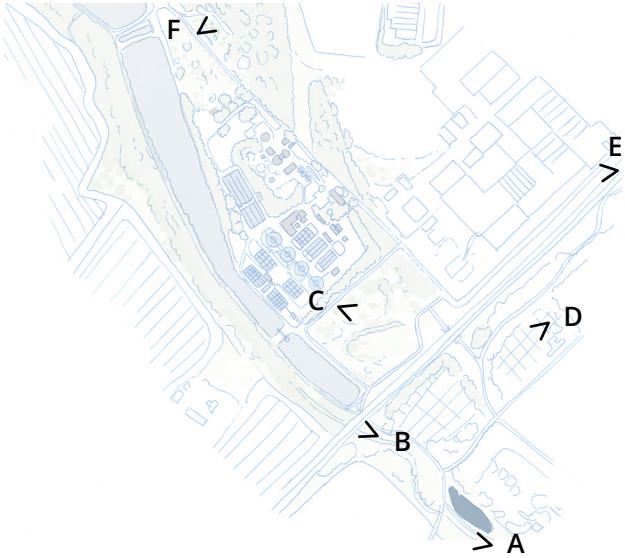
Koloniområde (D).

Klostergårdens station (E).

Lekplats i Klimatskogen (F).

Figur 27. Omgivningar kring Källby.

Källby i planerna

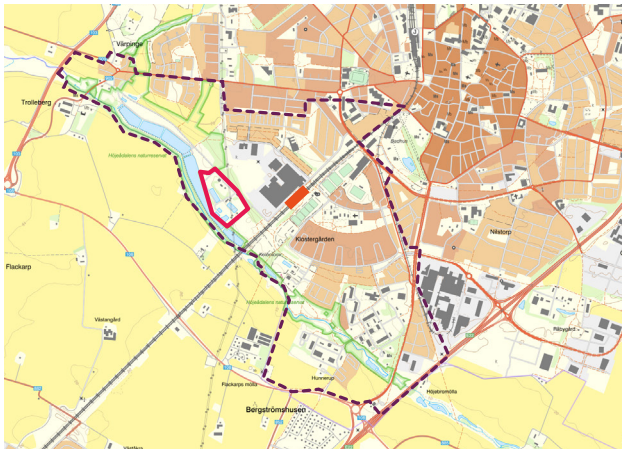
Lunds kommun (2025a) pekar ut Källby-området och sydvästra Lund som ett av de främsta utvecklingsområdena i kommunen (figur 28). Efter att Klostergårdens järnvägsstation stod klar år 2024 har Källbyområdet fått ett mer attraktivt läge, med närhet till både Lunds stadskärna och Höje å.

Hela Källbyområdet planeras utvecklas successivt under en längre tidsperiod. Kommunens inriktning är en mångfunktionell stadsdel med bostäder, service, arbetsplatser och lätt industri. En omfattande utbyggnad planeras i anslutning till Höjeådalen, mellan Källby avloppsreningsverk och Klostergårdens tågstation (Lunds kommun 2025b). Samtidigt lyfts att utveckling nära Höjeådalens naturreservat ska stärka rekreation och friluftsliv. Kommunen betonar vikten av att avsätta grönytor för de boende vid en eventuell utveckling av Källbyområdet, för att minska besökstrycket och slitaget på Höjeådalens naturreservat (Lunds kommun 2025b).

För Källbyområdet har även en fördjupad översiktsplan tagits fram, som var ute på samråd 2019. Arbetet med planen pausades i väntan på beslut om reningsverkets framtid och miljötillstånd (Lunds kommun 2025b). Den fördjupade planen identifierar flera nyckelfrågor, bland annat kopplingar och rörelsemönster inom området, bebyggelsens relation till järnvägen samt hur reningsverkets mark kan omvandlas efter en nedläggning (Lunds kommun 2019a).

I samrådshandlingen presenteras två möjliga alternativ för stadsutvecklingen i Källbyområdet. Alternativen skiljer sig bland annat åt i hur reningsverkets mark ska användas efter nedläggning. Alternativ 1 föreslår att reningsverkets mark omvandlas till ett utökat grönområde medan alternativ 2 istället innebär en blandad stadsbebyggelse och idrottsytor 40 meter från dammarna (Lunds kommun 2019a). I den tillhörande miljökonsekvensbeskrivningen framhålls att båda alternativen tar tillvara det strategiska stationsläget men sammantaget bedöms alternativ 1 vara mer fördelaktigt än alternativ 2 (Lunds kommun 2019b).

I samband med planeringen har även dammarnas framtida funktion undersökts. De befintliga dammarna har föreslagits bli en del av dagvattenhanteringen, för att fördröja flöden innan de når Höje å (Lunds kommun 2019a). Ekologigruppen (2019) har undersökt olika förslag på dammarnas omvandling. Där presenteras tre förslag med olika omfattning: små, medelstora och stora åtgärder. Förslagen omfattar bland annat nya ledningar som möjliggör tillförsel av dagvatten från omkringliggande stadsdelar. I ett av förslagen behåller dammarna närmast reningsverket sin befintliga karaktär, medan dammarna längre bort utvecklas mot en mer naturlik karaktär.

Figur 28. Källbyområdet. Karta © Lantmäteriet.

I kommunens översiktsplan anges att en nedläggning av Källby avloppsreningsverk innebär att marken som idag upptas av reningsverket och dess skyddszon kan omvandlas till ny blandad bebyggelse (Lunds kommun 2025b). I samtal med en tjänsteperson på Lunds kommun framkom att förslaget har utvecklats mot bostäder och förskola på den del av reningsverkets område som ligger närmast vägen, medan delen närmast dammarna föreslås utvecklas som grönområde. Inriktningen mot friluftsliv och rekreation finns dock fortfarande kvar (personlig kommunikation, 4 december, 2025).

Kommunens planering visar därmed att Källbys framtida markanvändning har diskuterats på olika sätt över tid, där både bebyggelse, grönområde och rekreation har varit återkommande frågor.

Referensprojekt

Landschaftspark Duisburg-Nord

Inom landskapsarkitektur finns flera kända projekt som bygger på omvandlingen av nedlagda industriområden. Ett välkänt och inflytelserikt exempel är Landschaftspark Duisburg-Nord i Tyskland (figur 29). Parken är anlagd på området för ett nedlagt stålverk i Ruhrområdet, där de gamla strukturerna och byggnaderna har bevarats och integrerats i parkens gestaltning (Latz 2017). Landschaftspark Duisburg-Nord invigdes 1994 och tillkom genom en tävling där Latz + Partner stod för det vinnande förslaget.

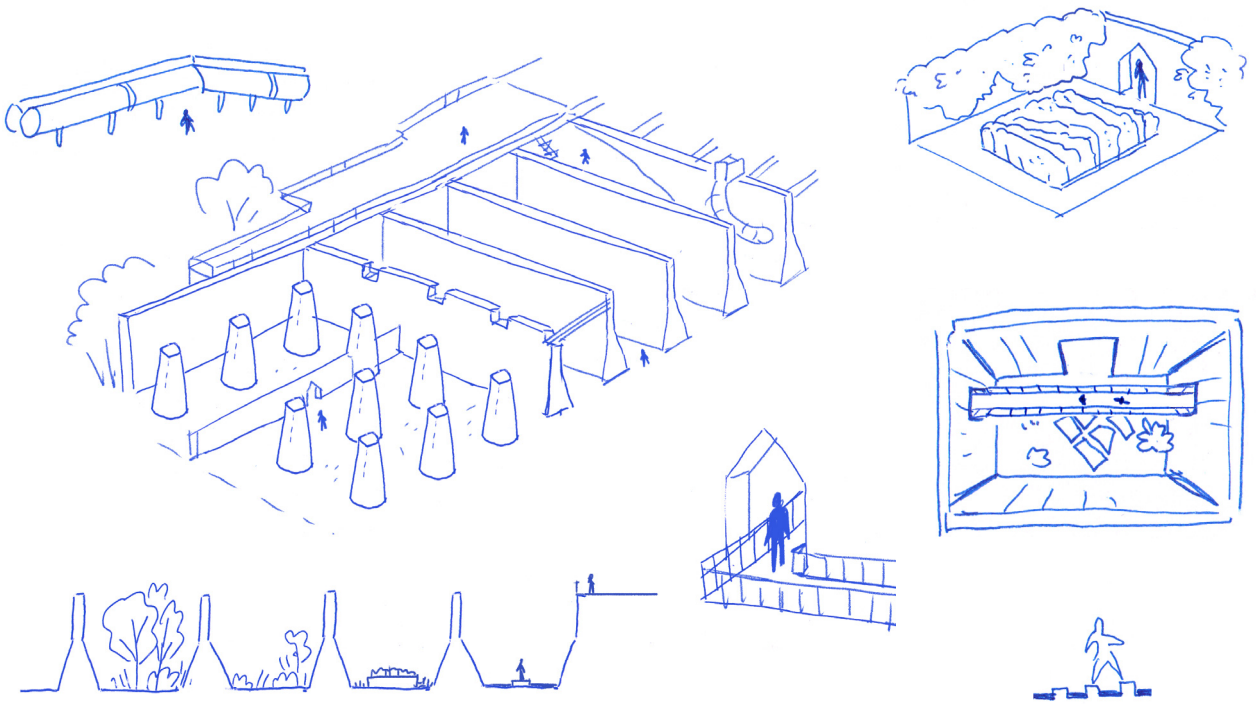

Figur 29. Landschaftspark Duisburg-Nord. Karta © Google.

Parkens identitet bygger på återbruk av industrilandskapets byggnader, material och tekniska strukturer. Masugnar, järnvägsräls och betongkonstruktioner har bevarats och integrerats i parken. Enligt Peter Latz (2017) var den centrala frågan inte vilka delar som borde bevaras för att passa in i en park, utan vilka nya användningar som kunde utvecklas för att de befintliga strukturerna skulle kunna bevaras.

Parken består av flera delområden med varierande karaktär och funktion. Här finns både vildare områden, trädplanterade torg, bunkerträdgårdar samt kultur- och verksamhetslokaler i de gamla industribyggnaderna. Den övergripande strukturen präglas av en mer organiserad mittpunkt, medan landskapet blir vildare längre ut från centrum. Parkens stora skala skapar därmed en sekvens av olika rum och upplevelser för besökaren.

De upphöjda banvallarna präglar platsens topografi och skapar upphöjda rörelsestråk genom parken. Genom att återanvända järnvägens befintliga struktur blir industrilandskapets tidigare infrastruktur också styrande för hur besökaren rör sig genom parken. De stora industriella strukturerna, som masugnar, rör och skorstenar, fungerar som tydliga landmärken i parken.

Figur 30. Skisser på strukturer, rum och detaljer.

Särskilt karakteristiska är bunkerträdgårdarna, där de tidigare malmbunkrarna har omvandlats på olika sätt. Vissa innehåller grus, växter eller vatten, medan andra har fått funktioner för exempelvis klättring eller lek. Några djupa bunkrar har lämnats otillgängliga, vilket gör det möjligt för spontan vegetation att utvecklas (Latz 2017). Öppningar i väggarna skapar nya gångvägar, medan gångbroar ger utblickar över de slutna rummen. Besökarna kan därmed uppleva industrilandskapet både inifrån och uppifrån. Andra bunkrar har omvandlats till ordnade trädgårdsrum med inspiration från renässansträdgårdar och hortus conclusus (Latz 2017). Istället för omfattande marksanering kapslades förorenade massor in på plats, vilket också kan ses i flera av bunkrarna där vegetation växer ovanpå. Figur 30–33 visar olika typer av bunkrar och detaljer i parken.

Figur 31. Inkapslade massor (0000ff 2021).

Figur 32. Vattenspegel och trampstenar (Rob 2024).

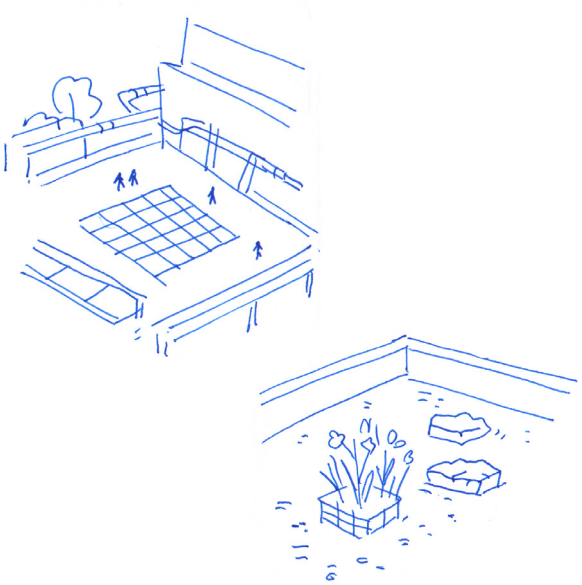

Figur 33. Bunkerträdgård (Pixelteufel 2014).

Byggnaderna har tilldelats nya användningar. Pumphuset används idag för föreläsningar och evenemang, fläkthuset fungerar som scen för teater och opera och den tidigare gasklockan har omvandlats till en dykbassäng (Latz 2017). Genom dessa funktioner hålls industribyggnaderna levande och aktiva. Figur 34 visar en festival bland de bevarade industribyggnaderna.

Vattenhanteringen är en central del av projektet. Den gamla Emscher, som tidigare användes för att leda bort industri- och avloppsvatten, har integrerats i parkens dagvattensystem (Landschaftspark Duisburg-Nord u.å.b). Den öppna kanalen fylls med regnvatten från parkens hårdgjorda ytor och tak. Vattnet samlas upp och leds genom olika delar av parken och används bland annat för bevattning av bunkerträdgårdarna (figur 35).

Parken präglas av ekologisk succession och ett rikt växtsamhälle. Redan före omvandlingen hade örtartad vegetation, björkar och andra pionjärarter etablerat sig på den tidigare industrimarken, och dessa fick i stor utsträckning vara kvar (Latz 2017). Den spontana vegetationen kompletterades med nya planteringar och trädtorg. Den stora variationen av habitat skapar en hög artrikedom. Idag har över 700 olika växtarter etablerat sig inom området (Landschaftspark Duisburg-Nord u.å.a). Parken bygger på både fri och kontrollerad succession. Vissa områden utvecklas naturligt, medan andra sköts för att bevara specifika successionsstadier eller anpassas efter användningen. På vissa platser skrapas vegetation bort med grävskopa vart femte år för att starta nya successionsfaser (Latz 2017). Parkens torg, en bassäng med vattenväxter och den vilda vegetationen illustreras i figur 36 och 37.

Figur 36. Skisser av Landschaftspark Duisburg-Nord, torg Piazza Metallica och vattenväxter i bassäng.

Figur 34. Matfestival i centrala delen med bevarade industribyggnader i bakgrunden (Sommer 2023).

Figur 35. Vattenrör (Pixelteufel 2014).

Figur 37. Vild karaktär i kontrast mot metallstrukturerna (Michael 2015).

Figur 38. Överblick över parken med de industriella byggnaderna i mitten (Duisburg Tourismus 2021).

Figur 39. Djupa otillgängliga bunkrar (Capitanio 2011).

Samspelet mellan industristrukturer och vegetation är centralt för parkens uttryck, vilket framgår av figur 38 och 39. Vegetationen växer över och omkring metallkonstruktioner, järnvägsräls och fönsterramar och grönskan står i kontrast till metallens roströda färg. Detta kan beskrivas som en kontrast mellan det vilda och det kontrollerade, men enligt Peter Latz (2017) är relationen mer komplex än så. Han beskriver istället platsens urbana vildhet som ett samspel mellan byggda strukturer, det oförändrade och det övervuxna eller ruinartade.

Landschaftspark Duisburg-Nord är varken en traditionell park eller ett naturlandskap, utan ett exempel på hur industrilandskapets arv och naturens återtagande kan samverka och skapa en ny helhet. Projektet visar hur ett industrilandskap kan genomgå en omfattande omvandling utan att dess identitet går förlorad.

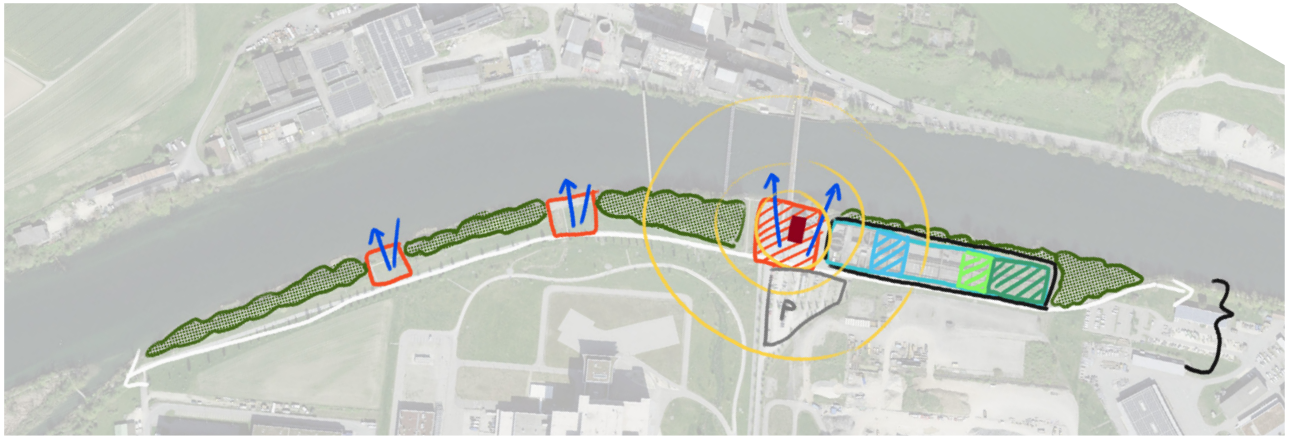
Uferpark Attisholz Süd

Uferpark Attisholz Süd är ett omvandlingsprojekt utformat av mavo Landschaften där ett tidigare industriområde längs Aarefloden i Luterbach, Schweiz har utvecklats till ett offentligt rekreationsområde (Hochbauamt Kanton Solothurn 2019; mavo Landschaften u.å.). Ufer betyder strand eller flodbank och syftar till parkens vattennära läge. På platsen låg tidigare en stor cellulosafabrik som var verksam mellan 1881 och 2008. Efter att fabriken lades ned stod området obrukat under flera år, innan det blev en del i stadsutvecklingsprocessen för Attisholzområdet. Uferpark planerades då som den sammanhållande grönstrukturen för den nya stadsdelen och parken invigdes 2019 (Hochbauamt Kanton Solothurn 2019). Parkens utformning visas i illustrationsplanen i figur 40.

Landskapsarkitekterna på mavo Landschaften utformade designkonceptet Dévoiler, som betyder att avtäcka eller synliggöra (Hochbauamt Kanton Solothurn 2019; Landezine 2022a). Målet var att lyfta fram platsens befintliga kvaliteter och endast göra förändringar när det ansågs nödvändigt för funktionen (mavo Landschaften u.å.). Utgångspunkten för gestaltningen var att bevara platsens identitet och historia, att synliggöra de historiska lagren men samtidigt skapa något nytt (Landezine 2022a). Andra industriomvandlingar som Landschaftspark Duisburg-Nord och Parco Dora nämns som inspiration för projektet (Hochbauamt Kanton Solothurn 2019).

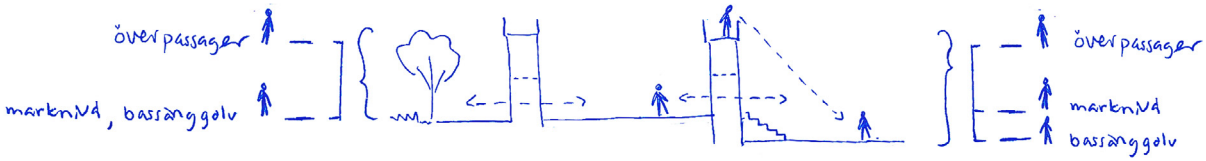
Figur 40. Illustrationsplan för Uferpark Attisholz Süd (mavo Landschaften 2019).

Figur 41. Parkens olika delar, parkfönster och ett mer aktiverat centrum med torg och restaurang. Karta © Google.

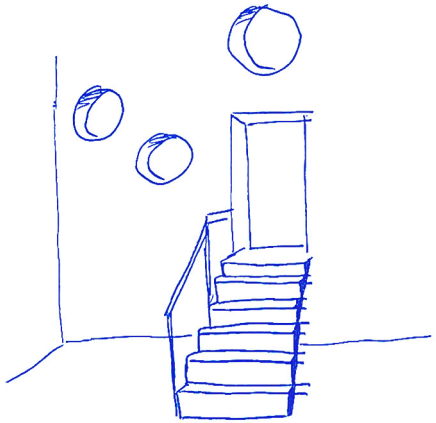
Parken har en tydlig linjär struktur som följer Aarefloden (se figur 41). Parken består av en strandpromenad och ett parkstråk som löper parallellt med floden, de sammanlänkade reningsbassängerna samt en öppen torgyta med restaurang i den tidigare fabrikens matsal. Tvärgående öppningar i vegetationen, så kallade parkfönster, leder besökaren mot vattnet och skapar utblickar över floden (mavo Landschaften u.å.). Samtidigt fungerar de som ytor för dagvattenhantering vid höga vattenflöden (Hochbauamt Kanton Solothurn 2019; Landezine 2022b).

Ett av parkens mest framträdande inslag är det tidigare reningsverket som har bevarats och omvandlats till offentliga landskapsrum. Landskapsarkitekten Martina Voser beskriver detta som projektets mest spännande del (Hochbauamt Kanton Solothurn 2019). Istället för att riva anläggningen har de befintliga betongbassängerna öppnats upp och gjorts tillgängliga. Vissa bassänger ligger i marknivå medan andra är delvis nedgrävda. Betongväggarna bildar tydligt avgränsade rum. Trappor leder ner i bassängerna och nya öppningar i betongväggarna skapar genvägar, siktlinjer och binder samman flera av bassängrummen (figur 42 och 43). Alla rum är dock inte sammankopplade, vilket ibland kräver att besökaren går runt på utsidan. Ett gångsystem ovanpå bassängerna gör det möjligt att röra sig över anläggningen samtidigt som det skapar utblickar ner i bassängrummen (figur 44).

Bassängerna har blivit ett skulpturalt landskap där besökare kan röra sig genom och över strukturen på flera olika höjdnivåer. Den sekventiella strukturen skapar en upptäckande rörelse där besökaren successivt möter nya rum och vyer.

Materialitet är starkt närvarande på platsen. Betongens ålderstecken har inte dolts eller förskönats. Sprickor, missfärgningar, mossa och graffiti ger karaktär och synliggör platsens olika tidslager (figur 45). På så sätt visar materialen platsens historia och kopplar ihop det gamla och det nya i parken.

Figur 42. Skisser, hål i väggar och principiell höjdskillnad.

Figur 43. Trappa (mavo Landschaften 2019).

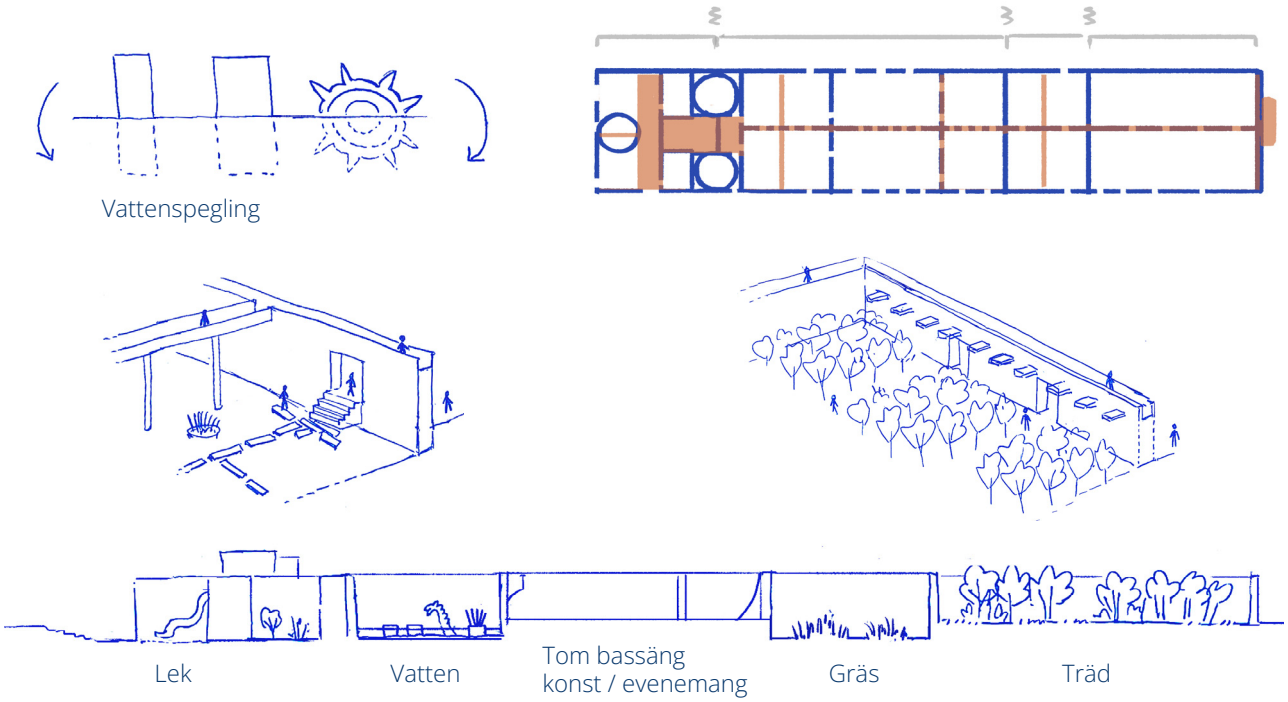

Figur 44. Gångbro (mavo Landschaften 2019).

Figur 45. Bassängrum (mavo Landschaften 2019).

Tidiga idéer om att använda bassängerna som en badanläggning övergavs då mavo Landschaften ansåg att detta hade dolt den råa betongarkitekturen (Hochbauamt Kanton Solothurn 2019). Olika bassänger har fått olika karaktärer och användningar (figur 46). Vissa har planterats med al och alm för att återskapa den lövskog som tidigare fanns på området, medan andra domineras av höga gräs eller grunda vattenytor som kan korsas på trampstenar (Hochbauamt Kanton Solothurn 2019). En av bassängerna har en rutschkana medan en stor yta i mitten har lämnats öppen utan någon tydligt definierad funktion. Den öppna användningen ger utrymme för kreativa aktiviteter, fri lek och tillfälliga evenemang samtidigt som platsen kan förändras över tid. Figur 47–49 visar vegetation och vatten i de tidigare bassängerna.

Figur 46. Skisser över bassängernas rum, sekvenser och detaljer.

Figur 47. Bassäng med grunt vatten och trampstenar (mavo Landschaften 2019).

Figur 48. Gräsplanteringar med gång ovanför (mavo Landschaften 2019).

Figur 49. Nya träd med bassängvägg i bakgrunden (mavo Landschaften 2019).

Ålebækken Ruinpark

Ålebækken Ruinpark är en 30 000 m² stor kombinerad park och klimatanläggning, belägen utanför Virum i Lyngby-Taarbæk kommun i Danmark (figur 50). På platsen låg tidigare Ålebækken reningsverk, som var Nordens största reningsverk när det uppfördes 1942 (Lyngby-Taarbæk Forsyning u.å.). Efter att anläggningen lades ned 1980 lämnades området till stor del orört under flera decennier, och vegetation och djurliv tog gradvis över platsen (Sweco u.å.).

År 2019 inleddes en omfattande omvandlingsprocess med syfte att både sanera förorenad mark och utveckla klimatanpassade lösningar för skyfallshantering (Lyngby-Taarbæk Forsyning 2026). Syftet med projektet var att minska utsläppen till Mølleåen och samtidigt skapa en ny landskapspark för allmänheten, där de kvarvarande konstruktionerna från det nedlagda reningsverket skulle integreras i parkens utformning (Sweco u.å.). Återbruk av material har varit en viktig del av projektet och stenar och fällda träd från platsen har återanvänts i parkens utformning (Sweco u.å.).

Parken består av en blandning av öppna gräsytor, tätare och mer vildvuxen vegetation samt bevarade betongstrukturer från reningsverket. En promenadslinga leder genom området och längs vägen finns bland annat sittplatser och faunadepåer.

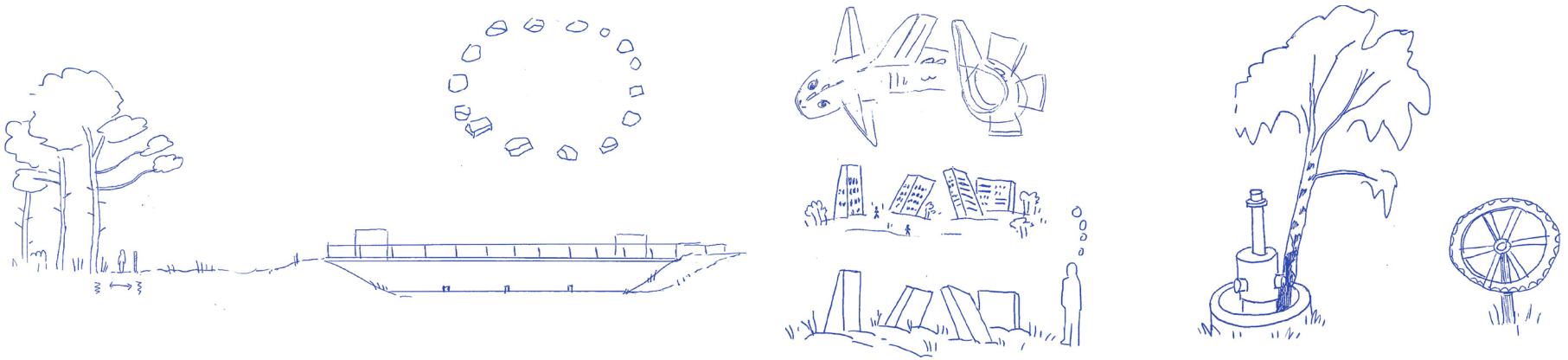
Inom området finns ett stort öppet fördröjningsmagasin och två underjordiska magasin som utgör en central del av parkens klimatanpassningsfunktion. Magasinens placering visas i figur 51. Stencirklar på marken visar var de underjordiska magasinen är utplacerade. Höga tallar ramar in parken, vilket skapar en tydlig avgränsning mot omgivningen. Tillsammans med stängslet kring det öppna vattenmagasinet bidrar detta till att vissa delar av parken fortfarande upplevs som en avgränsad teknisk anläggning.

Figur 50. Ålebækken Ruinpark. Ortofoto © Geodatastyrelsen.

Figur 51. Informationsskylt på området.

Figur 52. Sektion genom området, skisser på detaljer och intryck från platsen.

Ett av parkens mest framträdande gestaltningsgrepp är mötet mellan de industriella lämningarna och vegetationen. Betongblock, bassänger och andra tekniska konstruktioner har bevarats och fungerar idag som rumsliga och historiska markörer i landskapet. Betongblock i gräset ger associationer till ruiner och skapar lite postapokalyptisk karaktär som väcker fantasin. Gamla vattenspridare i metall står fortfarande kvar, med björkar som växt tätt intill. Det visar hur naturen successivt har tagit över den tidigare industrimiljön. En betongkanal, som tidigare användes för att transportera vatten mellan bassängerna, fungerar idag som gångbro och passage genom parken. De bevarade industriella artefakterna blir som skulpturer utspridda i landskapet och uppmuntrar besökaren att utforska platsen. Skisser och fotografier av parkens strukturer visas i figur 52–55.

Figur 53. Passage över ån.

Figur 54. Stenar markerar underjordiskt magasin.

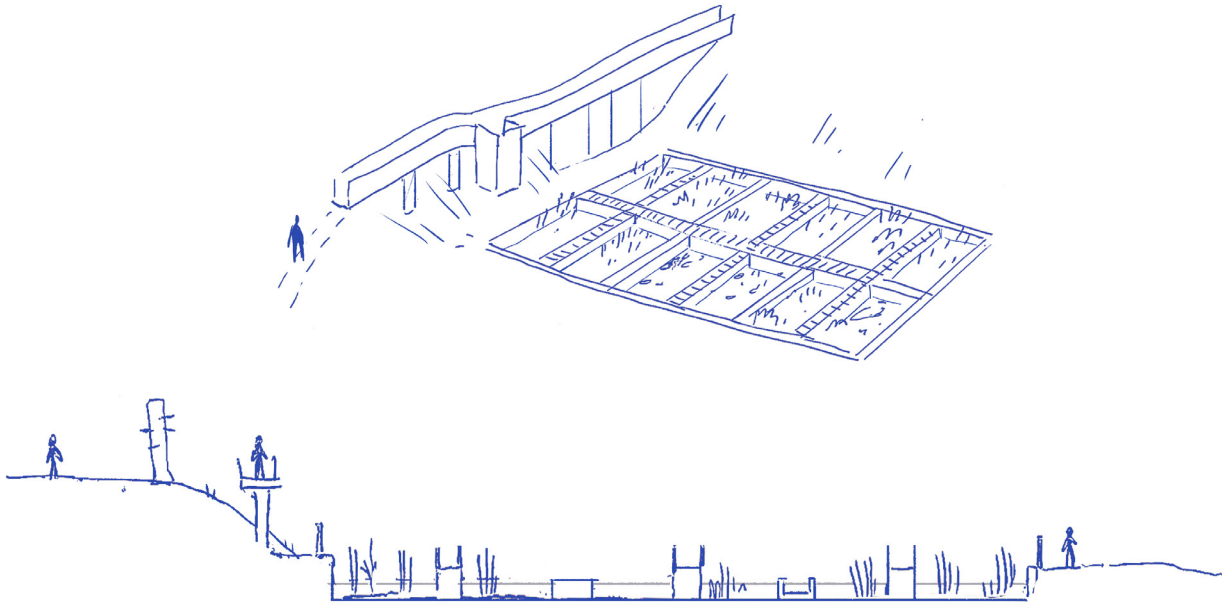

Figur 55. Gamla betongstrukturer.

En av de tidigare efterreningsbassängerna har bevarats och omvandlats till en mindre vattenmiljö med vattenväxter och vass (figur 56–58). Idag fungerar den som livsmiljö för bland annat salamandrar (Lyngby-Taarbæk Forsyning 2026), samtidigt som den är en av de strukturer som tydligast berättar om områdets tidigare användning som reningsverk. Den ger därmed en tydlig bild av platsens historia samtidigt som den har fått en ny ekologisk funktion. I bassängen finns gångar med galler och reling i roströd metall. Vid vårt platsbesök var bassängen inhägnad med stängsel, vilket gjorde upplevelsen mer distanserad.

I parken finns ett informationsstråk med skyltar och ljudberättelser om platsens historia, vattenrening och djurliv. Besökare kan lyssna på berättelser om områdets utveckling, och för barn finns mindre uppgifter och aktiviteter att lösa längs stråket. På så sätt fungerar parken även som en plats för skolundervisning och naturpedagogik.

Projektet visar hur bevarandet av industriella strukturer kan kombineras med klimatanpassning och rekreativa värden. Samtidigt väckte referensprojektet tankar om vikten av att kunna komma nära och röra sig genom dessa miljöer.

Figur 56. Skisser på bassängen.

Figur 57. Bassängen vintertid, vy från gångbron.

Figur 58. Bassängen sommartid (Sweco 2021).

Lärdomar för Källby

Referensprojekten visar hur gamla industrimiljöer har omvandlats och hur man kan förhålla sig till befintliga strukturer och vegetation. Trots skillnader i skala, karaktär och förutsättningar har projekten bidragit med inspiration och principer som är relevanta för omvandlingen av Källby.

Bevara, omtolka och materialitet

Referensprojekten visar hur befintliga strukturer kan betraktas som resurser vid omvandling. I Landschaftspark Duisburg-Nord har byggnader och tekniska strukturer fått nya funktioner för aktiviteter och verksamheter samtidigt som den industriella karaktären har bevarats. I Uferpark har bassängerna anpassats för upplevelser samtidigt som deras ursprungliga struktur fortfarande är läsbar. Omvandlingen av platserna är på många sätt varsam, men inte i betydelsen att platsen lämnats oförändrad. I Ålebækken har en reningsbassäng fått ett nytt uttryck med vattenväxter. Betongruiner och lämningar blir artefakter utspridda i landskapet som bidrar till en känsla av upptäckande och fantasifullhet utan att alla strukturer behöver ges en tydlig funktion.

Projekten visar också värdet av att bevara materialens befintliga uttryck. Spår av ålder och tidigare användning förstärker upplevelsen av platsens historia. Nya material kan komplettera de befintliga och knyta an till den industriella karaktären.

Rum, rörelse och variation

Referensprojekten skiljer sig från Källby i både skala och rumslig uppbyggnad. Landschaftspark Duisburg-Nord är betydligt större och har mer monumentala industristrukturer. De tidigare malmbunkrarna har samtidigt rumsliga likheter med Källbys reningsbassänger och de visar hur betongväggarna bildar tydligt avgränsade rum.

Uferpark ligger närmare Källby i skala och hur bassängen upplevs rumsligt. De skiljer sig dock i placering och förhållande till marknivån. I Uferpark är bassänggolven i marknivå eller delvis nedgrävda, medan de i Källby är antingen nedsänkta eller upphöjda. Bassängerna i Uferpark ligger också tätt intill varandra, medan de i Källby är mer utspridda. I Källby blir därför kopplingarna och rörelsen mellan de olika delarna extra viktiga.

Referensprojekten visar hur rörelse och gångstråk kan utvecklas med utgångspunkt i befintliga strukturer. Öppningar i väggar skapar nya samband och gör det möjligt att röra sig genom tidigare slutna strukturer. De skapar nya siktlinjer och påverkar hur platsen upplevs. I alla projekten används befintliga murar, väggar och nivåskillnader för att skapa rörelse på olika höjder och utblickar över platserna. Detta är relevant för Källby, där bassängerna kan upplevas både ovanifrån och inifrån.

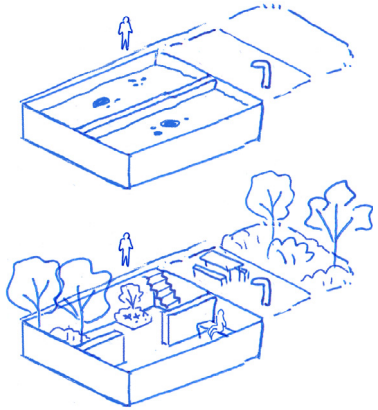
Bassängerna i Uferpark och bunkrarna i Landschaftspark har olika innehåll och karaktär som skapar varierade upplevelser och kontraster. Platser med tydliga funktioner kombineras med mer odefinierade rum som lämnar utrymme för spontan användning och förändring över tid. Ålebækken upplevs i jämförelse som mindre kontrastrik och har färre tydliga rum.

Vegetation

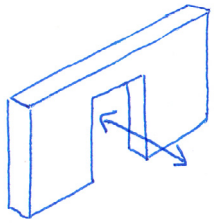
Referensprojekten visar olika sätt att arbeta med vegetation och förändring över tid. I Landschaftspark och Ålebækken har perioder av övergivenhet gett spontan vegetation möjlighet att utvecklas och bidra till en vildare karaktär. I Landschaftsparks bunkrar varierar vegetationen mellan spontant utvecklad, otillgänglig vegetation och tydligt gestaltade trädgårdar, vilket skapar kontraster mellan ordnat och vilt. Även i Uferpark används varierande vegetation, där exempelvis höga gräs och träd ger olika uttryck åt bassängernas rum. Öppningar i den befintliga vegetationen användes också för att skapa utblickar och kontakt med vattnet. Projekten visar därmed hur både spontan och mer medvetet gestaltad vegetation kan användas för att skapa olika karaktärer och upplevelser.

Sammanfattande principer presenteras i figur 59 på nästa sida.

Sammanfattande principer

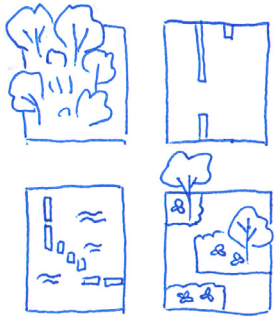
Utgå från det befintliga
Befintliga strukturer och spår bevaras och blir grund för nya rum och funktioner.

Skapa öppningar
Öppningar skapar nya samband, rörelser och siktlinjer.

Rörelse på olika nivåer
Höjdskillnader används för rörelse och upplevelser både ovanifrån och inifrån.

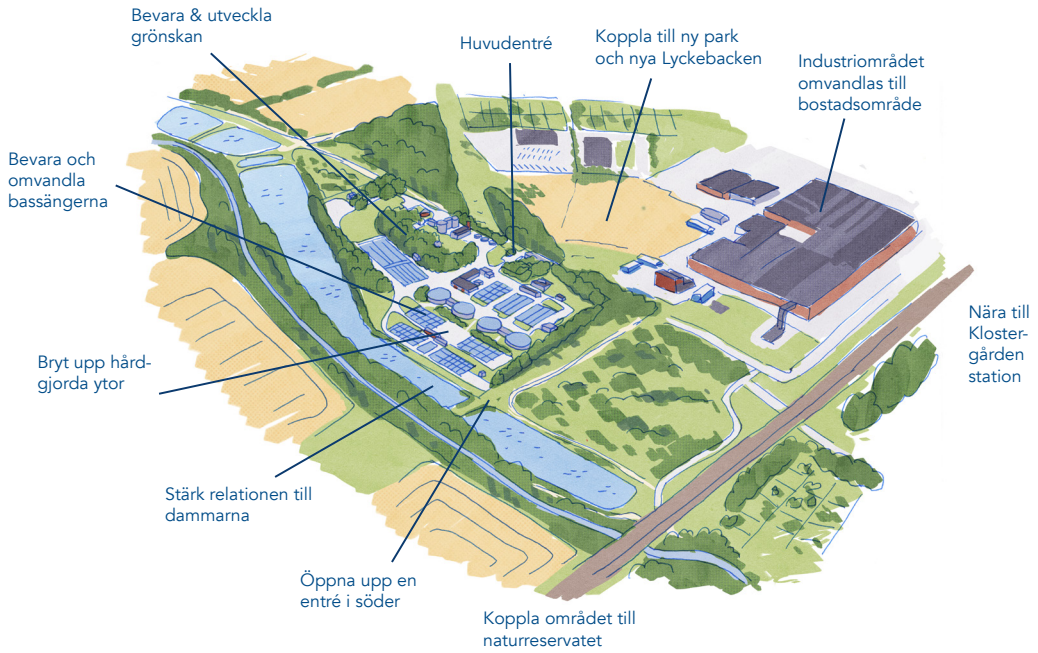
Varierade rum
Olika innehåll och karaktärer ger rummen skilda upplevelser.

Ordnat < > vilt
Gestaltad och spontan vegetation möts och skapar olika grader av ordning och vildhet.

Figur 59. Lärdomarna sammanfattas i fem principer som stöd i det fortsatta gestaltningsarbetet.

Analys

Figur 60. Identifierade kvaliteter och utvecklingsmöjligheter på Källby.

Platsens kvaliteter och potential

Källby är idag ett aktivt reningsverk, men platsen rymmer flera kvaliteter som kan tas till vara vid en framtida omvandling.

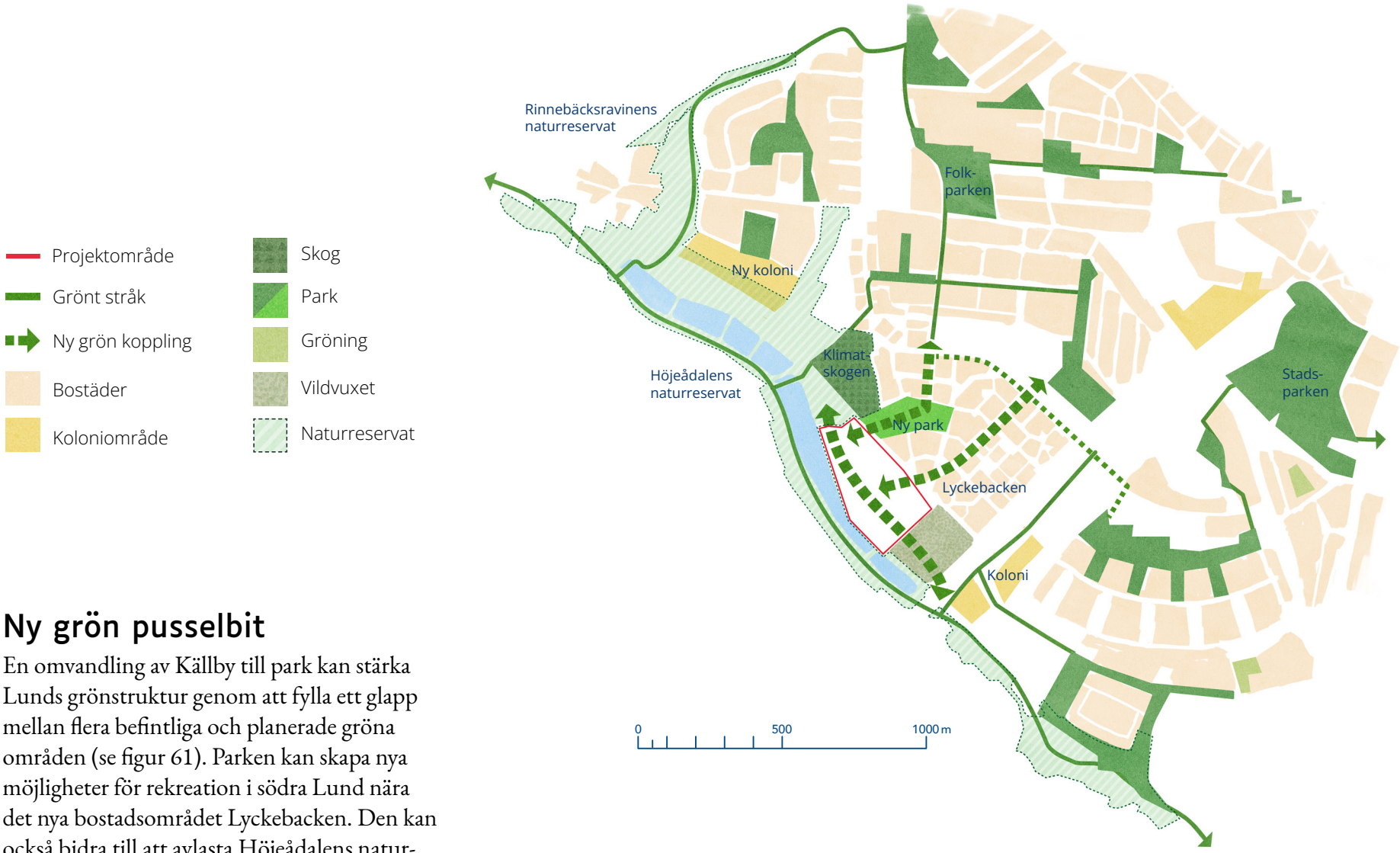
Vi ser bassängerna som en väldigt viktig del av platsens identitet. Deras variation i storlek, form och höjd ger intressanta förutsättningar för en framtida omvandling. Tillsammans med områdets terrassering och nivåskillnader finns potential att skapa varierade rörelser, utblickar och upplevelser på olika höjder.

Den befintliga vegetationen bildar en grön stomme med stora träd, buskar och gräsytor. Området präglas dock av mycket asfalt och betong. Genom att tillföra vegetation och bryta upp delar av de hårdgjorda ytorna kan grönskan ges större utrymme. Kontrasten mellan det gröna och reningsverkets hårdgjorda strukturer ser vi samtidigt som en kvalitet att bevara och utveckla.

När reningsverket avvecklas kan dagens barriärer öppnas upp och nya entréer och rörelsestråk skapas. Närheten till Klostergårdens station ger dessutom goda förutsättningar för att Källby ska kunna nås från flera delar av Lund och från andra städer.

Källby och dess omgivningar står inför stora förändringar genom den planerade stadsutvecklingen. När fler människor kommer att bo och röra sig i området ökar också behovet av offentliga gröna miljöer för rekreation och vardagsvistelse. Detta skapar förutsättningar för att undersöka Källbys framtida roll som offentlig park och som en grön länk mellan staden och det omgivande landskapet.

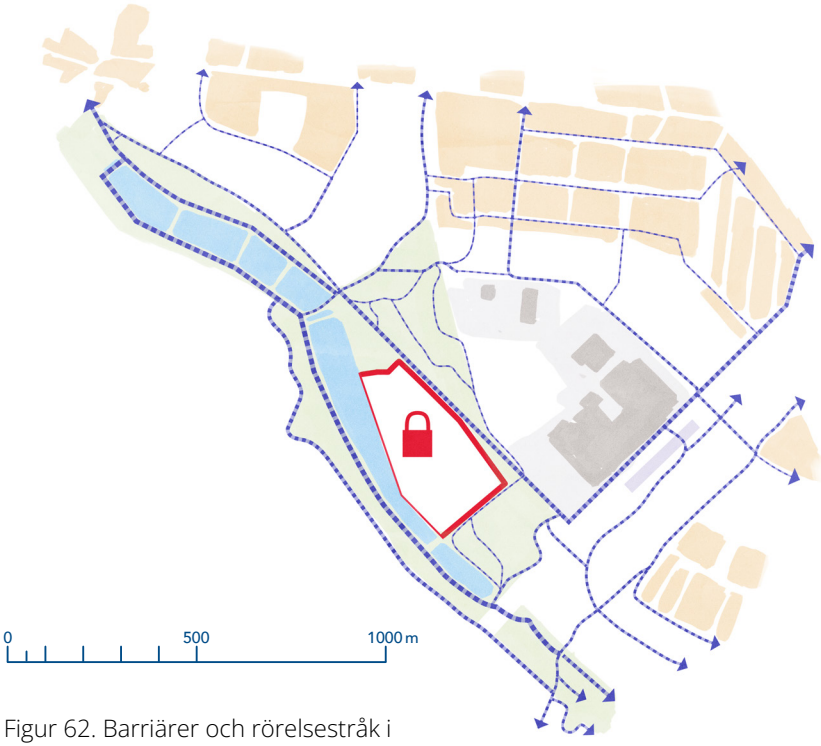
Sammantaget finns potential att utveckla Källby genom att utgå från det befintliga. Bassängerna, nivåskillnaderna, vegetationen och relationen till det omgivande landskapet blir viktiga utgångspunkter för den fortsatta gestaltningen (figur 60).

Figur 61. Källbys möjliga roll som en ny länk i Lunds sammanhängande grönstruktur.

Ny grön pusselbit

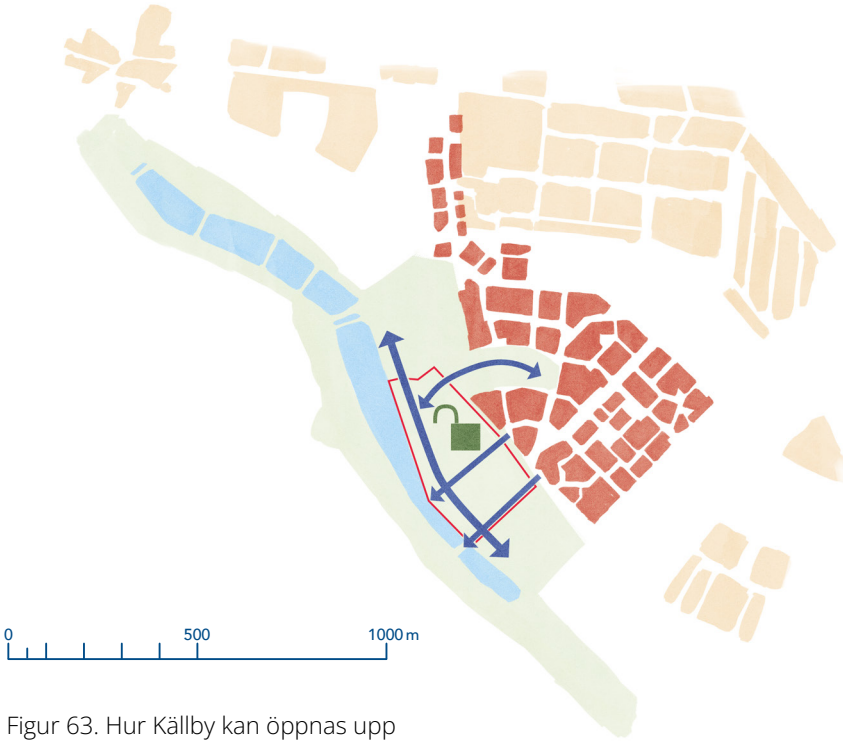
En omvandling av Källby till park kan stärka Lunds grönstruktur genom att fylla ett glapp mellan flera befintliga och planerade gröna områden (se figur 61). Parken kan skapa nya möjligheter för rekreation i södra Lund nära det nya bostadsområdet Lyckebacken. Den kan också bidra till att avlasta Höjeådalens natur-reservat, som idag har ett högt besökstryck.

Figur 62. Barriärer och rörelsestråk i området idag.

Barriärer och rörelse idag

Reningsverket stänger idag av den norra sidan av dammarna och gör att rörelsen leds runt om området (se figur 62). Källby dammar och naturreservatet är ett populärt rekreationsområde.

Figur 63. Hur Källby kan öppnas upp och kopplas till omgivningen

Öppna upp

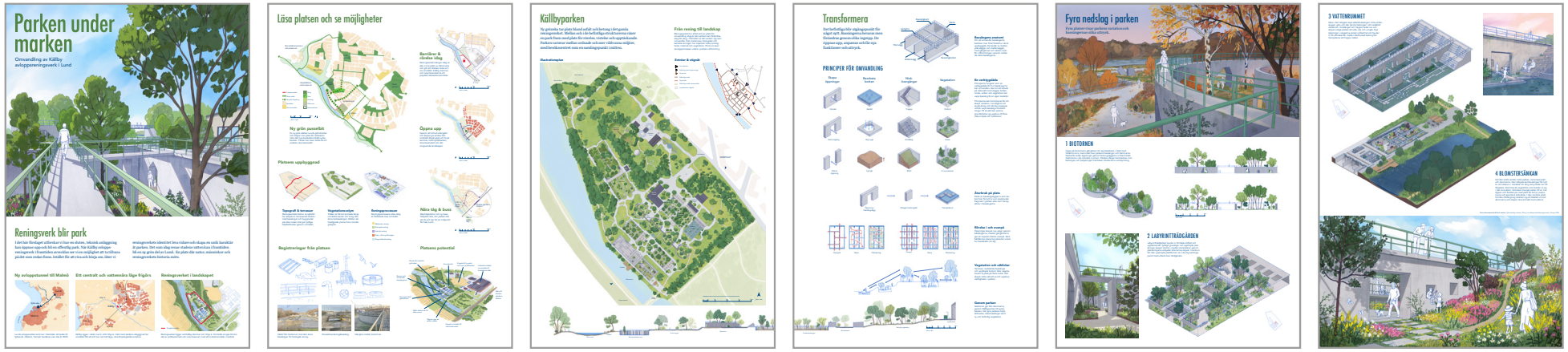
Genom att ta bort stängslet och skapa nya entréer kan området öppnas upp och knytas samman med Lyckebacken, naturreservatet och det omgivande landskapet. Det skulle skapa nya rörelsemöjligheter och öka tillgängligheten (se figur 63).

Nära tåg och buss

Närheten till Klostergårdens station och planerade busshållplatser gör Källby lätt att nå med kollektivtrafik (se figur 64). Det skapar förutsättningar för en park som är tillgänglig både från andra delar av Lund och från omkringliggande orter.

Figur 64. Källbys koppling till närliggande kollektivtrafik.

Figur 65. Planscherna som presenterar gestaltningsförslaget.

Gestaltnings-förslaget

Förslaget presenteras genom sex A0-planscher som tillsammans visar Källbyparkens helhet, koncept och olika delar (figur 65). På följande sidor presenteras de olika delarna av gestaltningen med ett urval av materialet. Planscherna finns i bilaga 1.

Från rening till landskap

Reningsverket har alltid varit en plats för omvandling. Idag förändras vattnet steg för steg genom reningsprocessen. I förslaget är det istället reningsverket som omvandlas till park. Gestaltningen tar inspiration från verkets funktion, där olika delar av reningsprocessen får nya uttryck i parkens rum, vegetation och material.

Den mekaniska reningen inspirerar till mer strikta och kantiga miljöer, med tydliga former och inslag av grus. Den biologiska reningen får en friare och mer artrik karaktär, där vegetationen ges större utrymme att breda ut sig. Den kemiska reningen tolkas genom färgstark och kontrastrik vegetation och rumslighet.

Reningsprocessen fungerar på så sätt som inspiration för att ge parkens olika delar skilda karaktärer. Samtidigt skapas en koppling mellan platsens tidigare funktion och dess nya användning som park.

Källbyparken

Ny grönska tar plats bland de gamla betongstrukturerna och skapar varierade rum och karaktärer. Reningsverkets struktur bevaras, utvecklas och binds samman med nya stråk. Bassänger och byggnader får nya funktioner, med besökscentret som en samlingspunkt i mitten. Parkens utformning visas i illustrationsplanen i figur 66.

Området öppnas upp med nya entréer och rörelsestråk som gör det möjligt att röra sig genom den tidigare slutna anläggningen. De befintliga asfalterade ytorna används till stor del som utgångspunkt för stråken, samtidigt som delar bryts upp för att ge plats åt ny vegetation. När den övergripande strukturen för stråken hade fastställts valde vi att bryta upp asfalten på flera platser för att skapa utrymme för nya planteringar och därmed öka mängden växtlighet. Parken får en mer ordnad karaktär kring de centrala bassängerna och blir friare mot områdets kanter. Mellan bassängerna finns både dungar med träd och öppnare gräsytor med plats för vistelse, picknick och andra spontana aktiviteter.

De nya entréerna knyter samman parken med omgivningen och skapar kopplingar mot bland annat Lyckebacken, den nya parken och naturreservatet. Närheten till buss och tåg gör det möjligt att nå området även från andra delar av Lund.

1. Biotornen
2. Labyrintträdgården
3. Vattenrummet
4. Blomstersänkan
5. Gröna djupet
6. Gradientbassängen
7. Besökscentret

Figur 66. Illustrationsplan.

Dagvatten från marknivån kan ledas till planteringar i bassängerna och användas för bevattning.

Material

Parkens material utgår till stor del från det som redan finns på platsen. Betong och asfalt bevaras och kompletteras med bland annat grus och trä. På vissa platser bryts asfalten upp för att ge utrymme åt växtlighet i och mellan de hårdgjorda ytorna. Parken tillåts behålla en rå och något vild karaktär, där slitage, sprickor och spontan vegetation utgör synliga delar av miljön. Kontrasten mellan de råa materialen och den nya vegetationen förstärker parkens karaktär. Befintliga räcken och andra tekniska detaljer bevaras där det är möjligt. Material som tas bort, exempelvis när nya öppningar skapas i bassängväggarna, återanvänds på andra platser i parken.

Besökscentret

I hjärtat av parken, i den befintliga verkstadsbyggnaden, föreslås ett besökscenter med en funktion liknande ett naturum. Det blir en samlingspunkt i parken och en plats för information och lärande. Här kan besökare lära sig mer om Källbys historia som reningsverk, men också om djurlivet i dammarna och de närliggande naturreservaten. På så sätt knyts platsens historia samman med områdets naturvärden och parkens nya användning.

Byggnader och verksamheter

Även andra befintliga byggnader kan rymma nya verksamheter och bidra med liv och aktivitet i parken. Flera av byggnaderna är storskaliga och har en speciell arkitektur som formats av deras tidigare tekniska funktion, vilket skapar möjligheter för olika typer av användning. Här skulle exempelvis konst- och kulturverksamheter, utställningar och evenemang kunna få plats. I mindre byggnader skulle ett kafé eller restaurang kunna etableras. Andra byggnader kan användas för funktioner som behövs för parkens drift, såsom WC och förråd. Exakt vilka verksamheter som etableras är inte bestämt, utan byggnaderna ses som en resurs som kan utvecklas och få nya funktioner över tid.

Gröna djupet

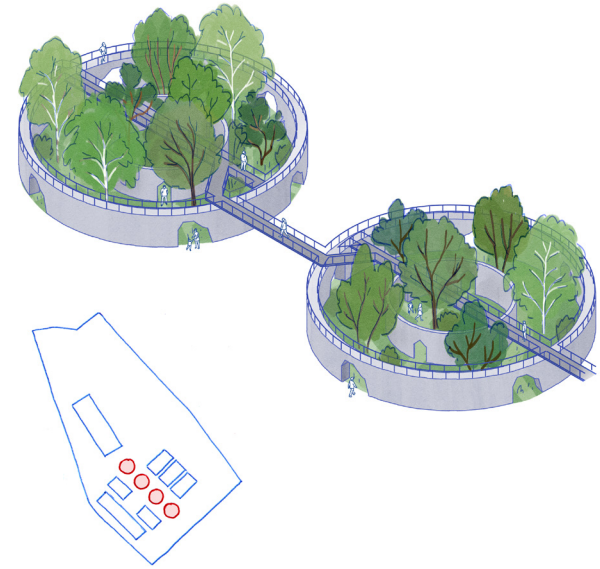
I västra delen av parken finns de största bassängerna som är en del av den biologiska reningen. Här är en av områdets djupaste bassänger på 7 m där höjdskillnaden används för att skapa en varierad och mer omsluten miljö. Bassängen fylls med jord och formas till en kuperad terräng. Slingrande stigar leder genom vegetationen och kopplas till omgivningen genom trappor och slänter. Besökaren kan på så sätt få en naturlik upplevelse nere i bassängen. I den södra delen av bassängen får vegetationen utvecklas genom fri succession. Här planteras ingenting, utan vegetationen får etablera sig spontant och förändras över tid. Dessa delar är inte tillgängliga för besökare, utan upplevs ovanifrån.

Gradientbassängen

I östra delen av parken befinner sig gradientbassängen mellan labyrintträdgården och vattenrummet. Gradientbassängen gör det möjligt för besökaren att röra sig längs planteringarna och uppleva olika typer av växtbestånd med varierande karaktär på liten yta. De tre bassängdelarna ges olika växtförutsättningar i en gradient från mer mullrik jord till en sandig och mer näringsfattigt. Olika växtarter planteras utifrån de tre delarnas jordförutsättningar vilket ger varje del sin egen karaktär. Förändringen i jordkvalitet symboliserar hur näringen successivt avskilts ur vattnet under reningsprocessen.

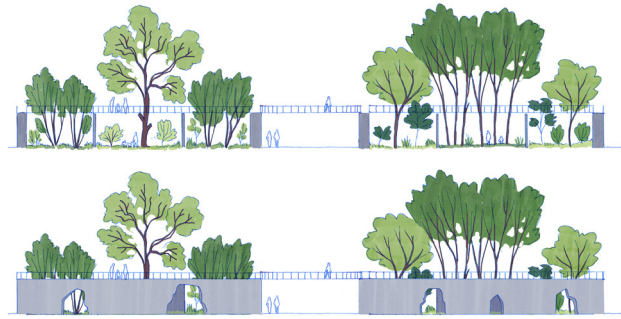
Figur 67. Biotornen på hösten.

Biotornen

Biotornens tidigare roll i den biologiska reningen får en ny tolkning när tornen istället fylls med vegetation. Biotornen bevaras som tydliga cirkulära strukturer i parken. De är de enda upphöjda och runda bassängerna på området och blir därför viktiga orienteringspunkter. De befintliga gångbroarna ovanpå tornen bevaras. Här rör sig besökaren i höjd med trädkronorna, med utsikt över parkens olika delar och vidare mot dammarna (figur 67). När träden växer förändras relationen mellan vegetationen, tornen och gångbroarna vilket skapar nya upplevelser över tid.

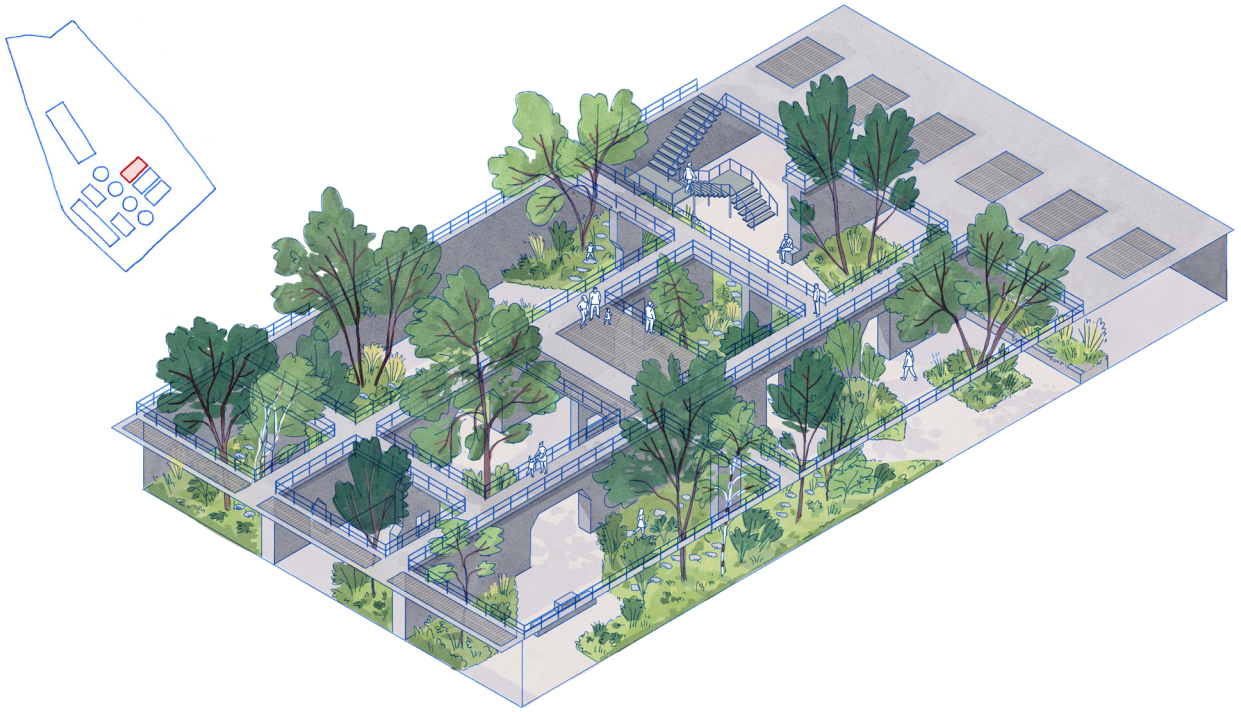
Nya öppningar tas upp i betongväggarna och skapar passager genom tornen på marknivå. Öppningarna får en oregelbunden form som tillsammans med vegetationen ger en ruinliknande karaktär (figur 68). Besökaren kan på så sätt röra sig både ovanpå och genom tornen. Nere i tornen blir upplevelsen mer omsluten av de höga väggarna och vegetationen. De mindre byggnaderna mellan tornparen tas bort för att öppna upp området och skapa siktlinjer genom tornen och mot dammarna.

Figur 68. Isometrisk illustration och sektioner på Biotornen.

Figur 69. Perspektiv nere i Labyrintträdgården.

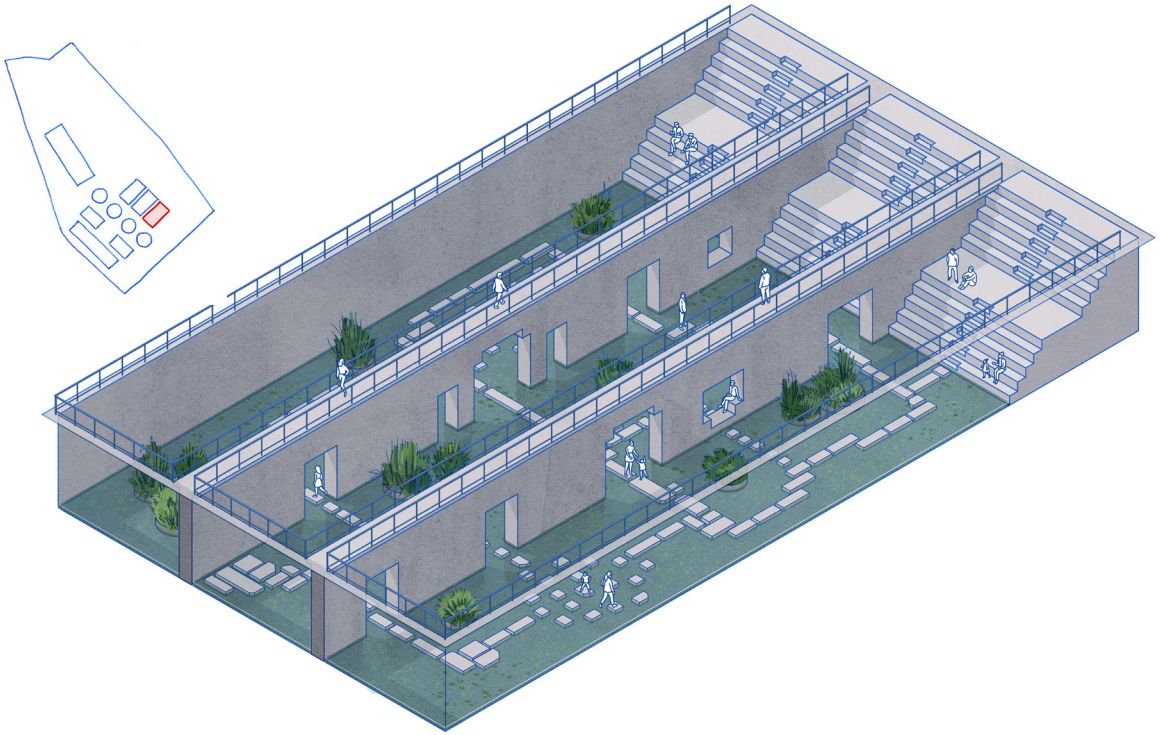
Figur 70. Isometrisk illustration över Labyrintträdgården.

Labyrintträdgården

Labyrintträdgården får en ordnad och stillsam karaktär med räta linjer och grusade ytor. Med tydliga grusstigar som ramas in av upphöjda planteringar leds besökaren genom bassängen på ett strukturerat sätt. Smitvägar genom vissa av planteringarna med hjälp av trampstenar låter besökaren upptäcka bassängen på flera sätt. Den labyrintliknande strukturen uppmuntrar till att utforska platsen och upptäcka olika rum längs vägen. I mitten byggs en upphöjd gallerplattform som fungerar som en samlingspunkt och ger möjlighet att blicka ut över Labyrintträdgården. Kombinationen av den tydliga strukturen, gruset och vegetationen ger platsen en lugn karaktär med plats för kontemplation, samtidigt som de olika vägvalen skapar variation och nyfikenhet.

Varierade trädarter och en frodig undervegetation med blommande inslag bidrar till en mer traditionell, skötselintensiv parkkaraktär som skiljer sig från de naturlika planteringarna i andra delar av parken.

Labyrintträdgårdens rumslighet och utformning illustreras i figur 69 och 70.

Figur 71. Isometrisk illustration över Vattenrummet.

Figur 72. Hopp mellan blocken i Vattenrummet.

Vattenrummet

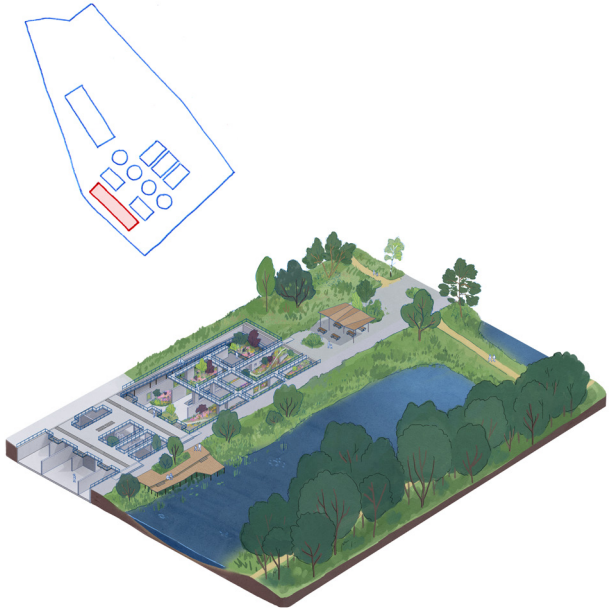
Vattenrummet utgår från en av reningsverkets befintliga regnvädersbassänger. Gradänger och trappor leder ner mot vattnet och skapar platser där besökare kan sitta och vistas. Nya öppningar skapas i mellanväggarna och blir nya passager mellan de tidigare bassängrummen. Vattentemat i bassängen kopplar till platsens tidigare funktion som regnvädersbassäng. Tanken är att det alltid ska finnas en vattenspegel i bassängen, samtidigt som vattennivån kan variera något. När vattnet når en viss nivå leds överskottsvattnet vidare ut ur bassängen och mot dammarna.

De delar av betongväggarna som tas bort för att skapa nya öppningar återanvänds inom bassängen som trampstenar i vattnet. På så sätt blir delar av den befintliga konstruktionen kvar på plats, men får en ny funktion. Planteringar med olika gräs-sorter placeras i bassängen för att spegla vegetation nära vattendrag i naturen och att skapa en unik känsla jämfört från de andra bassängerna.

Utformningen och användningen illustreras i figur 71 och 72.

Figur 73. Färgstarka blommor och mjuk sluttning i blomstersänkan med ramp i bakgrunden.

Figur 74. Isometrisk illustration över Blomstersänkan och mötet vid dammarna.

Blomstersänkan

Vid den södra entrén möts parken, naturreservatet och dammarna. Platsen blir en viktig knutpunkt som fångar upp rörelser från söder och från naturreservatet. Här finns mer öppna ytor för vistelse, med bland annat en picknickplats under tak.

Den tidigare kembassängen delas in i två delar med olika karaktär. Den ena delen får en mer vegetationsrik karaktär med blommande växter, där bassängen delvis fylls upp för att skapa sluttningar och mjukare övergångar mellan olika nivåer.

Samtidigt bevaras de befintliga betongväggarna och fortsätter att rama in platsen. Vegetationen placeras i färgstarka grupper inspirerade av flockningsprocessen, där mindre partiklar samlas till större flockar. På så sätt får den tidigare reningsprocessen en ny tolkning genom vegetationens placering, färg och uttryck.

Den andra delen lämnas till stor del öppen och oprogrammerad, med plats för konst, evenemang och spontana aktiviteter. Samtidigt framhävs bassängens råa uttryck och den befintliga betongstrukturen får stå i fokus. På plattformen i mitten kan besökare samlas eller blicka ut över bassängen.

Bassängens läge nära dammarna och naturreservatet gör kontakten med landskapet viktig. Ett trädäck sträcker sig ut mot dammarna och gör det möjligt att komma närmare vattnet.

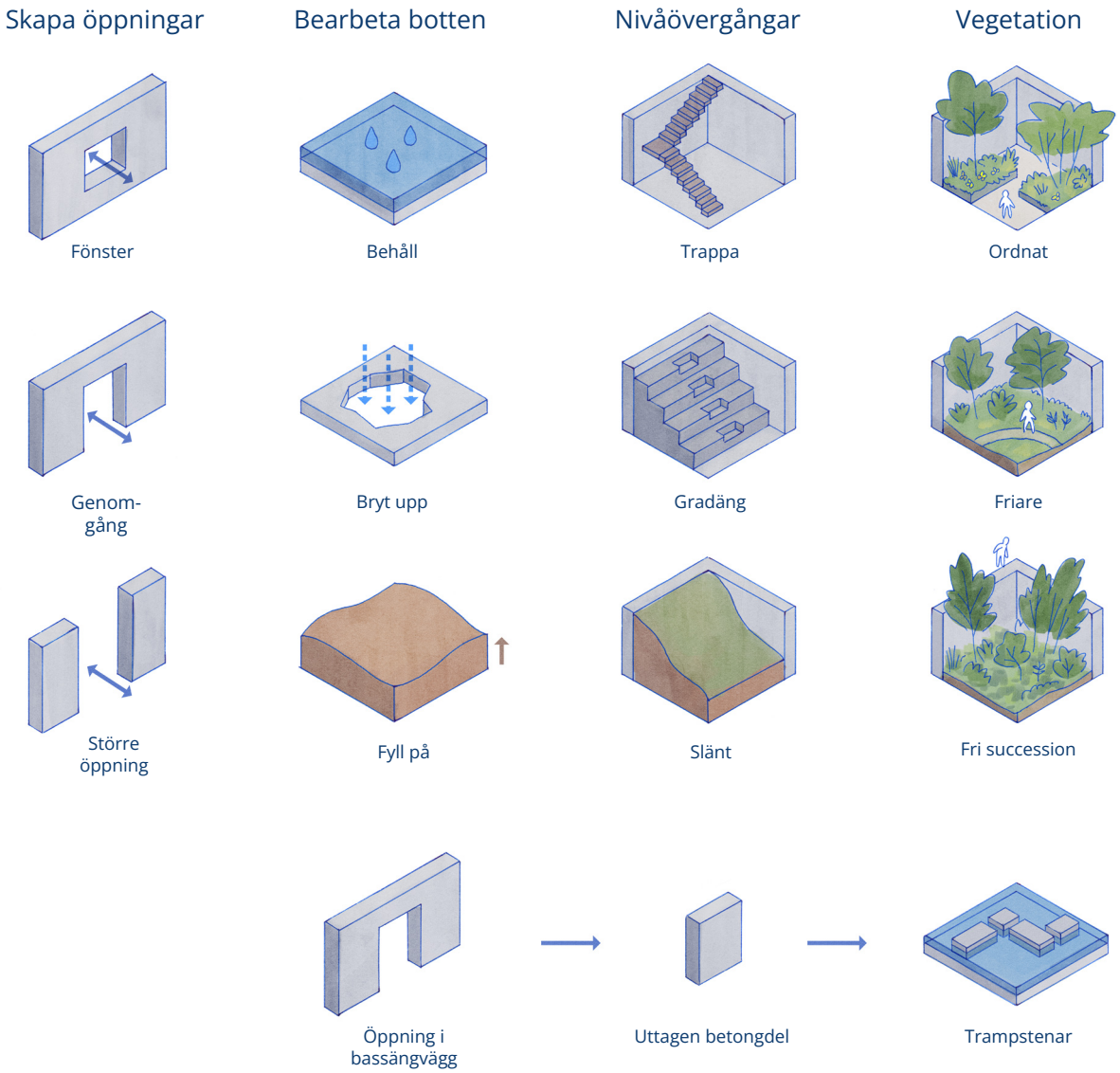
Blomstersänkans utformning och möte med dammarna visas i figur 73 och 74.

Principer för omvandling

För att utveckla de befintliga bassängerna har ett antal omvandlingsprinciper tagits fram (figur 75). Dessa fungerar som en verktygslåda där olika åtgärder kan kombineras och anpassas efter varje bassängs förutsättningar för att skapa variation i rumslighet, användning och karaktär.

Öppningar i bassängväggarna skapar passager, siktlinjer och nya rumsliga samband. Bottnarna behandlas på olika sätt beroende på om bassängerna ska rymma vatten, göras genomsläppliga eller delvis fyllas upp för att ge plats åt vegetation. Trappor, slänter och gradänger tillförs för att hantera nivåskillnader och skapa nya möjligheter att röra sig i bassängerna. Material och betongdelar som tas bort återbrukas så långt som möjligt inom området och får nya funktioner, exempelvis som trampstenar, sittplatser eller skulpturala inslag i parken.

Vegetationen används för att skapa olika karaktärer i och omkring de befintliga strukturerna. Växtligheten varierar i artsammansättning, täthet och uttryck utifrån platsens förutsättningar och den karaktär som eftersträvas. Vissa delar får en mer ordnad gestaltning, medan andra utvecklas friare eller lämnas för spontan succession.

Figur 75. Olika omvandlingsprinciper.

Designprocessen

I föregående kapitel presenterades gestaltningsförslaget för Källby. Vägen fram till förslaget har dock inte varit linjär. Under arbetets gång har idéer utvecklats, prövats, omarbetats och ibland övergivits. Vårt arbetssätt har växlat mellan olika tekniker och idéer. Genom diskussioner, undersökningar och utmaningar under processen har vår förståelse för Källby fördjupats och gestaltningen utvecklats. I detta kapitel beskrivs hur förslaget har vuxit fram.

Inledningsvis låg tyngdpunkten på litteraturstudier, referensprojekt och platsanalys för att skapa en förståelse för platsens bakgrund och förutsättningar. Efter hand övergick arbetet till alltmer skissande, illustration och vidareutveckling av gestaltningsförslaget.

Förslagets framväxt

En av de första tankarna som uppkom under arbetet var att öppna upp för besökare när verket fortfarande var i bruk. Vår tanke var att förändra platsen stegvis, först släppa in befolkningen till platsen och över tid stänga ner olika delar för att till slut skapa en park. Efter platsbesök och mer förståelse för reningsverkets verksamhet övergavs denna tanke. I ett annat väldigt tidigt skede låg fokus främst på att utveckla och forma den befintliga vegetationen. Efter hand försköts fokus mot de industriella strukturerna och bassängerna. Genom skissandet blev bassängernas rumsliga kvaliteter allt tydligare, och de utvecklades successivt till en central del av förslaget.

I sökandet efter ett koncept som kunde knyta samman platsens tidigare funktion med den nya parken började reningsprocessen undersökas som utgångspunkt. Mekanisk, biologisk och kemisk rening utvecklades till ett ramverk för gestaltningen. Reningsstegen tolkades inte bokstavligt, utan användes som inspiration för att skapa olika karaktärer och uttryck i bassängerna.

Under skissprocessen prövades olika sätt att tolka reningsstegen. Den mekaniska reningen kopplades till ett mer strikt och ordnat uttryck, medan den biologiska reningen har större fokus på friare vegetation. Den kemiska reningen undersöktes genom bland annat växtlighetens färg och förändringar i rummens täthet. Konceptet blev på så sätt ett verktyg för att skilja bassängerna åt, samtidigt som det skapade en koppling mellan den tidigare verksamheten och parkens nya utformning.

Figur 76. Analysskisser.

Figur 77. Arbetsmaterial under handledning.

Figur 78. Tidig layout för planscherna.

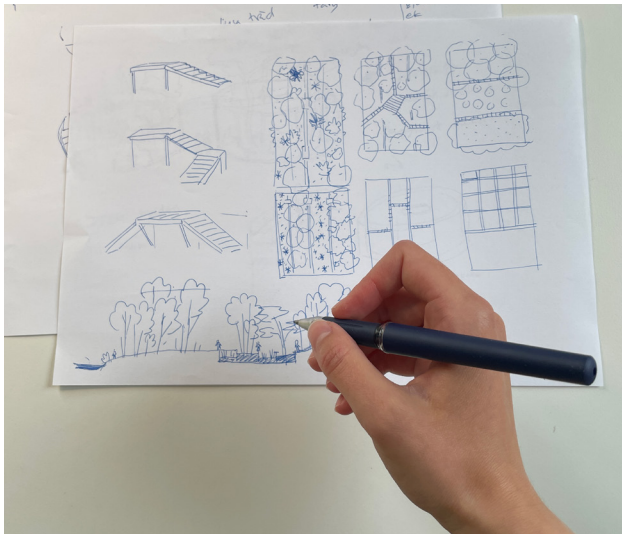
Under skissprocessen utvecklades en struktur där de centrala bassängerna fick en mer ordnad karaktär, medan parken mot områdets kanter utvecklades mot en friare och mer vild karaktär.

Att omvandla bassängerna

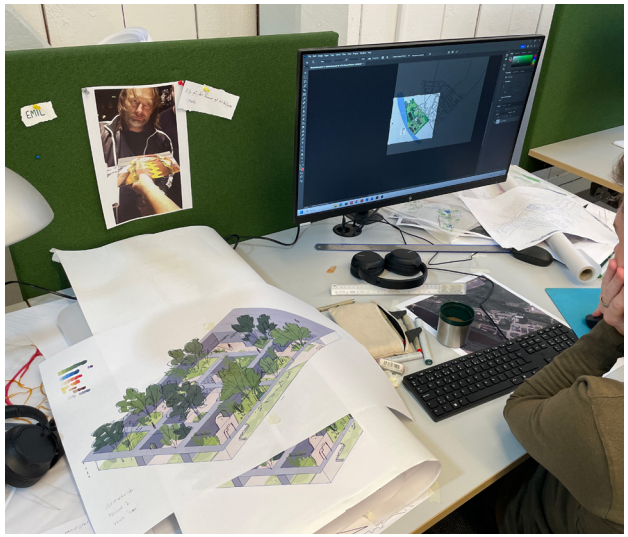
En viktig aspekt i utformningen av projektet blev rörelse genom området och i bassängerna. I bassängernas mellanväggar prövades olika sätt att skapa öppningar, rörelsestråk och nya rum. Här fungerade Uferpark Attisholz och Landschaftspark Duisburg-Nord som inspiration genom hur befintliga strukturer har bevarats samtidigt som nya ingrepp skapar nya användningar och upplevelser. Ålebækken Ruinpark fungerade på liknande sätt som referens för hur kvarlämnade betongstrukturer kan bidra till en ruinliknande karaktär. Parallellt undersöktes hur vegetation och vatten kunde användas för att ge bassängerna olika karaktärer.

Höjdskillnaderna mellan bassängerna och marknivån utgör en utmaning ur tillgänglighetssynpunkt. Under processen diskuterades möjligheten att göra bassängerna tillgängliga med ramper. På grund av höjdskillnaden krävs det väldigt långa ramper med vilplan, vilket skulle ta en stor del av bassängernas yta i anspråk. Eftersom flera av bassängerna dessutom utvecklades mot mer naturlika miljöer eller vattenmiljöer bedömdes det som svårt att skapa tillgängliga stråk där nere. Processen ledde därför till att en av de större bassängerna valdes ut för att göras tillgänglig, istället för att sätta ramper i alla bassänger. Även möjligheten att använda en hiss vid en av de centrala bassängerna undersöktes som ett alternativ. Frågan om tillgänglighet blev en avvägning mellan bevarandet av bassängernas rumsliga kvaliteter och möjligheten att göra dem tillgängliga för fler.

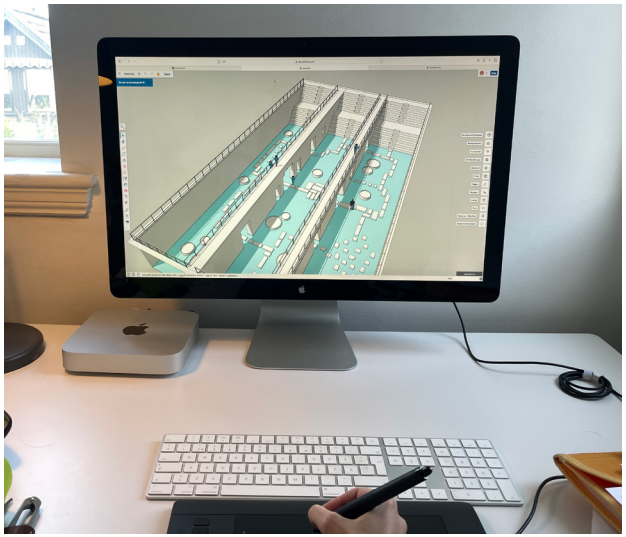
Figur 76–78 ger en inblick i arbetet med skisser, handledning och tidiga layoutförslag.

Figur 79. Analogt skissarbete.

Figur 80. Digital illustration.

Figur 81. 3D-modellering i SketchUp.

Skissande och visualisering

Skissandet fungerade som ett verktyg för att pröva idéer och som ett sätt att kommunicera dem med varandra. Att skissa tillsammans har varit särskilt värdefullt för att snabbt pröva idéer och skapa en gemensam förståelse, medan individuellt skissande gav utrymme för fördjupning kring specifika delar av förslaget. Skissarbetet har återkommit i många delar av processen och har även använts för att analysera och förstå referensprojekt och litteratur.

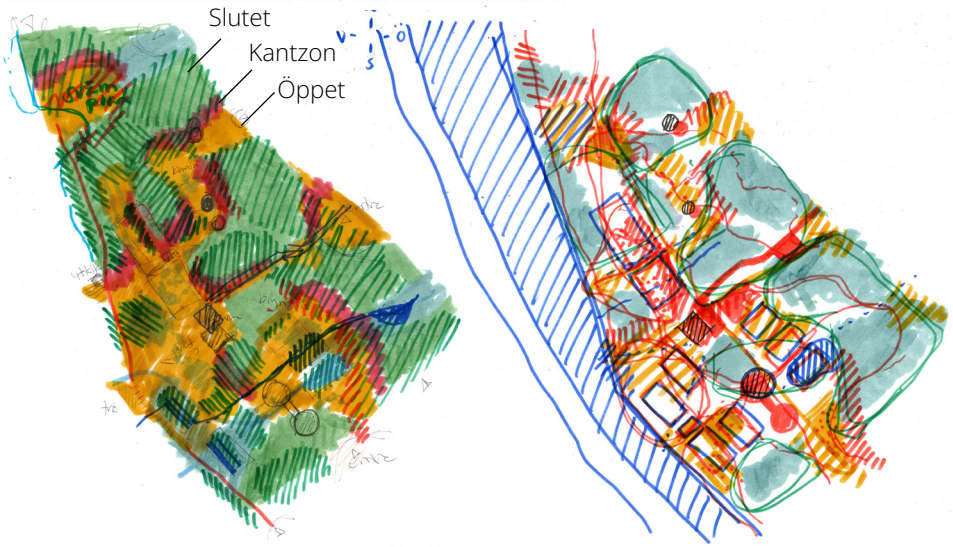
Analoga och digitala tekniker fyllde olika funktioner i processen. Olika arbetssätt, från analoga skisser till digital illustration och 3D-modellering, visas i figur 79–81. De analoga skisserna möjliggjorde snabba och intuitiva undersökningar, medan digitala skisser användes för att precisera och vidareutveckla idéerna. Photoshop och Illustrator har använts för bearbetning och visualisering, medan SketchUp har använts för tredimensionell modellering. En 3D-modell skapades över området och dess omgivning för att undersöka topografi, siktlinjer och skuggförhållanden. Mer detaljerade modeller skapades över bassängerna för att få en tydligare förståelse av strukturerna. Genom att arbeta tredimensionellt har det varit möjligt att undersöka och utveckla den rumsliga upplevelsen i bassängerna och hur öppningar i betongväggarna påverkar känslan och vyer. Modellerna fungerade även som underlag för vidare visualisering med de isometriska vyerna.

Arbetet med isometriska illustrationer har varit ett viktigt komplement till planer, sektioner och perspektiv. Isometriska skisser användes redan tidigt i processen och utvecklades senare till en viktig del av projektets visuella kommunikation. De gjorde det möjligt att visa flera delar av bassängerna samtidigt och förmedla deras rumslighet. Isometrin fungerade därför både som ett undersökande verktyg under processen och som ett sätt att kommunicera det slutliga förslaget.

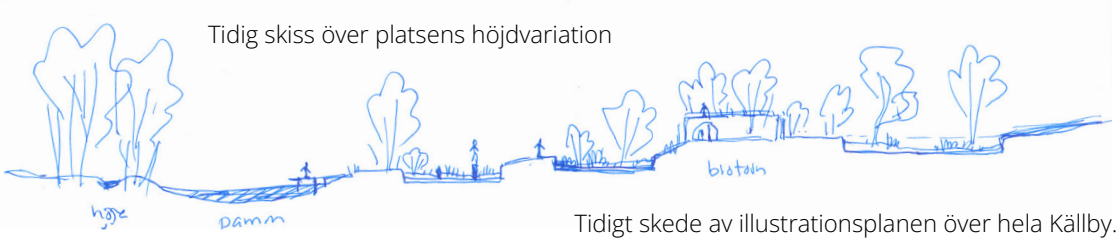
På kommande sidor visas gestaltningsprocessens utveckling från tidiga skisser och analyser till digitala modeller och illustrationer i figur 82–87.

Helhet och vegetation

Utforskande över möjliga fördelning av sluten vegetation och öppna ytor.

Tidig skiss över platsens höjdvariation

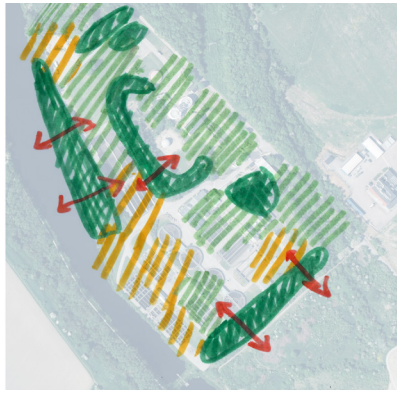
Tidigt skede av illustrationsplanen över hela Källby.

Tidig skiss över området med mer vattenfokus.

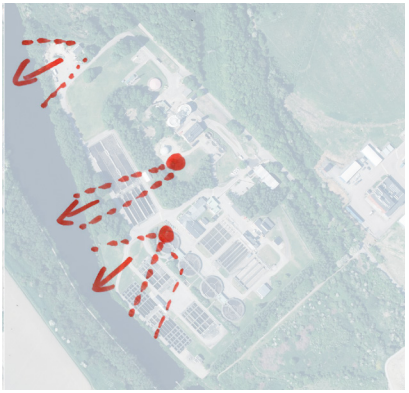
Vegetationsstruktur, eventuella öppningar.

Gradient av vegetationens täthet.

Möjliga siktlinjer mot vattnet.

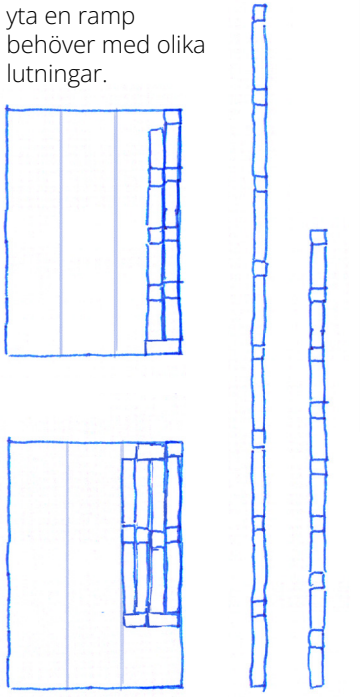
Figur 82. Ett urval av skisser från arbetet med parkens helhet och vegetation.

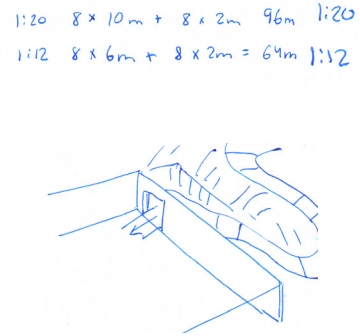
Rörelse, stignät och entréer

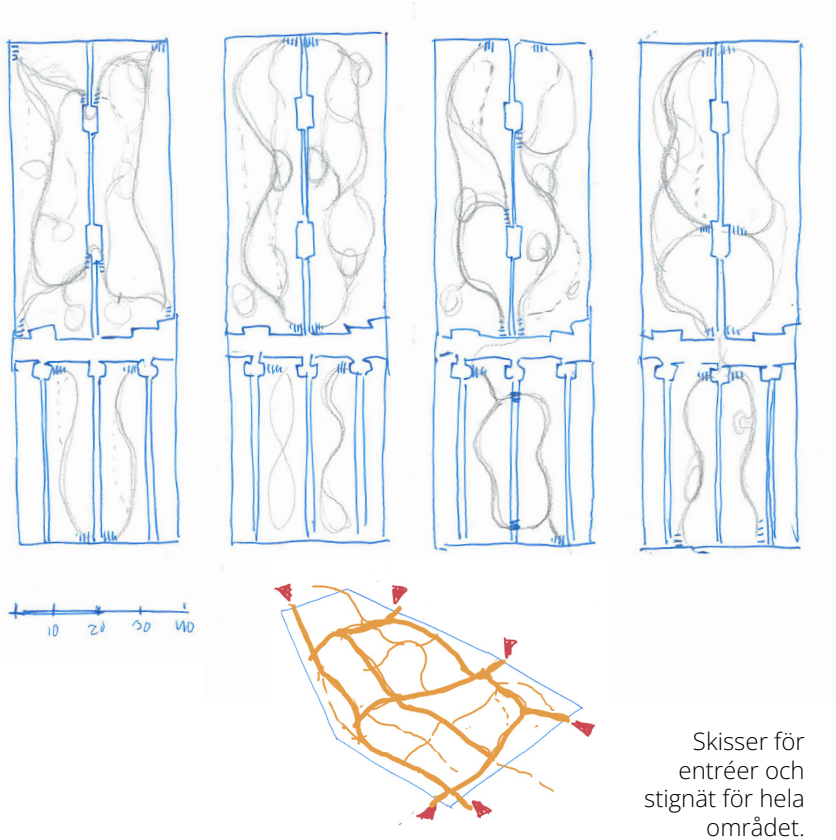
Utforskande av rörelse i en bassäng, beroende på trappornas placering.

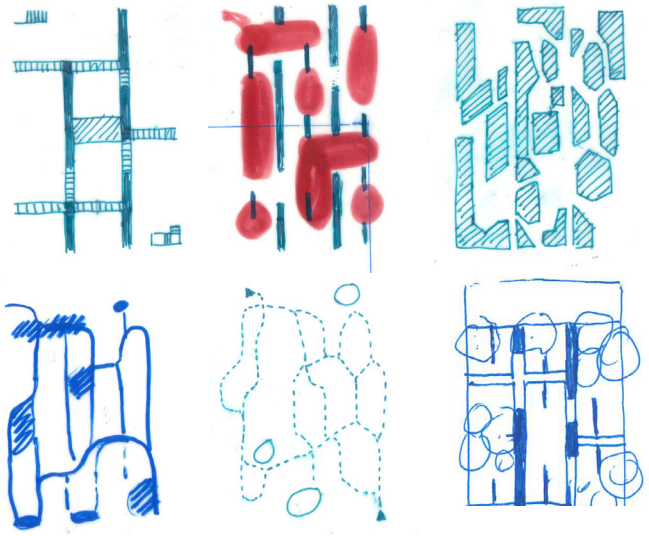
Process över hur öppningar och planteringar påverkar rörelsen och rumsbildandet i bassängen.

Skiss över vilken yta en ramp behöver med olika lutningar.

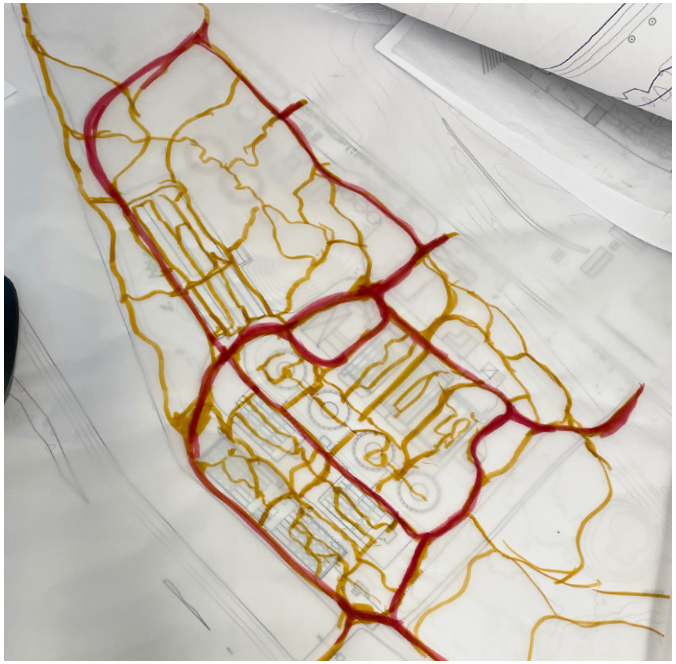

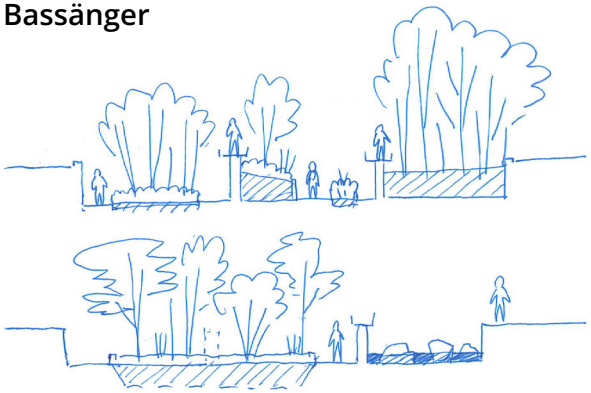

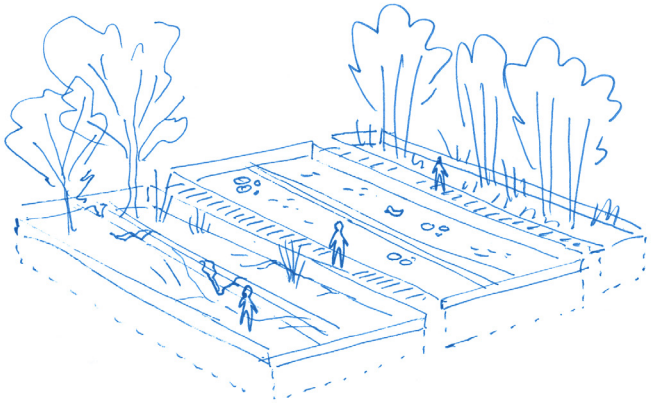
Skisser för entréer och stignät för hela området.

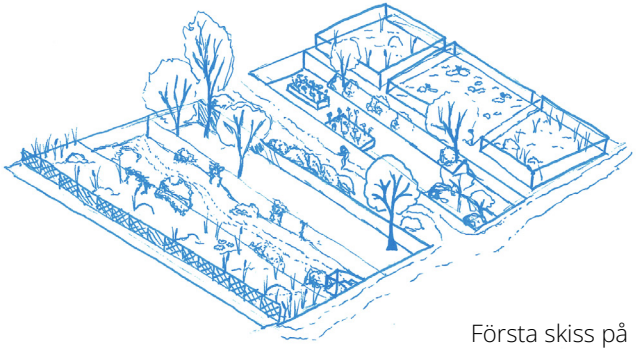

Figur 83. Ett urval av skisser från arbetet med rörelse, entréer och stråk.

Bassänger

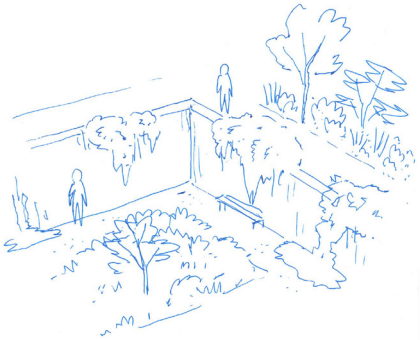

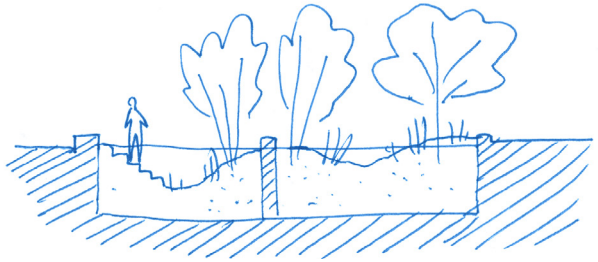
Första skiss på biotornen, tankar om kontrast mellan rummen.

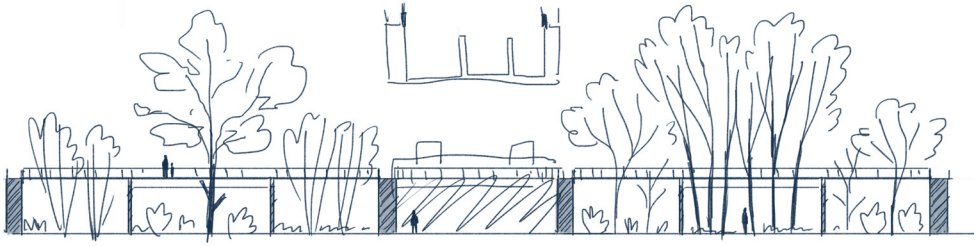
Sektioner med olika förslag för bassängerna.

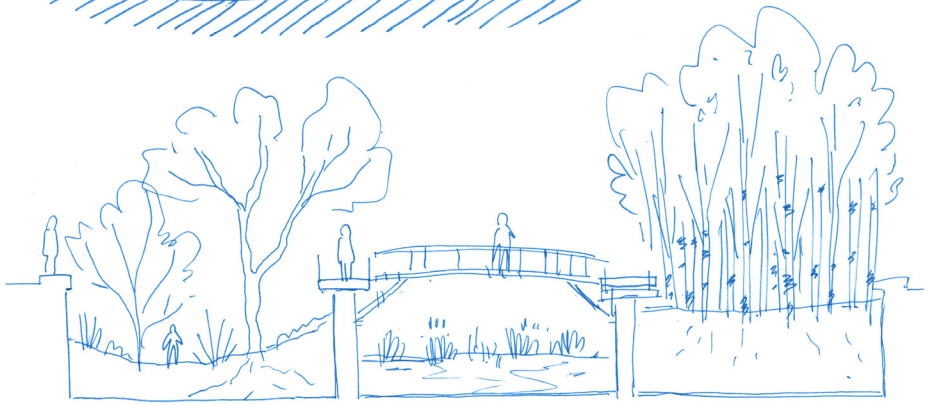

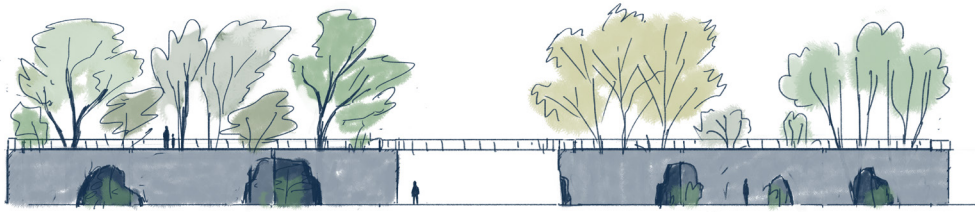

Biotornen i sektion, med öppningar.

Figur 84. Skisser på bassänger och biotorn.

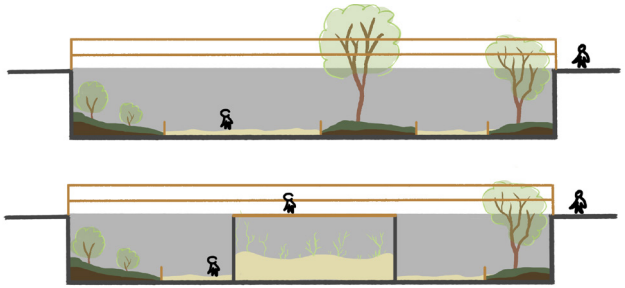
Bassänger

Tidigt perspektiv.

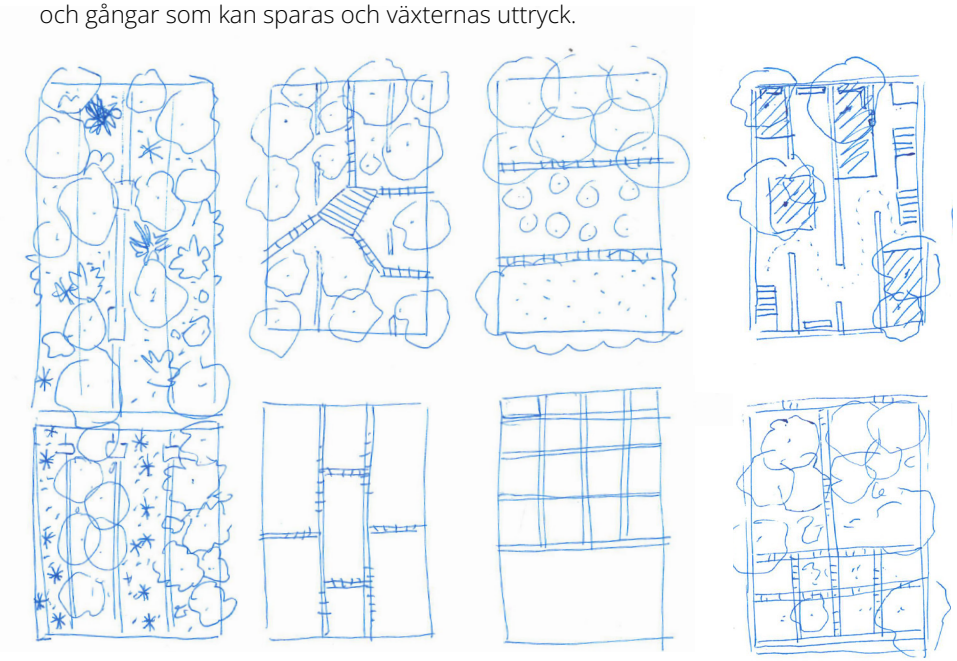

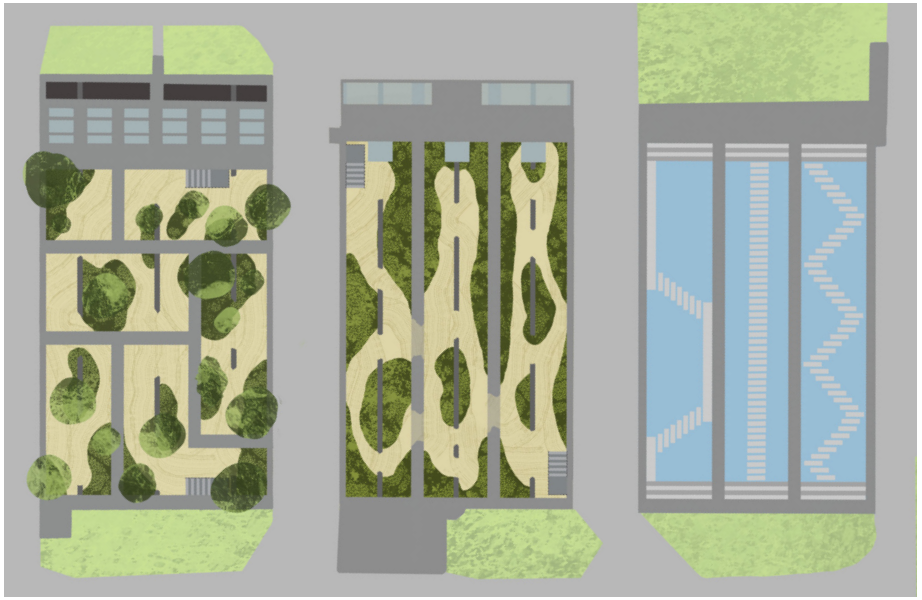

Tidiga sektioner.

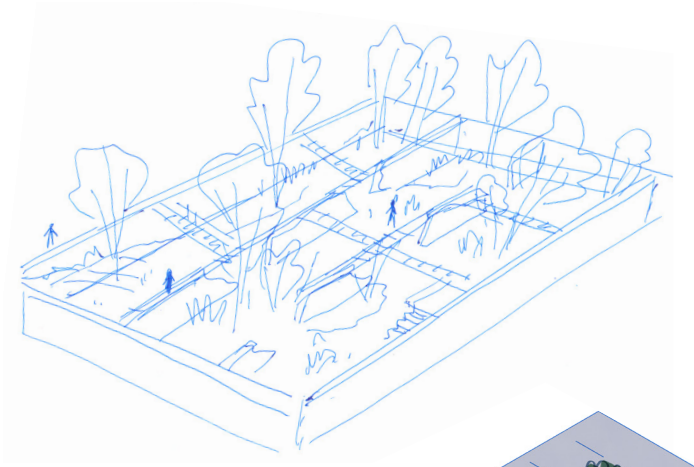
Utforskande av bassängerna i plan, vilka väggar och gångar som kan sparas och växternas uttryck.

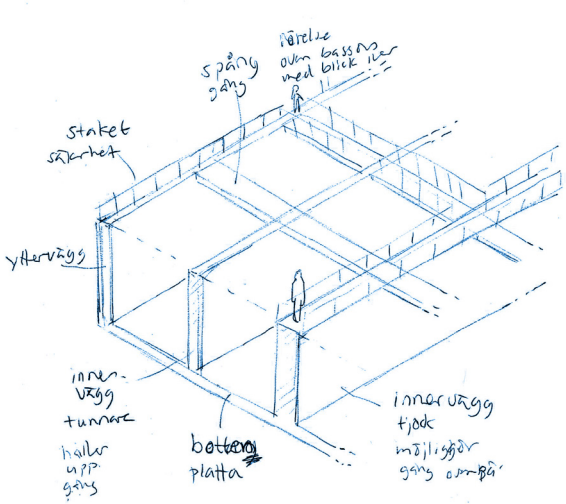

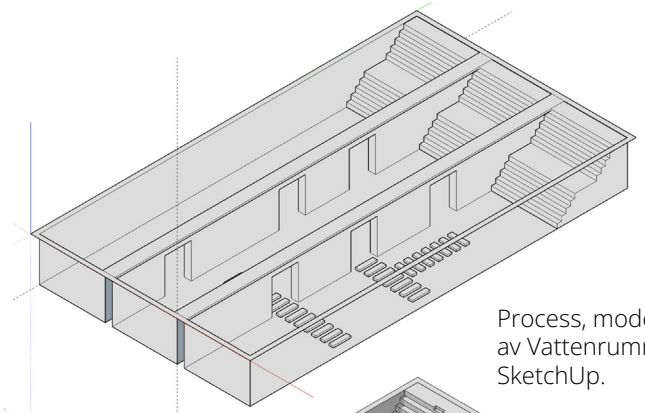

Figur 85. Skisser över bassängerna i tidigt skede.

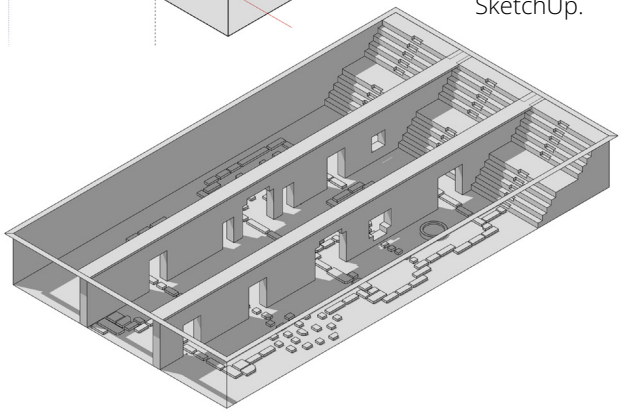
Isometriska illustrationer och 3D-modeller

Process, modellering av Vattenrummet i SketchUp.

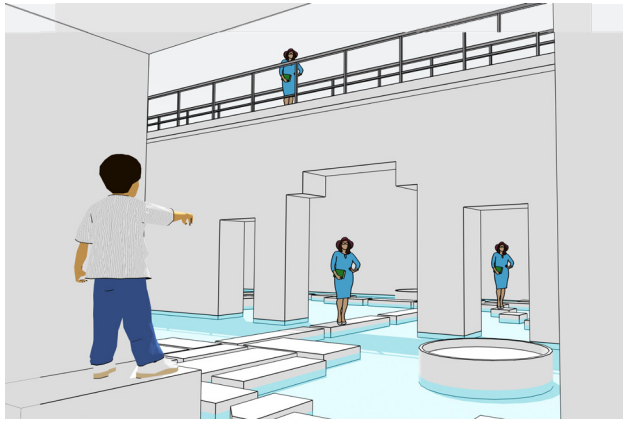

Skissillustration på Labyrintträdgården i isometrisk vy.

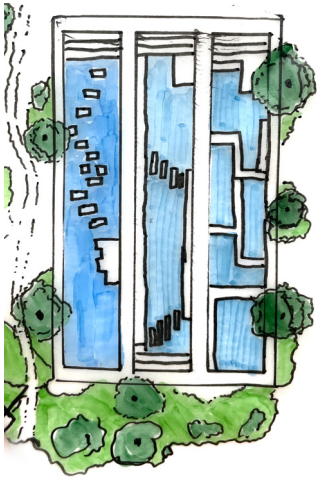

Guide uppbyggnad och planteringar i Illustrator.

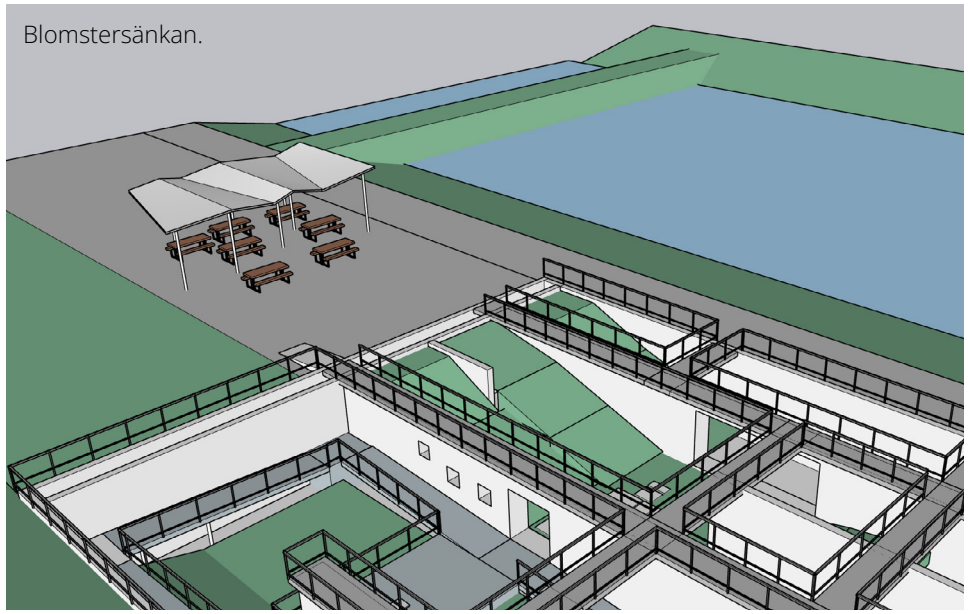
Vy från Vattenrummets SketchUp-modell.

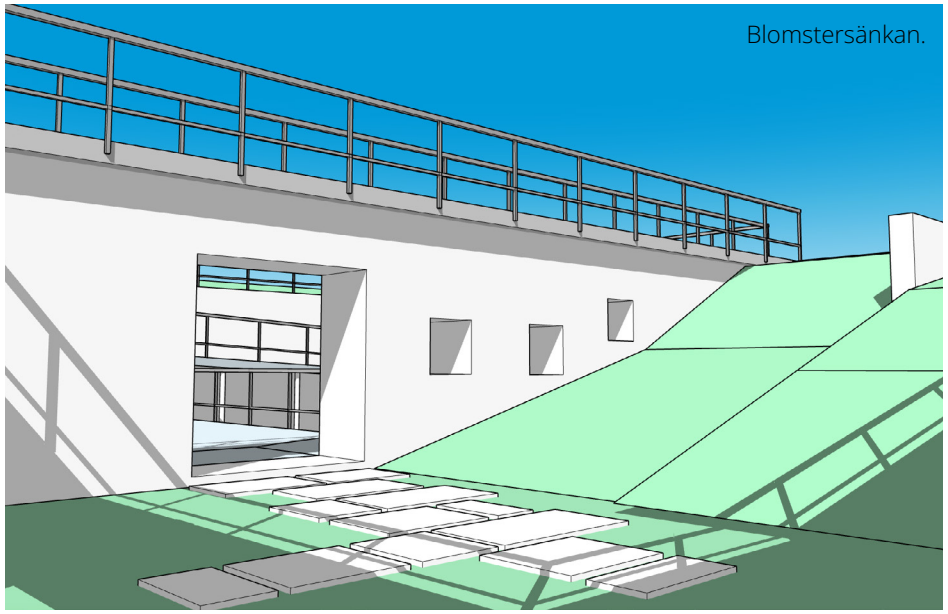

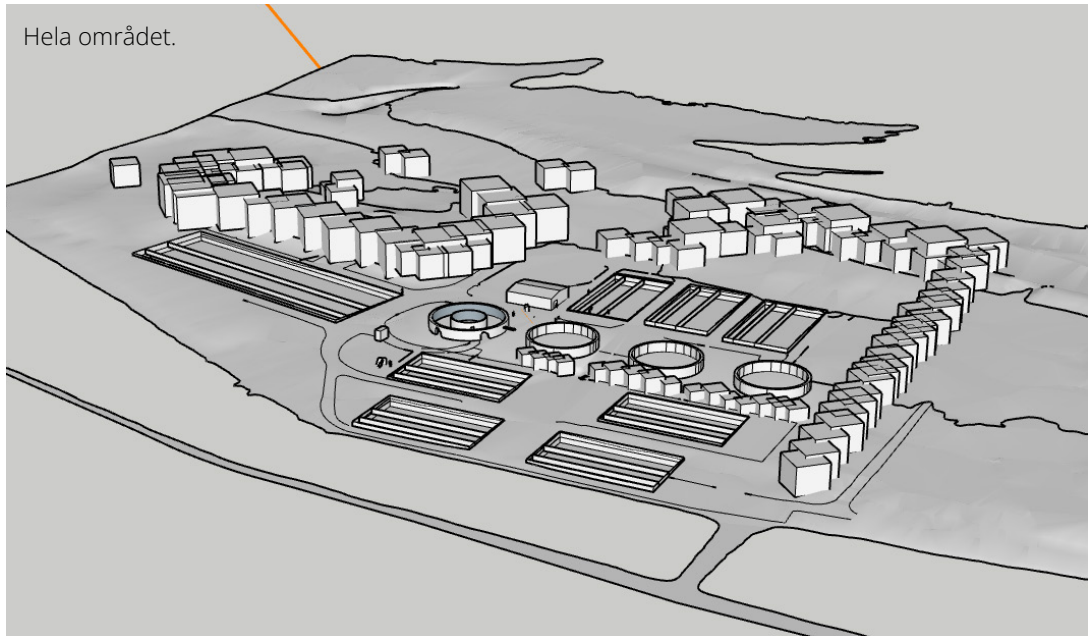
Skiss över Vattenrummet.

Figur 86. Isometriska skisser och modeller.

Figur 87. SketchUp-modeller.

Diskussion

Gestaltningsförslaget

Att omvandla Källby till park

Omvandlingen av industriella landskap är en aktuell fråga. Många industriområden får nya förutsättningar när verksamheter flyttar eller läggs ner. Det väcker frågor om vilka värden som finns i dessa miljöer och vad som är viktigt att bevara när de får en ny användning.

Reningsverket är idag uppbyggt efter en teknisk process, där bassänger, byggnader, vägar och andra delar har placerats utifrån verksamhetens behov. För att området ska fungera som offentlig park behöver dessa delar istället kopplas samman utifrån människors rörelse, vistelse och upplevelse.

I vårt förslag har omvandlingen handlat om att tillföra nya parkfunktioner samtidigt som det befintliga reningsverkets delar används som utgångspunkt. Istället för att först ta bort reningsverket för att ge plats åt en park, får bassänger och byggnader nya roller. Omvandlingen handlar på så sätt inte om att ersätta reningsverket med en park, utan om att utveckla en park utifrån de värden som redan finns.

Detta kan kopplas till Engler (1995), som argumenterar för att avfalls- och reningslandskap inte behöver döljas, utan kan utvecklas genom att tekniska funktioner, estetik, ekologi och offentlig användning förs samman. På Källby har vi tolkat detta genom att låta reningsverkets strukturer bli en del av parkens rum och funktioner. Detta är också relevant i relation till Meyer (2007), som problematiserar omvandlingen av industriområden till mer generella gröna parker där spåren av den tidigare verksamheten riskerar att försvinna. För omvandlingen av Källby har detta varit en viktig fråga. Om stora delar av reningsverket tas bort och ersätts av traditionella parkmiljöer finns en risk att det som gör platsen unik går förlorat. Samtidigt behöver området förändras tillräckligt mycket för att faktiskt kunna fungera som en offentlig park. Referensprojekten visar också att en ny offentlig användning inte behöver innebära att den tidigare miljön försvinner. I både Landschaftspark

Duisburg-Nord och Uferpark Attisholz bidrar de befintliga strukturerna till parkernas identitet. På Källby har vi arbetat på ett liknande sätt.

En annan viktig del i förslaget är nya rörelsestråk och flöden för människor genom området. Detta skapar också nya samband med omgivningen både i nuläget och med den planerade bebyggelsen. Att öppna Källby innebär därmed mer än att göra det möjligt att komma in på området. Det förändrar platsens relation till staden. Från att idag vara en avgränsad teknisk anläggning kan Källby istället bli en länk mellan Klostergården, omkringliggande bostadsområden och naturreservaten.

Vi har också velat undvika att programmera parken för mycket med bestämda aktiviteter och utrustning. Istället får de befintliga strukturerna, vegetationen och de olika rummen skapa en friare park som kan användas på olika sätt.

Lunds kommuns planer för området innehåller bland annat bostäder och förskola på delar av området, medan vi i vårt förslag har valt att undersöka vad som händer om hela reningsverksområdet istället får utvecklas som park. Bostäder på Källby skulle kunna bidra till stadens bostadsutveckling, men skulle samtidigt innebära att delar av den befintliga miljön behöver förändras eller tas bort. Med utvecklingen av det nya bostadsområdet Lyckebacken ser vi ett stort värde i att Källby kan bli en större offentlig park för både de nya bostadsområdena och Lund som helhet. Tillsammans med kopplingarna till naturreservaten skulle parken också kunna bli en viktig del av Lunds grönstruktur. Även om vi anser att det vore fördelaktigt att omvandla hela Källby till park skulle delar av vårt förslag fortfarande kunna fungera om ett mindre kvarter byggdes på reningsverkets mark.

Reningsverket är fortfarande i drift, vilket innebär att en omvandling ligger längre fram i tiden. Detta ger samtidigt möjlighet att planera för områdets framtid och undersöka vilka strukturer som är viktiga att bevara innan verket läggs ner. Omvandlingen skulle också kunna utvecklas stegvis över tid.

Principer för omvandling

En viktig del av arbetet har varit att undersöka hur de befintliga strukturerna kan bevaras men samtidigt få en ny roll. Om strukturerna förändras för mycket finns en risk att deras ursprungliga karaktär försvinner men att bevara behöver inte innebära att allt lämnas exakt som det ser ut idag.

Principerna är ett resultat av hela arbetsprocessen. De bygger på kunskap från litteratur och referensprojekt, men har också utvecklats genom analys och genom att olika lösningar har prövats i gestaltningen av Källby. De framtagna principerna visar olika sätt att förändra bassängerna. Genom att skapa öppningar kan nya rörelser genom dem skapas, medan bearbetning av botten och nya nivåövergångar kan skapa möjligheter för nya användningsområden. Vegetationen kan i sin tur förändra bassängernas karaktär och skapa nya rum. Principerna fungerar därför som en verktygslåda där olika ingrepp kan kombineras beroende på bassängens form, nivå och framtida användning.

Referensprojekten har bidragit med exempel på hur liknande frågor kan hanteras i praktiken. I Landschaftspark Duisburg-Nord har de befintliga industristrukturerna använts som utgångspunkt för parken och fått nya användningar (Latz 2017). Projektet visar också hur det går att skapa en variation mellan mer ordnade delar och områden där vegetation har fått utvecklas friare. Detta har varit relevant för Källby, där vi på liknande sätt har velat låta de tekniska strukturerna och vegetationen tillsammans skapa parkens karaktär. Uferpark Attisholz Süd är det referensprojekt som har flest likheter med Källby. Där finns de gamla reningsbassängerna kvar, men nya öppningar, trappor och gångvägar har lagts till för att göra det möjligt att använda och röra sig genom dem. Bassängernas placering och nivåskillnader skiljer sig från Källby, men projektet visar ändå hur ett tidigare reningsverk kan omvandlas samtidigt som bassängerna fortsätter att vara en tydlig del av platsen. Bassängerna i Uferpark Attisholz Süd kan beskrivas utifrån Chings (2014) definition av linjärt organiserade strukturer till skillnad från Källby där bassängerna är klustrade. Detta påverkar relationen mellan de olika bassängerna och möjligheterna för rörelse.

På Källby skapar den klustrade strukturen möjlighet till flera rörelseriktningar och alternativa vägar mellan bassängerna, vilket kan ge besökaren större frihet att välja sin egen väg genom parken.

I Ålebækken Ruinpark finns mindre kvar av det tidigare reningsverket. De strukturer som har bevarats berättar om platsens historia, men i vissa delar är det svårt att komma nära dem. För oss blev detta en viktig lärdom som väckte frågan om hur mycket som behöver finnas kvar för att reningsverket fortfarande ska kunna upplevas och förstås. Det stärkte vår ambition att bevara en större del av Källbys strukturer och göra dem till en större del av den nya parken.

Principerna har tagits fram utifrån Källbys förutsättningar, men skulle även kunna användas som inspiration vid omvandling av andra reningsverk. Bassänger varierar både inom Källby och mellan olika reningsverk när det gäller exempelvis storlek, form, djup och nivåskillnader. Principerna bör därför inte ses som färdiga lösningar, utan som möjliga sätt att arbeta med befintliga strukturer som behöver anpassas efter varje plats och bassäng.

Värdet ligger heller inte enbart i att bevara så mycket som möjligt av reningsverket, utan i att låta dess befintliga strukturer utgöra utgångspunkt för en ny typ av offentlig miljö. Bevarandet behöver samtidigt prövas utifrån vad strukturerna faktiskt tillför den framtida parken och dess användare.

Reningsverkets bassänger och byggnader är redan äldre konstruktioner och kommer att fortsätta åldras efter omvandlingen. Det väcker frågan om hur rimligt det är att bevara alla de strukturer som vi föreslår och vilka resurser som skulle krävas för att sköta dem över tid. Samtidigt kan spår av åldrande och förfall vara en del av den karaktär som vi vill bevara. I vårt förslag har reningsverkets befintliga struktur fått styra gestaltningen i relativt hög grad, men med andra mål för platsen hade andra prioriteringar kunnat göras.

Platsens identitet och historia

Utgångspunkten har varit att de befintliga strukturerna kan ses som en tillgång istället för något som måste tas bort för att ge plats åt något nytt. Detta kan kopplas till Heesche et al. (2022), som lyfter fram befintliga strukturer i yngre industrilandskap som resurser i omvandlingen snarare än något som automatiskt bör ersättas.

Källby skiljer sig från många klassiska exempel på omvandlade industrimiljöer. Det handlar inte om en äldre och kanske mer romantiserad industrimiljö, utan om ett relativt modernt reningsverk. Samtidigt menar Hemmings och Kagel (2010) att varje tidsperiod lämnar efter sig strukturer som berättar om sin tid, medan Isacson (2001) lyfter fram värdet även i vardagliga och mindre attraktiva delar av industrimiljöer.

Det går därför att fråga sig vilka av dagens industri- och infrastrukturlandskap som kommer att betraktas som värdefulla i framtiden. Även Källby ses som en del av Lunds historia och utveckling, trots att reningsverket kanske inte traditionellt betraktas som en kulturhistoriskt värdefull miljö. Reningsverket berättar om en viktig del av stadens infrastruktur och om hur samhället hanterar sitt avloppsvatten. Att bevara delar av anläggningen kan därför göra denna del av stadens historia synlig även efter att reningsverket lagts ner.

Samtidigt är det inte självklart att en besökare förstår strukturernas tidigare funktion bara för att de finns kvar. När bassänger får vegetation och nya användningar kan deras ursprungliga funktion bli mindre tydlig. I gestaltningen finns därför flera inslag som knyter an till reningsprocessen, men dessa kopplingar är delvis abstrakta. Samtidigt behöver en besökare kanske inte förstå exakt hur allt fungerade. Bassängernas former, betongen, gångbroarna och platsens uppbyggnad kan tillsammans förmedla en känsla av platsens tidigare funktion och historia.

Skyltar och annan information kan komplettera gestaltningen och ge en djupare förståelse för reningsverkets historia och processer. Det föreslagna besökscentret får en särskild roll i denna förmedling genom att samla information om platsen och de omgivande naturområdena. Det finns också ett värde i att inte förklara allt ute i

parken, utan att lämna utrymme för nyfikenhet, egna tolkningar och upplevelser av platsen.

Tillgänglighet, säkerhet och trygghet

Bassängerna är en central del av Källbys identitet och har därför varit viktiga i gestaltningen. Samtidigt är de byggda för rening av vatten och inte för att människor ska vistas i dem. Detta har framför allt väckt frågor om fysisk tillgänglighet och säkerhet.

I förslaget har ambitionen varit att möjliggöra vistelse i nästan alla bassänger och låta besökaren komma nära de befintliga strukturerna. Vägen ner i bassängerna sker dock på olika sätt, bland annat genom trappor och slänter. Nere i bassängerna förekommer även ojämna underlag och i vissa fall vatten med trampstenar. Det skapar en variation i hur bassängerna kan upplevas, men innebär samtidigt att alla delar inte är lika tillgängliga för exempelvis personer som använder rullstol eller besökare med barnvagn.

Under gestaltningsprocessen prövades olika ramplösningar, men eftersom de tog upp en stor del av bassängernas yta och förändrade deras rumslighet valde vi endast att arbeta med ramp i en av de större bassängerna. Detta blev en avvägning mellan fysisk tillgänglighet och viljan att bevara bassängernas karaktär. Andra bassänger får istället upplevas från kanten och ovanifrån. Omfattande ingrepp för att öka tillgängligheten kan samtidigt förändra eller ta bort delar av det som är karaktäristiskt för bassängerna. Dock blir det problematiskt att använda bevarandet av platsens karaktär som ett argument för att bortse från tillgänglighet helt.

Bassängernas stora nivåskillnader innebär också att säkerheten behöver hanteras. Idag finns räcken kring flera av bassängerna som skulle kunna bevaras och fortsätta vara en del av platsens karaktär. Samtidigt är räckena utformade för en teknisk anläggning och inte för en offentlig park. De är relativt öppna vilket kan innebära en säkerhetsrisk, särskilt för barn. Vid en verklig omvandling skulle de befintliga räckena därför behöva undersökas närmare och eventuellt ersättas eller kompletteras med tätare partier.

Bassängernas höga väggar och avskilda rum skapar spännande miljöer, men kan också upplevas som otrygga. På vissa platser är överblicken begränsad och möjligheterna att ta sig in och ut ur bassängerna är begränsade till vissa platser. Samtidigt är det svårt att fullt ut förutse hur miljöerna skulle upplevas i verkligheten. Belysningen, som inte har undersökts närmare i förslaget, skulle också kunna ha stor betydelse för tryggheten.

Gestaltningsprocessen visar på så sätt att olika bassänger kräver olika lösningar och att tillgänglighet, säkerhet och trygghet behöver vägas mot bevarande och upplevelse.

Mellan det ordnade och det vilda

En annan viktig del av förslaget är mötet mellan de tydliga tekniska strukturerna och en mer vildvuxen vegetation. Frågan är hur mycket platsen ska kontrolleras och ordnas utan att den karaktär vi vill skapa försvinner.

I Landschaftspark Duisburg-Nord har spontan vegetation fått en viktig roll och kombineras med mer kontrollerad succession. Resultatet beskrivs som en form av urban vildhet där det byggda, det övervuxna och det mer ordnade finns sida vid sida. Robinson (2016) beskriver på liknande sätt vegetation som något föränderligt och visar hur spontan vegetation kan användas som en del av gestaltningen. Mathey et al. (2018) fann de att många människor uppskattade områden med spontan vegetation men att en del av de här individerna inte nyttjade dessa ytor och hade istället velat ha tillgång till traditionella grönytor. Detta visar på att det finns ett värde för många med områden av spontan vegetation men att deras användbarhet kan öka om de kan kombineras med mer skötta ytor.

För Källby behöver vild vegetation inte innebära att platsen lämnas utan skötsel. Det kan istället handla om styrd succession, där vissa områden sköts mer aktivt medan andra får utvecklas friare. Enligt Robinson (2016) kan en friare vegetationsutveckling i delar av området bidra till ökad biodiversitet.

Bassängerna är särskilt intressanta i detta sammanhang eftersom de kan fungera som en tydlig ram för det mer vilda. Den strikta betongformen kan innehålla en vegetation som upplevs mer spontan och kaotisk. På så sätt uppstår en kontrast mellan den tidigare tekniskt kontrollerade miljön och en vegetation som förändras över tid. Samtidigt behöver frågor om trygghet, belysning, sikt och framkomlighet vägas in. Om vegetationen kontrolleras för mycket finns en risk att platsen börjar likna en mer traditionell park. Om den kontrolleras för lite kan vissa delar istället bli svåra att använda eller upplevas som otrygga.

Metoddiskussion

Designprocessen

Den valda metoden har varit lämplig för arbetets syfte eftersom målet har varit att undersöka hur Källby reningsverk skulle kunna omvandlas genom gestaltning. Designprocessen har varit iterativ, vilket har lett till stora förändringar från de initiala tankarna.

Processen har inneburit att vi återkommande har gått tillbaka till tidigare delar av arbetet. Ett gestaltningsbeslut har kunnat väcka en ny fråga som gjort att vi behövt återvända till analysen eller litteraturen. På samma sätt har nya upptäckter i referensprojekten påverkat hur vi har fortsatt att skissa.

Under gestaltningsprocessen har vi försökt balansera nya idéer med platsens verkliga förutsättningar. Förslaget ska därför ses som ett sätt att undersöka vad Källby skulle kunna bli utifrån den här inriktningen.

Gestaltning innebär också att beslut måste fattas för att processen ska kunna gå vidare. Det har inte varit möjligt att undersöka alla alternativ lika mycket. Med mer tid hade flera delar kunnat genomgå ytterligare iterationer och studeras mer detaljerat.

Det hade också varit önskvärt att tydligare visa hur platsen kan förändras över tid, särskilt vegetationen och successionen. Genom att visa olika tidsskeden hade det varit möjligt att tydligare illustrera våra tankar kring hur parken kan utvecklas efter att reningsverket tas ur drift.

Konceptet har fungerat som en stomme att återkomma till under gestaltningen och har hjälpt oss att hålla ihop förslaget och fatta beslut. Samtidigt finns andra möjliga sätt att tolka Källby som hade kunnat leda till andra resultat. Det valda konceptet, som utgår från reningsverkets processer, har dock varit lämpligt utifrån platsen och våra intentioner med arbetet.

Gestaltningsförslaget blir på många sätt aldrig helt färdigt. Det går alltid att fortsätta skissa, testa andra lösningar och utveckla detaljer. Det slutliga förslaget är ett resultat av den process och de beslut som gjorts inom arbetets tidsram.

Förslaget ska därför inte ses som en exakt bild av hur Källby ska se ut i framtiden, utan som en möjlig riktning. De framtagna principerna kan användas och anpassas vidare i en framtida process och potentiellt användas i en annan gestaltning av Källby eller inspirera projekt med liknande förutsättningar.

Att visualisera förslaget

Hur förslaget visualiseras har varit en viktig del av arbetet. Vi har valt att fokusera på att visa en möjlig bild av vad Källby kan bli, snarare än alla steg i hur omvandlingen skulle genomföras. För att förmedla förslaget har vi valt en illustrativ stil som visar en vision snarare än en exakt framtida utformning, med ambitionen att skapa en inspirerande men samtidigt trovärdig bild av Källby som park.

Grönskan har varit viktig att framhäva och därför visar flera av visualiseringarna platsen under vår och sommar, när vegetationen är som mest framträdande. Samtidigt har vi velat visa att parken kan erbjuda olika upplevelser under året och har därför även inkluderat en höstbild.

En vinterbild hade kunnat ge ytterligare perspektiv. Vi anser att parken och dess strukturer kan bidra med upplevelsevärden under hela året.

Källbyparkens uppbyggnad av hårdgjorda strukturer kan vara en stor tillgång under vinterhalvåret. När växtligheten blir mindre framträdande kan bassängernas stommar fortsätta bidra till rumsbildande karaktärer som kan uppskattas året om.

Litteratur och referensprojekt

Litteraturen som specifikt behandlar omvandling av reningsverk har varit begränsad. Därför har vi även använt mer generell litteratur om industrimiljöer. Denna litteratur har gett en bredare förståelse för frågor om bevarande, omvandling och hur befintliga strukturer kan få nya roller.

Referensprojekten har varit ett viktigt komplement till litteraturen, eftersom vi där har kunnat studera konkreta exempel på hur industrimiljöer och tidigare reningsverk har omvandlats. De har också gjort det möjligt att se hur liknande frågor har hanterats i praktiken, exempelvis bevarande av befintliga strukturer, nya öppningar, rörelse på olika nivåer och samspelet mellan vegetation och de bevarade strukturerna. Samtidigt har referensprojekten andra förutsättningar än Källby när det gäller exempelvis skala, struktur och tidigare användning. Lösningarna har därför inte kunnat överföras direkt till platsen. Referensprojekten har istället fungerat som inspiration och som grund för de principer som sedan har tolkats och prövats utifrån Källbys egna förutsättningar.

Vårt urval av både litteratur och referensprojekt har delvis påverkat vilka perspektiv och lösningar som vi har fokuserat på. Ett annat urval av referensprojekt eller ett bredare litteraturunderlag hade kunnat leda till andra slutsatser och idéer i arbetet.

Platsbesök och platsens skala

Platsbesöken har varit viktiga för förståelsen av Källby. Eftersom reningsverket fortfarande är i drift och inte är öppet för allmänheten har möjligheten att röra sig fritt på området varit begränsad. Det var därför mycket värdefullt att få en guidad rundtur på reningsverket och möjlighet att uppleva platsen på nära håll. Besöket gav en förståelse för exempelvis skala, nivåskillnader, material och rumslighet som är svår att få genom bara kartor eller fotografier.

Samtidigt innebar den begränsade tillgången att vi inte kunde undersöka alla delar av området lika noggrant eller återvända fritt till platsen under gestaltningsprocessen. Fler och friare platsbesök hade kunnat ge ytterligare kunskap om platsen och därmed också påverka förslaget.

En begränsning har varit kunskapen om bassängerna. Eftersom bassängerna fortfarande är i drift har vi inte kunnat se hur de ser ut utan vatten eller hur väggar, bottnar och andra delar exakt är uppbyggda. Vi har heller inte haft tillgång till konstruktionsritningar. Delar av gestaltningen bygger därför på antaganden om hur bassängerna är konstruerade. Det kan finnas detaljer och strukturer som idag är dolda, men som hade kunnat vara intressanta att ta till vara i omvandlingen. Mer kunskap om bassängernas konstruktion hade också kunnat påverka hur våra omvandlingsprinciper tillämpas, exempelvis var och hur nya öppningar kan göras i de befintliga strukturerna.

Platsens storlek har också varit en utmaning i gestaltningsprocessen. Källby består av många olika delar som behöver kopplas samman till en helhet. Arbetet har därför krävt att vi växlat mellan olika skalor, från hela området till enskilda bassänger och mindre rum. Detta har inneburit många avvägningar mellan helheten och detaljerna.

Att arbeta tillsammans

Att arbeta tillsammans har påverkat både processen och förslaget. Eftersom vi varit två har det funnits en nära dialog genom hela gestaltningsarbetet. Att behöva förmedla våra idéer och motivera designbeslut för varandra har bidragit till att tankarna blivit tydligare och mer konkreta. Genom skissande och diskussion har vi kunnat ifrågasätta och utveckla varandras idéer genom arbetets gång, vilket har varit en viktig del av den iterativa processen. Samtidigt har ett gemensamt gestaltningsarbete inneburit att beslut tar längre tid och att processen krävt fler kompromisser, avstämningar och mer planering än ett individuellt arbete.

Vidare studier

Om arbetet skulle utvecklas vidare finns flera frågor som behöver undersökas mer detaljerat.

En viktig nästa del är att undersöka eventuell förekomst och omfattning av föroreningar i marken och vilka konsekvenser detta skulle få för en framtida offentlig park. Även de befintliga konstruktionernas skick behöver undersökas när väl verket läggs ner. Vissa delar kan behöva renoveras eller förstärkas, och konstruktionernas skick kan påverka vad som faktiskt är möjligt att bevara.

Tillgänglighet och säkerhet behöver också studeras mer, särskilt kring bassängerna med tanke på de stora höjdskillnaderna.

En annan viktig fråga är hur vattnet på platsen kan utvecklas vidare. Lösningen för de sex dammarna behöver studeras mer, bland annat hur de kan kopplas samman och hur strandkanterna kan utformas. Även varierande vattennivåer och hur de kan påverka gestaltningen och upplevelsen av området behöver undersökas vidare.

Hur dagvattnet tas om hand på området är också en fråga att utveckla. I vårt förslag ser vi en möjlighet att samla upp dagvatten och använda det för bevattning av växtbäddarna i de befintliga bassängerna, för att sedan leda vattnet vidare mot dammarna. Hur ett sådant system skulle kunna fungera i praktiken behöver dock studeras närmare.

Vilka växter som ska användas och hur växtbäddarna ska byggas upp behöver studeras vidare utifrån platsens olika förutsättningar. Det gäller exempelvis vilka arter som passar i olika delar av parken och i respektive bassäng. Eftersom parken ligger intill naturreservaten behöver växtvalet också anpassas efter detta. Även hur vegetationen ska skötas och utvecklas över tid behöver undersökas.

Hur belysningen ska utformas behöver studeras utifrån både trygghet och hänsyn till djurlivet. Det behöver undersökas vilka stråk och platser som bör vara belysta och vilka delar som kan vara mörkare.

Det behöver också undersökas vilka verksamheter som skulle kunna flytta in i de befintliga lokalerna. Vilka verksamheter som etableras kan påverka hur byggnaderna används, vilka delar av området som blir mer aktiva och hur parken används under olika tider på dygnet och året.

Kommunens framtida övertagande av marken behöver också undersökas vidare, liksom de ekonomiska förutsättningarna och det tekniska genomförandet. Dessa frågor kan påverka vad som är möjligt att genomföra och innebära att delar av förslaget behöver justeras.

Referenser

Bergdahl, E. (2001). Industrilandskapets kulturvärden. I: Lundström, M. & Nyström, L. (red.) *Industrilandskapet: kulturmiljö och resurs för stadens framtid*. Stadsmiljörådet. 25-32.

Boverket (2023). *Utmaningar i grönplaneringen.* https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/gronplan/att-arbeta/utmaningar/ [2026-08-10]

Ching, F.D.K. (2014). *Architecture Form, Space, & Order*. 4 uppl. Wiley.

Cross, N. (2023). *Design Thinking: Understanding How Designers Think and Work*. 2 uppl. Bloomsbury.

Ekologigruppen (2019). *Källby dammar efter reningsverkets flytt: Förutsättningar & utvecklingsförslag.* Ekologigruppen. https://maxima.vasyd.se/sites/default/files/media/document/2023-10/Ekologigruppen%2C%20Källby%20dammar%202019.pdf [2025-11-26]

Engler, M. (1995). Waste landscapes: permissible metaphors in landscape architecture. *Landscape Journal*. 14(1), 11-25. https://doi.org/10.3368/lj.14.1.11

Heesche, J., Braae, E.M. & Jørgensen, G. (2022). Landscape-based transformation of young industrial landscapes. *Land*. 11(6), 908. https://doi.org/10.3390/land11060908

Hemmings, S. & Kagel, M. (2010). Memory gardens: aesthetic education and political emancipation in the Landschaftspark Duisburg-Nord. *German Studies Review.* 33(2), 243-261.

Hochbauamt Kanton Solothurn (2019). V*on der Industriebrache zur urbanen Spielwiese*. Hochbauamt Kanton Solothurn. https://www.urskissling-ag.ch/wp-content/uploads/sites/57/2022/05/00-Publikation_Uferpark_low-1.pdf [2026-07-26]

Isacson, M. (2001). Industrilandskapets förändringar i Sverige. I: Lundström, M. & Nyström, L. (red.) *Industrilandskapet: kulturmiljö och resurs för stadens framtid*. Stadsmiljörådet. 107-114.

Krinke, R. (2001). Overview: design practice and manufactured sites. I: Kirkwood, N. (red.) *Manufactured sites: rethinking the post-industrial landscape*. Spon Press. 125-149.

Kulturportal Lund (2022). *Källby.* https://kulturportallund.se/kallby/ [2025-11-19]

Landezine (2022a). *Uferpark Attisholz Süd.* https://landezine-award.com/uferpark-attisholz-sud-2/ [2026-07-26]

Landezine (2022b). *Uferpark Attisholz Süd, Luterbach.* https://landezine.com/uferpark-attisholz-sud-luterbach-by-mavo-landschaften/ [2026-07-26]

Landschaftspark Duisburg-Nord (u.å.a). *Introduction.* https://www.landschaftspark.de/en/background-knowledge/introduction/ [2026-01-16]

Landschaftspark Duisburg-Nord (u.å.b). *Water concept.* https://www.landschaftspark.de/en/background-knowledge/water-concept/ [2026-08-09]

Latz, P. (2017). *Rust Red.* Hirmer Verlag.

Lunds kommun (2019a). *Fördjupning av översiktsplanen för Källby i sydvästra Lund: samrådshandling.* Lunds kommun.

Lunds kommun (2019b). *Miljö- och hälsokonsekvensbeskrivning för Fördjupning av översiktsplanen för Källby i sydvästra Lund: samrådshandling*. Lunds kommun.

Lunds kommun (2025a). *FÖP Källby i sydvästra Lund.* https://lund.se/stadsutveckling-och-trafik/detaljplaner-och-oversiktlig-planering/fordjupningar-av-oversiktsplanen/fop-kallby-i-sydvastra-lund [2025-11-21]

Lunds kommun (2025b). *Lunds kommuns översiktsplan.* Lunds kommun. https://lund.se/download/18.516ad8c0199a34562d2f46c/1759920479598/Lunds%20kommuns%20%C3%B6versiktsplan%20antagen%20KF%20%202025-09-25.pdf [2025-11-21]

Lunds kommun (2025c). *MAXIMA blir Lunds framtida avloppsrening.* https://lund.se/stadsutveckling-och-trafik/infrastrukturprojekt-och-utredningar/framtida-avloppsrening [2025-11-21]

Lyngby-Taarbæk Forsyning (2026). *Besøg Ålebækken Ruinpark.* https://ltf.dk/besoeg-os/gruppebesoeg/besoeg-aalebaekken-ruinpark [2026-07-31]

Lyngby-Taarbæk Forsyning (u.å.). *Vejledning til besøg Ålebækken Ruinpark*. https://ltf.dk/files/media/document/Vejledning_til_besoeg_i_aalebaekken_ruinpark.pdf [2026-07-31]

Mathey, J., Arndt, T., Banse, J. & Rink, D. (2018). Public perception of spontaneous vegetation on brownfields in urban areas – Results from surveys in Dresden and Leipzig (Germany). *Urban Forestry & Urban Greening*. 29, 384-392. https://doi.org/10.1016/j.ufug.2016.10.007

Mavo Landschaften (u.å.). *Riverside Park Attisholz Süd: unveiling: converting a former sewage plant into a public park in Luterbach SO*. [Internt material]

Meyer, E.K. (2007). Uncertain parks: disturbed sites, citizens, and risk society. I: Czerniak, J. & Hargreaves, G. (red.) *Large Parks.* Princeton Architectural Press. 59-85.

Robinson, N. (2016). *The Planting Design Handbook.* 3 uppl. Routledge.

Svenskt Vatten (2023). *Investeringsbehov och framtida kostnader för kommunalt vatten och avlopp – en analys av investeringsbehov 2022–2040*. (R2023-02). Svenskt Vatten. https://vattenbokhandeln.svensktvatten.se/wp-content/uploads/2023/05/SvensktVatten_Investeringsrapport_2023.pdf [2025-11-26]

Svenskt Vatten (2025). *Avloppsfakta*. https://www.svensktvatten.se/om-oss/-och-strategi/fakta-om-vatten/avloppsfakta/ [2025-11-19]

Sweco (u.å.). *Fra renseanlæg til Ålebækken Ruinpark.* https://www.sweco.dk/showroom/aalebaekken-ruinpark/ [2026-03-29]

VA SYD (2021). *Lunds framtida avloppsrening.* https://maxima.vasyd.se/sites/default/files/media/document/2023-10/Lunds%20framtida%20avloppsvattenrening%2C%20en%20rapport%20till%20Lunds%20kommun%202021.pdf [2025-11-28]

VA SYD & Lunds kommun (2021). *Fördjupad studie Källby avloppsreningsverk*. https://maxima.vasyd.se/sites/default/files/media/document/2023-10/F%C3%B6rdjupad%20studie%20K%C3%A4llby%20avloppsreningsverk%202021.pdf [2025-11-19]

VA SYD (u.å.). *Källby avloppsreningsverk – så funkar det*. https://www.vasyd.se/-/media/dokument/avlopp/avloppsreningsverk-och-pumpstationer/källby-2026.pdf [2025-11-18]

Bildreferenser

0000ff. (2021). Utan titel. [Fotografi]. https://www.flickr.com/photos/0000ff/51801321003/ [2026-02-09] CC BY-NC-ND 2.

Capitanio, M. (2011). *North duisburg landscape park.* [Fotografi]. https://www.flickr.com/photos/marco_capitanio/6440898159/ [2026-02-09] CC BY-NC-ND 2.0

Geodatastyrelsen (2024). *Ålebækken.* [Ortofoto]. https://www.matriklen.dk/kort [2026-07-24].

Google (2026). Landschaftspark duisburg-nord. [Karta]. https://maps.app.goo.gl/1JtiHKvvHBWDyD5s7 [2026-02-09]

Google (2026). Uferpark Attisholz. https://maps.app.goo.gl/5mY8kqp3Q4Rkh7DV7 [Karta]. [2026-07-28]

Kulturen. (1974). *Lund. Höje å.* [Fotografi]. Kulturens samlingar. Inv.nr. LB 2422. https://carl.kulturen.com/web/object/1568365 [2025-11-28] CC BY-NC-ND 2.5

Lantmäteriet (2024). *Källby*. SWEREF 99 TM, RH 2000. [Ortofoto]. https://minkarta.lantmateriet.se [2026-09-20]

Lantmäteriet (2026). *Källbyområdet*. [Karta]. https://minkarta.lantmateriet.se [2026-03-10]

Lunds kommun (u.å.). Skånska rekognoseringskartan 1812. [Karta]. Lunds kommuns geoportal. https://geoportalen.lund.se/portal/apps/webappviewer/index.html?id=37363dbf4a1a4c3eacb3107ad70404be [2025-11-26]

Lunds stadsarkiv (u.å.). *Källby reningsverk.* [Flygfoto]. Lunds stadsarkiv. Filnamn: 38483_Källby_reningsverk-flygfoto.tif. https://lund.mediaflowportal.com/stadsarkiv/search/?Reningsverk+källby [2025-11-28]

Mavo Landschaften. (2019). Uferpark Attisholz Süd. [Fotografier]. https://mavo.la/projekte/attisholz [2026-07-28] Används med tillåtelse.

Michael. (2015). *Herbst im Landschaftspark Duisburg.* [Fotografi]. https://www.flickr.com/photos/photo64/22064269793 [2026-02-09] CC BY-NC 2.0

Pixelteufel. (2014). *Duisburg - »Landschaftspark Nord« - ehemaliges August-Thyssen-Hüttenwerk (159).* [Fotografi]. https://www.flickr.com/photos/99667320@N06/39386772084 [2026-02-09] CC BY 2.0

Pixelteufel. (2014). *Duisburg - »Landschaftspark Nord« - ehemaliges August-Thyssen-Hüttenwerk (165).* [Fotografi]. https://www.flickr.com/photos/99667320@N06/40117205301/ [2026-02-09] CC BY 2.0

Rahmn, A. W. (1897). *Källby*. [Två fotografier]. Lunds stadsarkiv, A. W. Rahmns fotosamling. Arkivnr 248 + 250. https://lund.mediaflowportal.com/stadsarkiv/search/?källby [2025-11-28]

Rob, O. (2024). *Zebra.* [Fotografi]. https://www.flickr.com/photos/105105658@N03/53958132115/ [2026-02-09] CC BY 4.0

Sommer, G. (2023). *20230409_193219_XT5_57805.* [Fotografi]. https://www.flickr.com/photos/streetmoments_de/52811415620 [2026-02-09] CC BY 2.0

Sweco. (2021). *Ålebækken 02.* [Fotografi]. https://www.sweco.dk/showroom/aalebaekken-ruinpark/ [2026-07-31] Används med tillåtelse.

Bilagor

Bilaga 1 Planscher

Parken under marken

Omvandling av Källby avloppsreningsverk i Lund

Reningsverk blir park

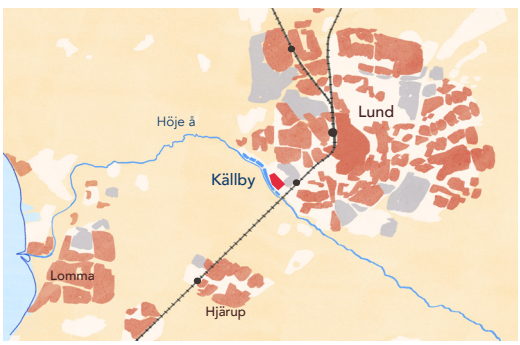
I det här förslaget utforskar vi hur en sluten, teknisk anläggning kan öppnas upp och bli en offentlig park. När Källby avlopps-reningsverk i framtiden avvecklas ser vi en möjlighet att ta tillvara på det som redan finns. Istället för att riva och börja om, låter vi reningsverkets identitet leva vidare och skapa en unik karaktär åt parken. Det som idag renar stadens vatten kan i framtiden bli en ny grön del av Lund. En plats där natur, människor och reningsverkets historia möts.

Ny avloppstunnel till Malmö

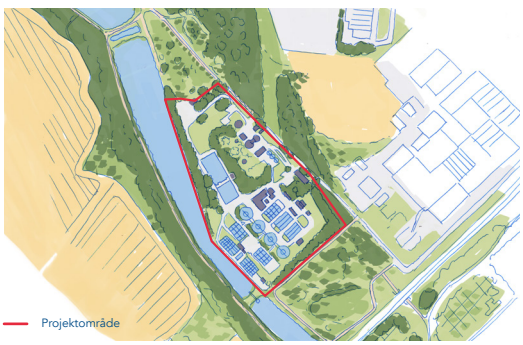
Lunds avloppsvatten kommer i framtiden att ledas till Sjölunda i Malmö. Tunneln beräknas vara klar år 2035.

Ett centralt och vattennära läge frigörs

Källby ligger i södra Lund, intill Höje å. I takt med stadens utbyggnad har området fått ett allt mer centralt läge, nära Klostergårdens station.

Reningsverket i landskapet

Reningsverket ligger vid Källby dammar och Höje å. Området omges till stor del av jordbruksmark och naturreservat, med ett industriområde i nordost.

Läsa platsen och se möjligheter

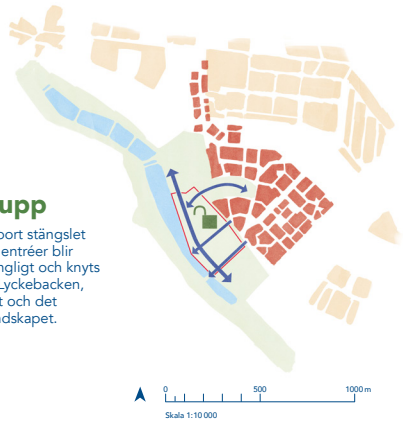
Ny grön pusselbit

En ny park stärker Lunds grönstruktur och skapar mer plats för rekreation nära det nya bostadsområdet Lycke-backen. Parken kan även bidra till att avlasta naturreservatet.

Barriärer & rörelse idag

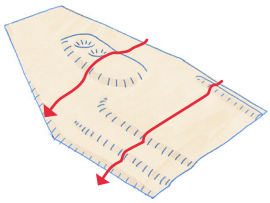
Reningsverket stänger idag av den norra sidan av dammarna och gör att rörelsen leds runt om området. Källby dammar och naturreservatet är ett populärt rekreationsområde.

Öppna upp

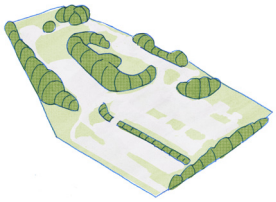
Genom att ta bort stängslet och skapa nya entréer blir området tillgängligt och knyts samman med Lyckebacken, naturreservatet och det omgivande landskapet.

Platsens uppbyggnad

Topografi & terrasser

Reningsverkets behov av självfall har skapat en terrasserad struktur med bassänger och byggnader på olika nivåer. Det ger tydliga höjdskillnader genom området.

Vegetationsvolym

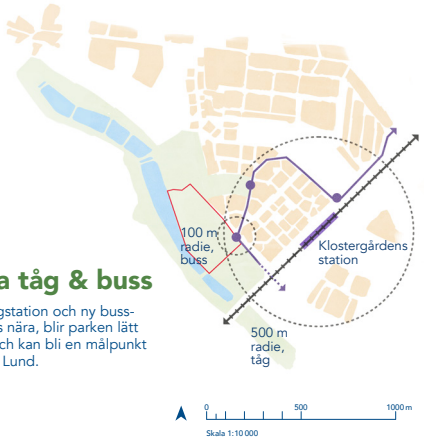
Träden är främst samlade längs områdets kanter och kring den stora biobassängen. Mellan de hårdgjorda ytorna finns mindre gräsytor.

Reningsprocessen

Reningsprocessens olika steg är fördelade över området.

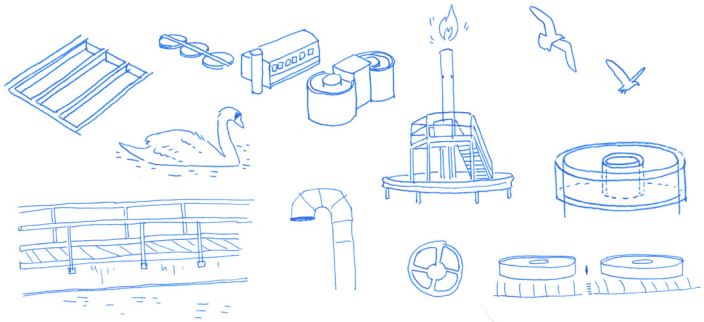
- Mekanisk rening
- Biologisk rening
- Kemisk rening
- Slam, rötning & biogas
- Regnvädersbassäng

Nära tåg & buss

Med tågstation och ny buss-hållplats nära, blir parken lätt att nå och kan bli en målpunkt för hela Lund.

Registreringar från platsen

Utsikt från biotornen mot den stora bassängen för biologisk rening.

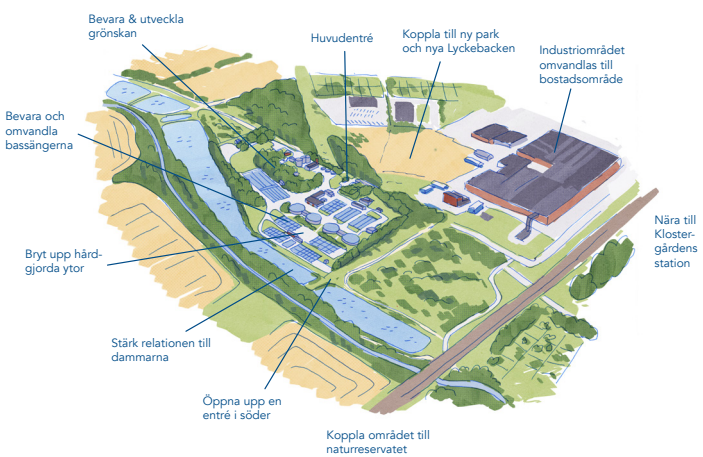

Försedimenteringsbassäng.

Gångbro mellan biotornen.

Platsens potential

Källbyparken

Ny grönska tar plats bland asfalt och betong i det gamla reningsverket. Mellan och i de befintliga strukturerna växer en park fram med plats för rörelse, vistelse och upptäckande. Parken varierar mellan ordnade och mer vildvuxna miljöer, med besökscentret som en samlingspunkt i mitten.

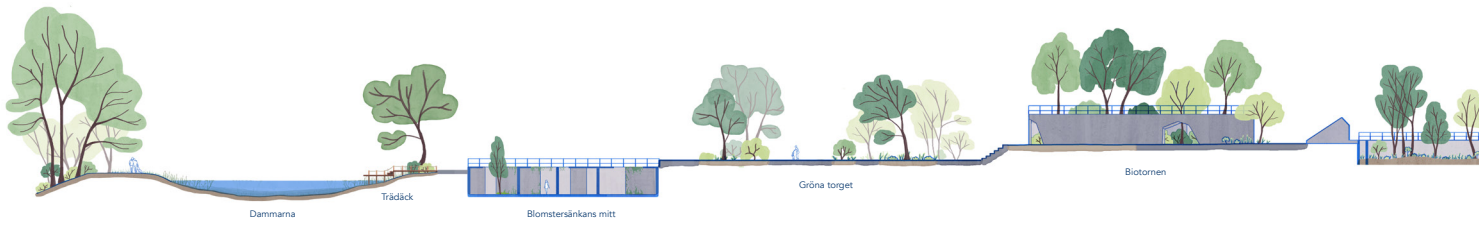
Från rening till landskap

Reningsverket har alltid varit en plats för omvandling. Idag är det vattnet som förändras steg för steg, i framtiden är det verket i sig som omvandlas. Den mekaniska, biologiska och kemiska reningen har inspirerat olika rumslig-heter, material och vegetation. På så vis lever reningsprocessen vidare i parkens utformning.

Illustrationsplan

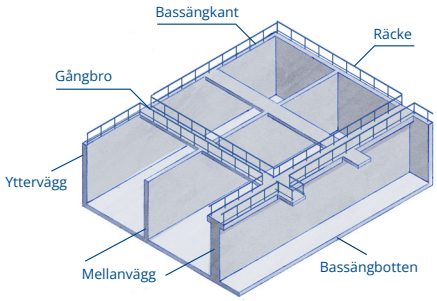

Entréer & stignät

Transformera

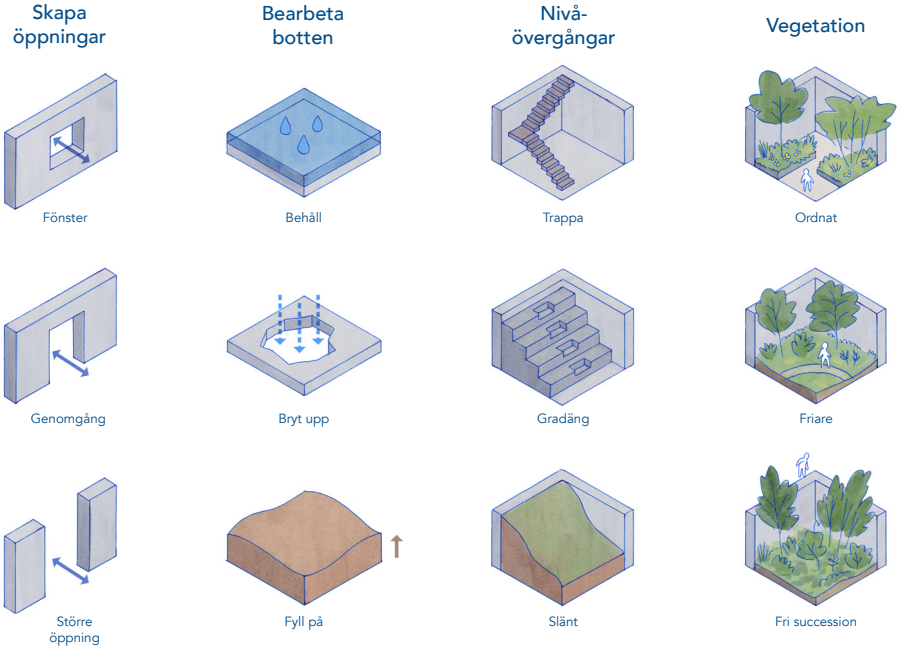
Det befintliga blir utgångspunkt för något nytt. Bassängerna bevaras men förändras genom olika ingrepp. De öppnas upp, anpassas och får nya funktioner och uttryck.

Bassängens anatomi

För att omvandla bassängerna behöver man först förstå hur de är uppbyggda. De består av botten, ytterväggar och mellanväggar, med gångbroar och räcken ovanför. Utformningen varierar mellan de olika bassängerna.

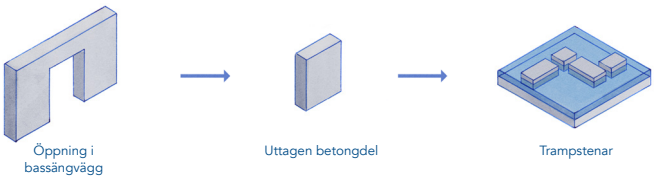
PRINCIPER FÖR OMVANDLING

En verktygslåda

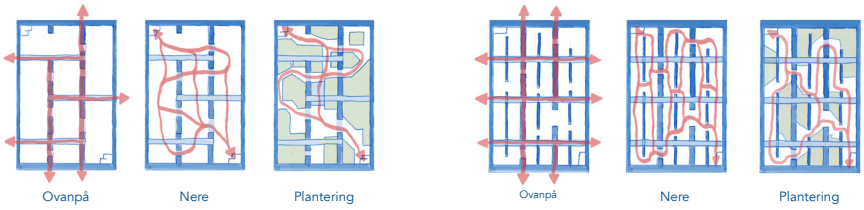
Principerna fungerar som en verktygslåda för hur bassängerna kan omvandlas. Genom att arbeta på olika sätt med väggar, botten, nivåer, vatten och vegetation kan varje bassäng få sin egen karaktär.

Principerna kan kombineras för att skapa variation i rumslighet och användning och de kan anpassas utifrån varje bassängs förutsättningar. På så sätt kan samma grundstruktur ge upphov till flera olika miljöer och funktioner.

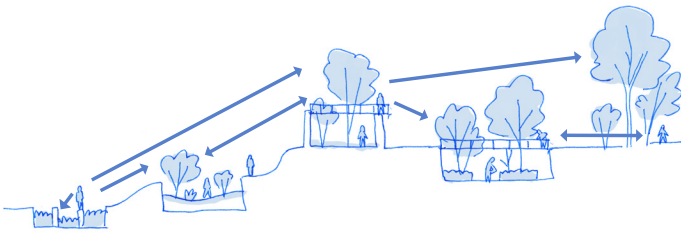
Återbruk på plats

Delar av bassängväggarna som tas bort kan få nytt liv som skulpturala fragment i parken eller som trampstenar i bassängerna.

Rörelse i och ovanpå

Öppningar skapar nya vägar genom bassängerna, medan gångbroarna ger en separat rörelse ovanpå. Växtbäddarnas placering påverkar också hur besökaren rör sig.

Vegetation och utblickar

Terrasser, nedsänkta bassänger och upphöjda biotorn låter vegetationen ta plats på flera nivåer. Det skapar olika sätt att se och uppleva växtligheten i parken.

Genom parken

Sektionen går från dammarna, genom Källbyparken till Lyckebacken. Här syns parkens höjdskillnader, olika bassänger samt ny och befintlig vegetation.

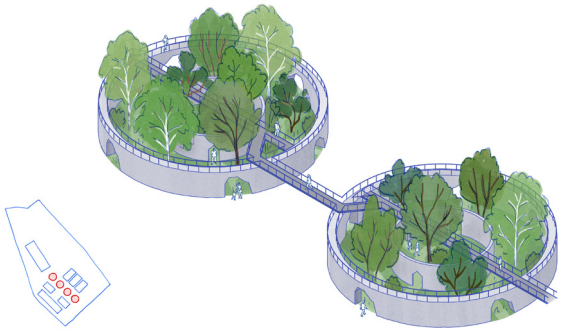
Fyra nedslag i parken

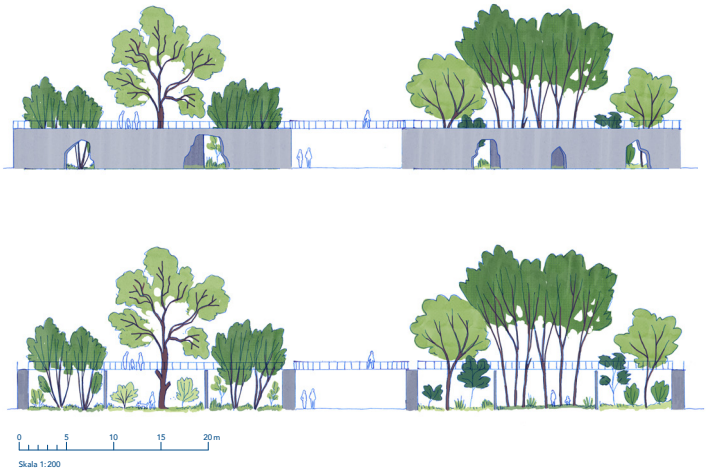
Fyra platser visar parkens variation och bassängernas olika uttryck.

1 BIOTORNEN

Uppe på biotornens gångbroar rör sig besökaren i höjd med trädkronorna, med utsikt över parkens bassänger och dammarna. Nedanför leder öppningar genom betongväggarna in bland trädstammarna i de cirkulära rummen. Höstens färger kontrasterar mot betongen och belysningen framhäver strukturerna vid skymning.

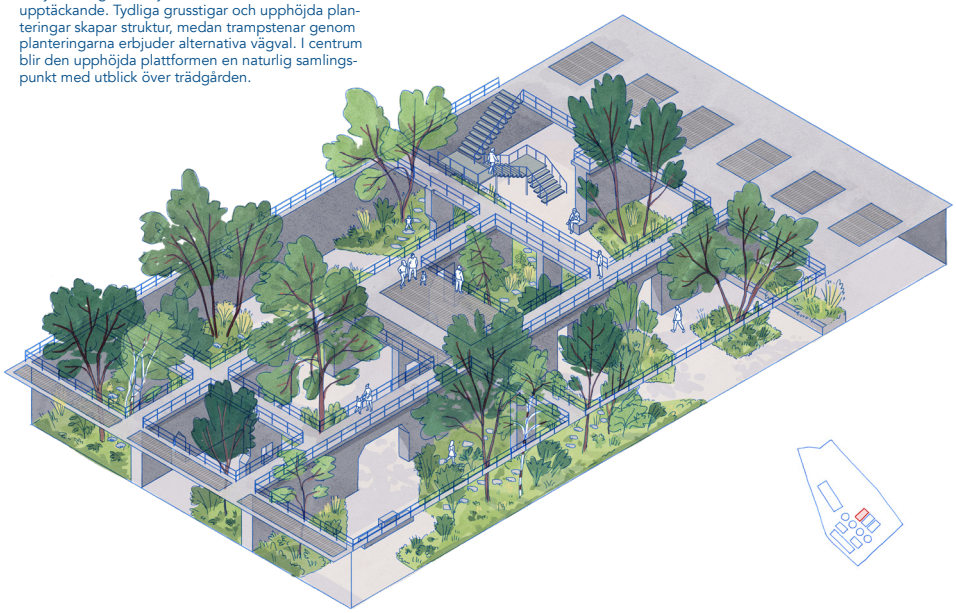

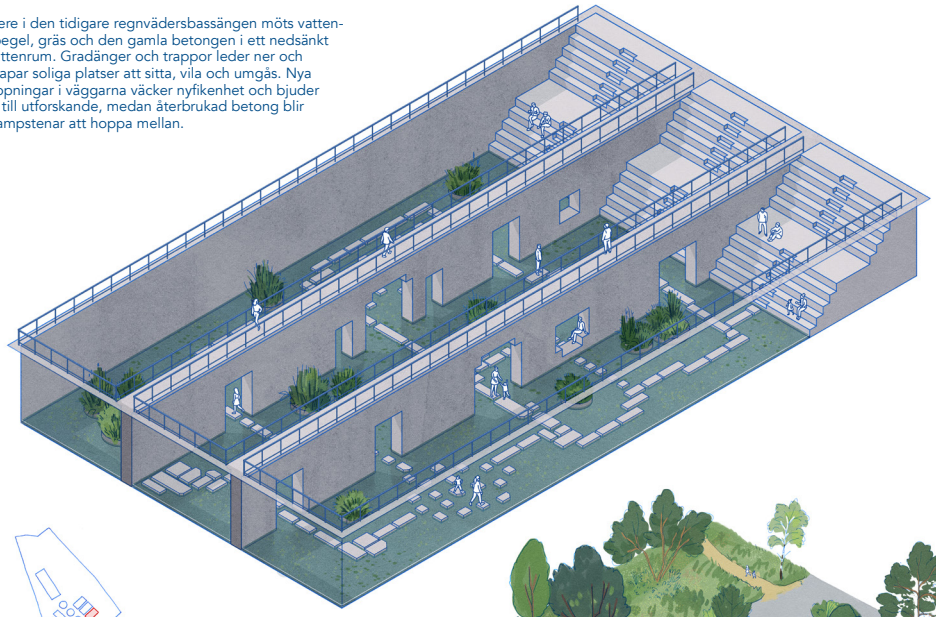
2 LABYRINTTRÄDGÅRDEN

Labyrintträdgården bjuder in till både stillhet och upptäckande. Tydliga grusstigar och upphöjda planteringar skapar struktur, medan trampstenar genom planteringarna erbjuder alternativa vägval. I centrum blir den upphöjda plattformen en naturlig samlingspunkt med utblick över trädgården.

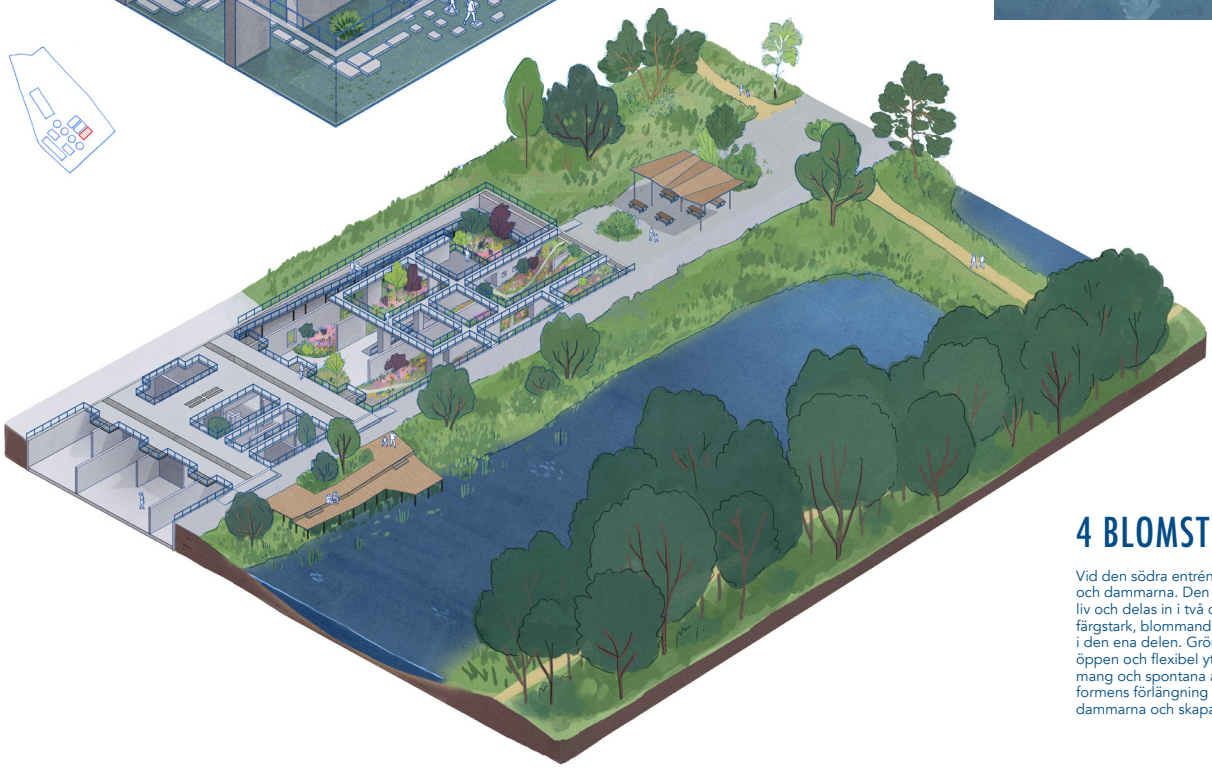

3 VATTENRUMMET

Nere i den tidigare regnvädersbassängen möts vattenspegel, gräs och den gamla betongen i ett nedsänkt vattenrum. Gradänger och trappor leder ner och skapar soliga platser att sitta, vila och umgås. Nya öppningar i väggarna väcker nyfikenhet och bjuder in till utforskande, medan återbrukad betong blir trampstenar att hoppa mellan.

4 BLOMSTERSÄNKAN

Vid den södra entrén möts parken, naturreservatet och dammarna. Den tidigare kembassängen får nytt liv och delas in i två delar. En lång ramp leder ner till färgstark, blommande vegetation som breder ut sig i den ena delen. Grönskan övergår sedan till en mer öppen och flexibel yta med plats för konst, evenemang och spontana aktiviteter. I den centrala plattformens förlängning sträcker sig ett trädäck ut mot dammarna och skapar nära kontakt med vattnet.

Elvira Hammarstedt & Emil Lareke | Självständigt arbete | 30 hp | Landskapsarkitektprogrammet | Alnarp 2026

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i JA, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i NEJ, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316

☒ JA, vi ger härmed vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, vi ger inte vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.